

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota

R. 54.842

Inventar

Fd. 22038

POEZIE VECHĂ ROMÂNĂ

Ilustrația copertei : *Doina Botez*
Coperta a IV-a : Facsimil din *Dosoftei : Psaltirea în versuri*,
Uniev, 1673

853

B.32-P

POEZIE VECHĂ ROMÂNEASCĂ

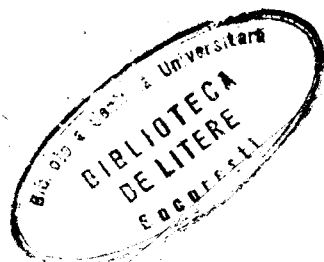
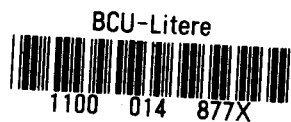
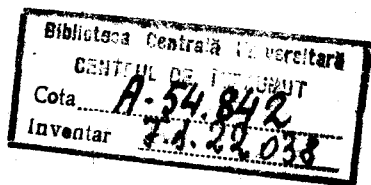
Antologie, postfață,
bibliografie și glosar de
MIRCEA SCARLAT

BOL 11/3/37

Biblioteca Centrală Universitară
CENTRUL DE ÎMPRUMUT
.....
.....

EDITURA MINERVA
București — 1985

ARGUMENT

Este regretabil că, mult prea des, s-a căzut în eroarea de a se considera că poezia română începe o dată cu Ianache Văcărescu; atunci când acesta se naștea, însă, noi aveam poezie scrisă de trei secole și jumătate! Mă gândesc la troparele lui Filotei, deși nu este deloc exclus ca ele să nu fi fost primele creații poetice ale unui român; cum însă numai manifestările scrise pot fi analizate, mă voi referi exclusiv la ele, cu precizarea că vechile forme cunoscute de poezie nu sînt și formele *primitive* ale creației poetice românești. Ele au fost precedate de un lung șir de tatonări (poate și de reușite necunoscute nouă) și a le decreta pe cele astăzi accesibile drept cele mai vechi versuri românești implică un risc evident. Am făcut între copertile acestei cărți o selecție (cuprinzătoare, dar nu exhaustivă) a versurilor pe care ni le-au transmis vremurile vechi.

Necesitatea unui volum precum cel de față am simțit-o acut în timp ce mă documentam pentru scrierea unei *Istории a poeziei românești*. N-am avut la îndemînă ediții moderne pentru o parte importantă a poeziei vechi, fiind nevoit uneori să umblu luni în șir pentru aflarea textului complet al unei poezii din care remarcasem, într-o exegeză, un citat atrăgător. Antologiile existente mă ajutau puțin (volumele întocmite de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu¹ prezintă, prin forța lucrurilor, destul de puține versuri, iar antologia de mare tiraj imprimată în 1970 în „Biblioteca pentru toți” n-a reținut, din întreaga literatură anterioară lui Matei

¹ Toate antologiile la care mă refer aici sînt indicate în bibliografia de la finele cărții. Tot acolo se găsesc informațiile complete asupra edițiilor notate ca sursă la sfîrșitul fiecărei piese din volum.

I. VERSURI ORIGINALE ÎN LIMBILE
SLAVONĂ, LATINĂ, GREACĂ, ITALIANĂ,
POLONĂ

Filotei

sec. XIV—XV

in m. de Filotei

PRİPEALE

la toate praznicele Domnului
și ale Născătoarei de Dumnezeu
și ale tuturor cuvioșilor părinți,
mari și sfinți,

marilor și vestiților mucenici și tuturor sfinților deosebiți.
Se cîntă împreună cu Psalmii aleși atunci cînd se cîntă Polieleul,
începînd dintr-a opta zi a lunii septembrie.
Facerea lui Filothei monahul,
fost logofăt al lui Mircea Voievod

I. *La nașterea preasfintei Născătoare de Dumnezeu se
cîntă aceasta :*

Bucură-te, Marie,
cea încărcată de bucurii,
Domnul este cu tine [ΛΕΓΕ], 1
Aleluia !

II. *La Înălțarea cinstitei Cruci :*

Ai dat celor ce se tem de tine acest semn
să fugă din fața arcului [ΛΕΓΕ].
Crucea ta,
Hristoase Dumnezeule !

1 Deși scris cu caractere chirilice, cuvîntul ΛΕΓΕ (= spune !) reprezintă forma de imperativ, persoana a II-a, a verbului grecesc λέγω și este o componentă a formulelor ritmice (marcînd, de regulă, reiterarea structurii tonale la limita unei „frazе”) a cîntării ecleziastice. Am preferat, alăturîndu-ne altor editori ai *Pripealelor*, să-i consemnăm forma din original.

- III. *Sfintului apostol și evanghelist Ioan Teologul :*
 Veniți cu toți să-l slăvim pe Ioan Fiul Tunetului,
 pe Ioan cel Fără de prihană [^EΓE],
 pe cel ce și-a rezemat capul
 de pieptul lui Hristos.
- IV. *Preacuvioasei maicii noastre Paraschiva :*
 Veniți, toți cei cărora vă e scumpă sărbătoarea,
 să o preamărim
 pe preacuvioasa Paraschiva [^EΓE],
 slavă a celor din Epivat.
- V. *Sfintului mare mucenic Dimitrie :*
 Veniți, voi, cei care îi iubiți pe mucenici,
 să-l slăvim pe Dimitrie
 Izvoritorul de mir [^EΓE],
 cel plin de osîrdie întru mintuire.
- VI. *Arhanghelilor Mihail și Gavril :*
 Veniți să-i slăvim,
 dimpreună cu cetele îngerești,
 pe Mihail și pe Gavril [^EΓE],
 întii stătătorii puterilor cerești.
- VII. *Sfintului Ioan Gură de Aur :*
 Veniți cu toții să-l laudăm într-un glas
 pe Ioan cel cu Rostul de Aur [^EΓE],
 dascălul cel de obște.
- VIII. *Sfintului Apostol Andrei :*
 Veniți cu toții
 și într-un glas să-l slăvim pe Andrei
 cel întii chemat [^EΓE],
 pe cel de un sînge cu Petru.
- IX. *Sfintului Sava :*
 Veniți cu toți să-l laudăm într-un glas
 pe Sava cel sfînit [^EΓE],
 gloria întregii Cappadocii.
- X. *Sfintului Nicolae :*
 Veniți,
 toți cei născuți din țărînă,
 să-l slăvim pe Nicolae Ierarhul [^EΓE],
 păstor al Mirelor.

- XI. *Sfintului mucenic Eustratie :*
 Veniți să-i preamărim
 pe Eustratie și pe Auxentie,
 pe Evghenie și pe Mardarie să-i laudăm [^EΓE],
 și pe slăvitul Iorest.
- XII. *La nașterea Domnului nostru Iisus Hristos :*
 Veniți să cîntăm
 împreună cu cetele îngerești :
 Slavă întru cele de sus lui Dumnezeu [^EΓE],
 celui născut în peșteră.
- XIII. *Sfintului Vasilie cel Mare :*
 Veniți, toți cei născuți din țărînă,
 să-l slăvim pe Vasilie cel Mare [^EΓE],
 gloria celor din Cesareea.
- XIV. *La Arătarea Domnului :*
 Iisus al meu s-a botezat
 prin mîna unui rob
 în apa Iordanului [^EΓE],
 luminînd toate cele făcute.
- XV. *Sfintului Theodosie, întemeietorul vieții celei de obște :*
 Veniți să-l laudăm cu toții
 pe Theodosie,
 întemeietorul vieții mănăstirești [^EΓE],
 glorie a cinului călugăresc.
- XVI. *Sfintului Antonie cel Mare :*
 Veniți, voi,
 mulțimi de monahi,
 să-l laudăm pe marele Antonie [^EΓE],
 slavă a celor ce trăiesc întru călugărie.
- XVII. *Sfintului Athanasie al Alexandriei :*
 Veniți și, într-un glas,
 să-l preamărim cu toții
 pe marele Athanasie [^EΓE],
 glorie a celor din Alexandria.
- XVIII. *Lui Euthimie :*
 Veniți să-l slăvim într-un glas
 pe Euthimie cel Mare [^EΓE],
 gloria cinului călugăresc.

XIX. *Sfântului Grigorie Teologul :*

Veniți să-l laudăm
pe Grigorie Teologul,
abis al înțelepciunii [^EΓE],
cel de-al doilea care și-a sprijinit capul
pe pieptul lui Hristos.

XX. *Celor Trei Ierarhi :*

Veniți să-i preaslăvim
pe Vasilie și pe Grigorie,
precum și pe Ioan Gură de Aur [^EΓE],
apărătorii Treimii.

XXI. *La Închinarea Crucii :*

Crucii tale, Stăpîne,
ne închinăm
și învierea ta o cîntăm
și o preaslăvim.

XXII. *La duminica Floriilor :*

Veniți să-i ducem, precum copiii,
lui Dumnezeu credința noastră
în chip de ramuri [^EΓE],
și dragostea în chip de mlădițe.

XXIII. *La Vinerea patimilor :*

Veniți și, precum Toma,
să-i cîntăm lui Hristos cel înviat [^EΓE] :
Stăpîne al meu
și Dumnezeule al meu !

XXIV. *Sfântului și marelui mucenic Gheorghe :*

Veniți, voi,
cei care îi iubiți pe mucenici,
să-l laudăm pe Gheorghe, purtătorul de victorii [^EΓE]

și glorie a cappadocienilor.

XXV. *La Înălțarea Domnului :*

Dumnezeu s-a înălțat însoțit de strigăte,
Domnul în glasul trâmbiței [^EΓE],
ca să mîntuiască chipul lui Adam.

XXVI. *La sfinta Cincizecime :*

Slavă ție, Treime sfântă,
Părinte, Cuvîntule și Duhule sfînt [^EΓE],

Slavă ție,
Dumnezeule !

XXVII. *La nașterea Înaintemergătorului :*

Veniți și într-un glas să-l slăvim
pe Ioan Botezătorul [^EΓE],
și Prieten al Logodnicului.

XXVIII. *Celor dintii între apostoli :*

Să-i preamărim pe cetățenii Ierusalimului
ceresc,
pe Petru și pe Pavel [^EΓE],
ucenicii lui Hristos.

XXIX. *Sfântului Athanasie al Athosului :*

Veniți toți și, într-un glas,
să-l laudăm pe Athanasie athonitul [^EΓE],
glorie a cinului călugăresc.

XXX. *Sfântului prooroc Ilie :*

Veniți cu toții să înălțăm psalmi
proorocului cu glas dumnezeiesc [^EΓE],
lui Ilie din Thesba.

XXXI. *La schimbarea la față :*

Iisus al meu,
Stăpînul meu,
își schimbă chipul pe muntele Tabor [^EΓE],
arătîndu-și slava.

XXXII. *La Adormirea Născătoarei de Dumnezeu :*

Cîntece de despărțire îți aducem,
Marie,
căci te-ai pristăvit,
trecînd de la cele pămîntești [^EΓE],
la lăcașul cel veșnic.

XXXIII. *La tăierea capului lui Ioan Înaintemergătorul :*

Veniți să-l slăvim pe Prietenul Logodnicului,
pe cel care l-a dat în vileag pe Irod [^EΓE],
pe Ioan Înaintemergătorul.

Nicolaus Olahus

(1493—1568)

ELEGIA LA MORMÎNTUL LUI
ERASMUS DIN ROTTERDAM

Ingrijorat călător, dacă vrei ca să știi a cui oase
Lespedea rece de-aici le-adăpostește, te rog :

Mersul grăbit îți oprește și-ascultă a mea tinguire.
Dacă oprești al tău pas, tu vei afla ce dorești.

Cum socotesc, auzit-ai de dumnezeescul Erasmus,
Căci în acest univers nimeni nu fu mai vestit.

Dărăpănatul său trup odihnește-n mormîntul acesta
Trist, însă spiritul său cu ambrozii-i hrănit.

Încă din fragezii ani el dăduse dovadă de mintea
Sa minunată la toți oamenii cei renumiți.

• Când înflorita etate tinăra trupu-i ajunse,
S-a arătat pe deplin geniul duhului său.

Harnica lui tinerețe neîncetatului studiu
Fu închinată, când el Biblia tot cerceta.

• Când a crescut înțeleptul lui cuget și-ajunse om matur,
În univers ca o stea fără pereche luci.

• Iar când cu pas tremurînd îi sosi bătrînețea, în lume
N-a mai putut încăpea geniul său strălucit.

Anii îrzi, ce-ndeobște slăbesc ale minții podoabe,
Lui i-au sporit și mai mult rodnicul minții belsug.

Să mai înșirui pe rînd însușirile sale alese ?
Nimeni în stare nu e să le înnumere, cred.

comp • Căci după cum biruiește soarele stelele toate,
Astfel și el pe ceilalți toți învățați i-a-ntrecut.

Viața întregă îi fuse atîta de neprihănită,
Că îl poți lua însuși tu ca fericit îndreptar.

Despre aceasta ne dau mărturii credincioase ale sale
Opere ce-au izvorît dintr-un cucernic talent.

Ele redau neclintita-i credință și firea-i curată.

Chipu-i, ce parca e viu, și trasaturile lui :

Ele ne-arată și drumul cel drept înspre culmile-nalte
Ale-astelatului cer ce-i pregătit celor buni.

Iar dacă vrei a afla de ce-nlăcrimați mi-s obraji
Înrourați, să m-ascuți — rogu-te — încă puțin.

Cînd împăratu-nvingea pe iberi înspre soare-apune
Carol, ce este stăpîn pe universul întreg,

Iar generoasa lui soră domnea în Brabant și în Flandra,
Ocărnuind în chip drept prin înțeleptul ei sfat,

Sta credinciosul Erasmus în orașul ce-i zic Basilea,
Care un nume-și luă după al său împărat.

Sufletul nostru era înfrățit prin virtuți și credință
Ce ne-ndemnau a trăi și a muri la un loc.

Des de-acolo despre multe lucruri primit-am aicea
Multe scrisori despre cari nu pot acum vorbi.

Însăși regina a fost cuprinsă de-o vie-nclinare
După acest învățat însuși de cer înzestrat.

Ea de dorință ardea să-l vadă pe Erasmus

Și să discute cu el, sacre cuvinte schimbînd,

Deci fu plăcută la toți scrisoarea prin care pe dînsul
Îl îndemna a veni, tot stăruind ne-ncetat.

Toctmai îmi făgăduise prin multe scrisori c-o să vină
Și mă vestea tot mereu că va porni în curînd.

Ba-mi și scrisese cu propria-i mîna mai multe dorințe
Ale curatului său suflet, în cite-un răvaș.

Toctmai se pregătea să vie să-și vadă iubita

Țară, prietenii scumpi și părintescul cămin.

Însă pizmașa Lachesis a rupt urzita sortită,

Iar în mîna-i luă Atropos firul tăiat.

Iată de ce nu putu Erasmus să-și plinească dorința :

Astfel Ursita a vrut, astfel a vrut Dumnezeu.

Iată de ce, sfișiat de chinuri cumplite, tristeții

Pradă sînt azi toctmai eu, ce pe-ntristați mîngîiam.

Fi-va notată c-o piatră cernită deci ziua de astăzi,

Fiîndcă a lumii întregi scumpă podoabă răpi.

Scrieți dar, ceată sfințită a barzilor, triste distihuri,

Plîngeți, o, Muze, iar voi, Grații, bocîți pe cel dus,

Căci răposat-a Erasmus, de-a părinților noștri

Gură slăvit, a pierit gloria lumii întregi.

Ce fericit aş fi fost dacă soarta-mi dădea-ngăduinţa
Încă de vie să văd faţa amicului scump !
Ce folos însă să-mi cresc durerea prin lacrimi amare,
Cu ne-nduratele-mi mini pieptul mihnit să-mi lovesc,
Cînd ursitoarele triste urzeala o ţes şi o taie
Deopotrivă la toţi, şi renumiţi, şi umili ?
Căci neclintitele praguri a soartei nu poate să treacă
Nimeni decît cînd îi e ceasul de sorţi hotărît.
Deci, cititor, ce te îndreptî spre mormîntul acesta, o

Cea de pe urmă, să-i spui astfel, cu gîndul blajin :
Bunul-rămas eu pe veci îţi doresc, o, ilustre Erasmus,
Care de-acum ai trecut printre bărbaţii cereşti.

D. Erasmi Roterodami epitaphia
per clarissimos aliquod viros
conscripta. Louvain, 1537

Traducere din limba latină de
Ştefan Bezdechi, în ediţia Umanistul Nicolaus Olahus, 1968, p. 140-142.

[EPITAF]

Zace-n mormîntul acesta îngropat învăţatul Erasmus,
Sufletul lui îns-acum are în cer adăpost.
Lumea întreagă deplînge pierderea asta cumplită,
Îngerii însă în rai de bucurie-or sălta.

D. Erasmi Roterodami
epitaphia..., 1537

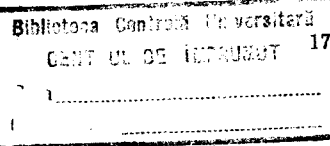
Traducere din limba greacă de
Ştefan Bezdechi, în ed. cit., p. 92

LA MOARTEA FRATELUI MEU MATEI

Plîngeţi, oh, rogu-vă, Muze ! De-al vostru poet aveţi milă,
Iar voi, o, Graţii, acum ziua cea tristă slăviţi !
Înşuţi chiar tu, Apolo, citarede, pe care-l răsfată
Veselul cîntec, a mea liră de-acum s-amuţeşti.

Voi, zeităţi, ce cîndva prielnice mie îmi furăţi,
De amăritul vost' bard vă-ndepărtaţi de acum !
Numai doar tu, Elegia, cosiţele triste răsfiră-ţi
Şi mă sileşte să-ncep versul cu ritm dureros.
Căci chinuit fără preget eu sint de-o cumplită restrîşte,
Iar al meu cuget bolnav de toropeală-i cuprins.
O jumătate din sufletul meu de destin fu răpită,
Cealaltă, care-a rămas, zace-n cumplite dureri.
Spuneţi de ce, Ursitoare, voi a muritorilor inimi
Tinere le sfişiaţi, vai ! înainte de timp ?
Zei de sus pentru ce vă dădură atîta putere,
Ca să puteţi cu al vost' braţ să ucideţi orice ?
Dar cînd cu mintea-mi frămînt, lăcrimînd, întrebarea

aceasta,
În uşurinţa-mi pe Zei mă mîniez c-au fost duri.
Căci deopotrivă la toţi muritorii sărmani le stă-n cale
Moartea cumplită şi toţi au sorocit a lor zi.
Nici a lui Cresus comori nu pot peste dînsa să treacă,
Nici ale regilor tari braţe n-o pot birui.
Ea spre mormintele triste răpeşte-ale pruncilor trupuri,
De prin ai mamelor ochi lacrimi amare storcînd,
Iar pe băieţii care anii-şi plinesc în zadar, tot ea-i fură
Şi îi sileşte-a porni — cruda ! — spre negrul Tartar.
Şi, de îndată ce vîrsta-nflorit-a sosit, ne-ameninţă
Numaidecît cu a sa spaimă ori Lethe, ori Styx.
Nădăjduind a trăi cît Nestor, junia cea mindră
Dispreţuieşte-n zadar ceasul de sorţi hărăzit.
Cînd se apropie vremea ce-a noastră putere-mplineşte,
Vai, Ursitoarele-ţi rup grabnic al traiului fir.
Cînd girbovită păşeşte încet bătrîneţea, urîta
Moarte a tot ceea ce poate mai sigur a fi.
Nu e nimica statornic în vîrstele noastre, şi trainic
N-are nimica în el traiul fragil ce ni-i dat.
Soartă haină, ce nu poţi să fii niciodată-mblînzită,
Spune : de ce-mi împleteşti viaţa cu-atîtea restrîşti ?
Au nu ţi-a fost de-ajuns să-mi ucizi părinteştii tovarăşi,
Nenorocirea s-aduci ori în ce loc alor mei,
Să bîntuieşti a mea ţară cu atît de cumplite primejdii
Şi cu duşmanul tău braţ să năruieşti orişice ?
Pînă şi propriu-mi neam tu l-ai întinat prin o moarte
Şi din familia mea tu mi-ai luat ce-i mai scump.

F.J. 22038-

de de hainii zei să mă rog eu zadarnic,
Dacă destinul meu trist nu poate fi ușurat ?
C-ar avea o putere rugile, n-ar fi dărmată
Troia, și-naltul palat al lui Priam ar fi stat ;
Nu și-ar fi plîns zîna Thetis, alături de nimfele sale,
Scumpul fecior omorît de-ale lui Paris săgeți.
Deci fiindcă soarta prin rugă nu poți s-o schimbi, ale jalei
Mele rămînă ca semn stihurile-astea de-acum.
Plîngeți-l dară, tovarăși, și sus ridicați pe-ntristatul
Prieten, pioase vărsînd lacrimi pe rugu-i înalt ;
Cu chiparosul cel jalnic ornați-i mormîntul de frate-n
Piatra cea tare săpînd vorbele ce vă dictez :
„Eu, care zac în această hrubă, Matei, zis Valahul,
Jude pe vremuri am fost, și-n Orăștie primar.
Țara de peste Carpați a străbunilor, dintr-o vestită
Viță, viața-mi dădu ; fost-am doar oaspe aici.
Cînd așteptam cu nespusă dragoste să mi se-ntoarcă
Fratele, moartea-mi curmă traiul în mijlocul lui.
O, trecător, nu îți cade greu de a-mi spune : Cu mine-n
Veci să rămîi și al tău somn fie pururea lin !“

1526

Traducere din limba latină de
Stefan Bezdechi, în ed. cit., p.
142—143

LUI EMERICUS DE CALNĂ

Stam într-o zi suspinînd, așezat sub un arbor la umbră
Și, lăcrimînd, îmi boceam fratele mort de curînd.
Un riuleț cristalin cu dulcele-i murmur, pe-aproape,
Sufletul mi-l mîngîia cu fermecatul său zvon,
Iar într-o tufă umbroasă o privighetoare mîhnită
Tristele ei tînguiri să le cînte-ncepu.
Păsări mulțime atunci, cu glas cîntăreț, năzuiră
Care de care pe ea să o întrecă în cînt,
Somnul cel drag, între timp, îmi cuprinse și trupul
Care de bocet era și de-oboșeală sleit.

Rîul cu murmurul lui, ciripitul de păsări gonise
Grijile și în adînc somn eu cufundat hodineam,
Cînd deodată-n ureche mi-ajunse al Muzelor dulce
Cînt, ce prin tonul său blînd vesele știri povestea.
Pe neașteptate atunci, trezit de dulceața din cîntec,
Trupu-mi ridic, rezemînd ambele mîini în pămînt,
Fără să știu ce să fac : să stau sau să fug ? Mi-era teamă,
Căci se făcea că îmi stă-n față o ceată de zei.
Cum înghețat eu eram de spaima ce mă pătrunsese,
Fui desfătat de un zvon dumnezeesc de suav.
Astfel, cum mintea-mi frămînt, zăpăcită de taina aceasta,
Iar al meu suflet de griji neasemănate-i cuprins,
În a mea groază-mi păru că-mi stătea înainte pletosul
Febus, în dreapta ținînd lira și-n stînga săgeți.
El de Driade era însoțit și de ceata învățată-a
Muzelor, iar împrejur Grații în cor se strîngeau.
„Ce necăjiți, le spusei, pe un prieten sărman cu-ale
voastre

Vesele cînturi ? De-aci mergeți departe, vă rog !
Nu-mi arde-acum nici de liră cu sunet suav, nici de jocuri
Desfătătoare, căci mi-e fratele mort de curînd.“
Cum mă plîngeam eu așa, divinul Apolo-mi surise,
Plectrul de aur cu-a sa mină încet atingînd :
„Ce-ți necăjești al tău suflet de gemete-mi zise,
Și îți petreci al tău trai tot în jelanii și plîns ?
Nu de aceea jurat-ai un sfînt jurămînt pe-al meu nume
Și în al nostru sobor fost-ai ales de părtaș,
Ca să te lași apăsător de moartea iubitului frate,
Ci ca să știi să o rabzi cu un curaj bărbătesc.
Uite cum eu, dătător de roadă, străbat dus de caii-mi
Repezi întregul pămînt, în strălucire-nșeuat.
Uită-te cum la sosirea-mi pămîntul dă roade bogate,
Uite cum stau încărcăți pomii de veselul rod ;
Cum, totodată, cînd gerul îngheață ce fost-a verdeață,
Pier deopotrivă și ei, pier și podoabele lor.
Toate cu rost de divina putere-s conduse ; -nainte
De a sav vreme nici chiar firul de păr n-o cădea.

În a divinelor sîn stă puterea pe viața și moartea
Voastră. Împotriva-i în van să te revolți tu încerci.
Dacă, deci, fratele tău a murit de o soartă nedreaptă,
Ce-ți chinuiești al tău piept cu suferinți de prisos ?“

1536—1537

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
144—145

EPITAFUL PENTRU EPISCOPUL BRODARICUS

Zace în urna cea rece de-aice închis Brodaricus,
Căruia nume și rang mîndrul Brașov (?) îi dădu.
Febus cît timp din văzduh lumina-va văzduhul eteric,
Luna cît timp va goni desu-ntuneric din cer,
Veșnică fi-va virtutea lui Ștefan și-a sa-nvățătură,
Cinstea-i, cucernicu-i gînd, cît și evlavia sa ;
Împodobit fu în viață cu titlul cel sfînt de episcop,
Slujbă în care mereu neostenit se-arătă.
El, fericit că văzu ale patriei timpuri de glorie,
N-a mai voit a vedea cum în ruină căzu.
Și, neputînd a găsi un leac pentru-a patriei sale
Mari suferințe, porni înspre cerescul locaș.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
145

EPITAFUL PENTRU MAMA LUI FRANCISCUS UJLAKI

Dacă, drumetuțe, vrei să cunoști a mea soartă și țară,
Versurile astea citînd, tu vei afla ce dorești.
Fost-am născută în Syrmica țară, în care odată
Dulce Lache, al tău mîndru palat se afla.
Înduplecată apoi de-a feciorului rugă fierbinte,
Plec și în Pesta m-așez, unde mult timp am rămas.

20

Iar după ce Ludovic cel vestit a căzut în cumplita
Luptă cu turcii, cînd tot fu de război frămîntat,
Dragostea fiului meu mă făcu, deși-naintată-n
Vîrstă, să plec și de aci și să pornesc în oraș.
Cum din măcel pe al său părinte îl scoase Eneas,
Astfel pe mine al meu fiu credincios mă scăpă.
Și cu toate că am tras multe și mari suferințe,
Iar în exilul meu fui greu încercată de chin,
Totuși eu fui mîngîiată de toate, fiindcă feciorul
Meu, ce viața mea fu, veșnic a fost iubitor.
Tocmai de-aceea în viața-mi mai mult ca de orice

bucuroasă

Fui, că-mi fu scris ca să fiu mama acestui bărbat.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
145—146

LUI CARMELIUS GRAPHAEUS SCRIBONIUS

Toate poemele tale ce tu cu mărețul tău plectru
Le făuriși, au plăcut mîndrei Maria nespus.
Mult prețuit-a regina pe bardul ce Muza latină
Știe s-o facă din nou ca să răsune suav.
Astăzi sonorele sistre latine să-și curme-al lor cîntec,
Muze, voi azi lui Grafeu pizmă să nu-i arătați.
Căci în a noastră epocă el toate poemele docte,
Ce laudate-s de toți, să le întrecă știu.
El în bucolicul ritm zugrăvește misterele sfînte
Ce, în al veacului veac, să le slăvești ești dator.
Tu, ce întreci pe poeții chiar cei mai de seamă, pe tine
Însuți și lira ta cea dulce să cauți s-o-nvingi.
Vei birui dacă rusticul plectru lăsa-vei deoparte
Și te silește a slăvi faptele marilor regi.
Dragostea mea pentru tine mă-ndeamnă, Corneliu, aceste
Sfaturi să-ți dau, cari, eu cred, ție spre faimă ți-or fi.
Pentru talentul tău epic nu vor lipsi subiecte :
Muza-ți voios va slăvi faptele regelui nost.

21

El a supus nesfirșita Libie, Galia mîndră,
El, Europei stăpîn, Asia va cuceri.
Dacă tu azi vei cînta cumplitele lupte-a lui Marte,
Vei birui, să mă crezi, chiar pe străvechii poeți.
Dacă Virgiliu la-nceput a cîntat doar în ritmul bucolic,
Epice lupte cîntă și pe Eneas apoi.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
146—147

RUGĂCIUNE

Sfînt Dumnezeu, ce-ai zidit pămîntul și marea și cerul,
Tu, ce c-un semn pironesti aștrii de foc în tării ;
Tu, dup-al căruia plac se-nvirte-n orbita-i lucioasă
Luna și soarele aprins tras de fugarii cei iuți ;
Tu, ce hrănești a pămîntului rodnic semințe gustoase,
Tu, ce cu dragostea Ța pe muritori ocrotești ;
Tu, în a cărui mîna se află a păcii zăloguri
Și a lui Marte cel crunt însîngerate săgeți ;
Ce să-ți aduc ca prinos, potrivit mulțumirea-mi s-arate
Și să slăvesc mai smerit numele-Ți Sfînt de trei ori ?
Prea meritate pedepse ne-aduc ale noastre păcate ;
Mîna Ța poartă pe drept biciul ce acum ne-a lovit.
Cum un părinte sever cu grele loviri pedepsește
Ale copiilor săi nesăbuite greșeli,
Astfel și Tu ne mustrezi pe noi ce-notăm în păcate
Și după vrerea-Ți, acum grele pedepse ne-am luat.
Dat-Ți ades după vesele timpuri și vremuri grozave
Iar după vifor și ploi, zile senine dăduși.
Astfel divina putere deprinsă-Ți să-și schimbe purcesul
Iarăși și iar deschizînd îndurătorul Ți sîn.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
147

CASIERULUI REGINEI

Șchioapătă și-i amărit cînd e să plătească parale ;
Cînd însă-i vorba să ia, nu șchioapătă deloc.
Domnul să dea ca să meargă mereu cu picioarele strîmbe
Și să se-ndrepte atunci cînd va fi crucificat.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
147

LUI SILESIUS LOGUS

Oare la ce bun pe acest chinuit prin torturi așa crunte
Să-l ocărăști așa crud, „Catus“ zicîndu-i mereu,
Și a lui umbră să sudui cu grele cuvinte,-ndrăznește,
Care și tu, în curînd, o să ajungi în Tartar ?
E o cruzime prin vers pe cei fără viață să-i sfîșii
Și să mai batjocorești leșu-ngropatului om.
Nu ispășita pedeapsă socoți, ci de-o falsă nălucă
Dus ești, haine, cînd tu greu-i păcat zgîndărești.
Mîntuitorul Isus nu astfel de sfaturi ne dete,
Ci la creștini el a dat altfel de învățături.
Pentru greșiți, de la Domnul să cerem iertare și-odihnă
Veșnică, ce tuturor ziua aceea le-o da.
Ziua aceea le-o da, cînd fi-vom spălați de păcate,
Cînd vinovaților ea grele pedepse le-o da.
Nu șfișia prin ocara-ți cadavru-ngropat și-ncetează
De a mai face război celui ce-acum i-un strigoi.
Cată-n culori mai frumoase a-mbrăca tot ce ceasul din
urmă
Va fi adus pentru-orice slab și sărman muritor.
Adu-ți aminte de propria-ți moarte, de-a soartei urgie,
Și-apoi, te rog, zi : „Aici somnul să-ți fie tihnit“.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în *ed. cit.*, p.
148

IMPOTRIVA UNUI BÎRFITOR

Ce flăcărești, o, haine, ce-ai ajuns o poveste-a cetății ?
Toate isprăvile-ți sînt date acum în vileag.
Poate să fie ceva mai spurcat ca-a ta stricăciune
Sau ca murdarul tău trai, ori caracteru-ți infam ?
Tu nici o fată de treabă nu lași să pătrundă în stricata-ți
Casă,-n al tău adăpost, fără ca tu s-o silești
Să se supună în chip rușinos silniciei lui Venus
Și să își piardă astfel al ficioriei odor.
Tu îți petreci cu stricate femei o mulțime de vreme
Și te desfată grozav al curtezanelor joc.
Iată de unde provine și boala ce trupul îți paște,
Iată, perfide, de ce pute puhavul tău hoit.
Nu este, deci, de mirare că tainele ce-ncredințate-ți
Fură, le dai în vileag și că credința ți-o calci,
Căci mădularele-ți s-au încins de licoarea lui Bachus
Iară de minte al tău cuget cu totu-i lipsit.
Mai schimbător ca Zefirul tu ești sau ca boarea lui Eurus,
Ca Băltărețul din sud, prevestitorul de ploii.
Des, cînd ești beat, ți se pare că ceru-i deschis și de-aceea
Zvon răspîndești că război crunt va veni peste noi.
Deci, cînd viața-ți pătată-i de viții atîta de multe
Iar al tău trai e-nținat de un păcat rușinos,
Spune-mi de ce tot bîrfești al statornicului prieten

renume,
De-orîșice om cu a ta gură turbată te legi ?
Mare virtute-i să știi a-ți cunoaște a ta proprie viață !
Limba flecară ades a vătămât pe cei răi.
Asta-i credința cu care-ți plăcea să te lauzi atîta,
De ai putut divulga tot ce ți s-a-ncredințat ?
Din fericire, nebune, nu-ți destăinui orice taină,
Căci tu pe față, cum știi, grabnic arama ți-ai dat.
Oameni cumînți mai păstrează atîtea secrete de-a tale,
Care-ți vor face cîndva, crede-mă, mult sînge rău.
Nu vezi că toți te arată cu degetul și c-ale tale
Nelegiuiri au ajuns fabula-ntregului tîrg ?
Încă te și semețești, cînd ești mai sărac decît Irus,
Tu ce te tragi dintr-un neam josnic, din tată sărman,

Și, după ce ești deprins să duci o viață stricată,
Ai și curajul pe toți încă să-i batjocorești ?
Nelegiuite, pedeapsă-ți vei lua dup-a ta fărdelege,
Dacă în ceruri mai sînt dreptele divinități.
Are să vină o vreme cînd tu, cu dobîndă destulă,
Seamă-ți vei da și pedeapsa, ce-ai meritat, o să iei.

Traducere din limba latină de
Ștefan Bezdechi, în ed. cit., p.
148—149

CĂTRE SECOLUL DE ACUM

Ce secol fost-a vreodată mai sinistru ?
Ce ciumă crîncenă mai aducătoare de moarte ?
Ce pedeapsă mai crudă decît aceea a Styxului
Și a lăcașului lui Pluto cel nemilos ?
Ce venin mai funest decît tine,
Secol îngrozitor ?
Cine, rogu-te, și-ar fi închipuit vreodată ceva mai crud
Decît otrava ucigătoare din Colchis ?
Sau pedepse mai grele decît ale lui Hercule ?
Semănat-au oare Erinys sau Megaera un război
Atit de crud în sinul muritorilor
Ca tine, secol criminal și perfid,
Vrednic de cuvinte de blestem ?
Colo, călărețul păgîn, pustiind hotarele Italiei,
Pradă lăcașurile sfinte,
Aici, cruzimea sălbatică a neamului turcesc
Vai, pe noi, pannonii distruși
Și cu puterile odinioară neîntrecute, acum înfrînte,
Ne extermină din cauza discordiei
Unor duci și principii
Care se închină în religia preasfîntă a lui Hristos ;
Dineoic, flotele dușmanilor, pline de tilhari,
Tulbură întinsul apelor mării.
Otrava stă ascunsă în inimile noastre,
Dogme nedrepte răspîndesc moravuri nemiloase.
De aceea războiul, foamea și ura

Nimicesc, vai, țările noastre.
 Milă nu mai este,
 Iar discordia ce bintuie toate țările
 Aduce primejdie celor buni.
 Acest secol atît de crud
 Răpește sfînta liniște, distruge, ucide.
 Dar încotro mă răpește acum un suflet olimpic ?
 De ce anume mai degrabă nu mă plîng ?
 Matei, singurul meu frate, a pierit în floarea vîrstei.
 Pe de o parte, mă stăpînește durerea,
 Pe de alta, mă bucur că a scăpat
 Fără ca acest secol perfid și nelegiuit
 Să fi întinat moravurile sale.

Traducere de I. S. Fîru, în edi-
 ția *Umanistul Nicolae Olănuș*,
 1968, p. 149—150

Petru Cercel

(c. 1545—1590)

[IMN]

Stăpîne Domn pe-adînc și pe văzduhuri,
 Tu, ce-ai făcut pămînt și cer și mare,
 Pe om din lut și nevăzute duhuri ;
 Tu, care din fecioară întrupare
 Ai vrut să ieși, Părinte preaputernic,
 Ca să-nviezi și să ne dai iertare ;
 Tu, ce vărsîndu-ți singele cucernic
 Ai sfărîmat a iadului tărie
 Și l-ai legat pe diavolul nemernic ;
 Tu, ce-ai deschis a ta împărăție
 Și blînd te-arăți și milostiv cu mine,
 Spre-a-mi face raiul veșnică moșie ;
 Ascultă, Tată, ruga mea ce vine
 La tînc arzătoare și plecată,
 Tu, ce-ai fost om ca să mă-nalți la tine.
 Cum voi plăti, stăpînul meu, vreodată
 Atîtea bunuri mie hărăzite,
 Și ce-aș putea să-ți juruiesc răsplată ?
 Mă-mbelsugași cu daruri nesfirșite,
 Fiind nevrednic eu, și cu-ndurare
 M-ajută mereu, mă-ndrepti din căi greșite.
 Tu nu pui preț pe-averii sau pe odoare,
 Pe perle, nici pe pietre nestemate,
 Căci tot ce e, e-al tău, stăpîne mare.
 De tine-au fost făcute-n lume toate,
 Și omul mîrșav nici e-un pai subțire
 Să se fălească-a fi al său nu poate.

slava

div. ≠ omenească

Cu o bătaie d-ariپی, cu-o privire
Chivernisești și-ndrepti orice făptură,
Și cerul, și tărîmul de sub fire.
Plăcute-altfel de jertfe nu-ți mai fură,
Alt dar decît o inimă curată
Și închinată ție cu căldură,
Și toți să te mărturisească, Tată,
Drept Domn al Israelului, cel care
L-a înecat pe Faraon odată.
Tu vrei doar faptă bună și-nchinare
Și toți să te slujim, căci știi în minte
Și-n inimă ce-ascunde fiecare.
E mică plata ce ne ceri, Părinte,
Și n-o-mplînim pe toată cu dreptate,
Dăr tot ne vrei moșteni (?) ai slavei sfinte.
Prea multă dragoste și bunătate
Arăți spre noi, căci cu nesocotire
O prețuim, și numai cu păcate
Răspundem la a ta milostivire
Și-al tău județ, cu care plin de fală
Călăuzești cu bine-ntreaga fire.
Cu multă neștiință și greșală
Noi ne trudim să-ți dăm în închinare
O inimă plecată cu sfială,
Dar, bieți de noi, greșim fără-ncetare
În fața ta, puternice-mpărate,
Și-ți risipim averea-n desfătare.
Pîn'ce Ursitele nenduplecate
Vor rupe-al anilor mei fir subțire,
Îmi iartă, Doamne, grelele păcate
Și-atît de mare ai milostivire
Spre mine, sluga ta cea vinovată,
Ca să trăiesc cu tine-n nemurire.
Și fă-mă, Doamne, vrednic de răsplătă.
Nu-mi da pedeapsă după-a mele vine,
Că trec măsura ce-ar fi fost iertată.
Greșit-am, Tată, milă ai de mine,
Aprinde-mi sufletul și mă învață,
Și fă să vin alătura de tine.

Tu, ce ești cale, adevăr și viață,
Știu că tot binele ce va să-mi vie
Mi-l va trimite sfînta ta povață.
Ferice de voi fi și-n bogăție
De stare și avere, dă-mi putere
Cu spaimă mare să ți-o-nchin tot ție.
Iar caznă cînd avea-voi și durere,
Să fiu ca Iov cu strașnică răbdare
Și să-ți slujesc statornic îți voi cere.
Orice ți-e voia, Împărate mare,
Nespus de mult mă bucură și-mi place,
De-ar fi spre bine sau spre grea-ncercare.
Mi-e gîndul doar la slujba ce voi face
Măriei-Tale tot mereu, căci ție
Cel ce-ți slujește va trăi în pace
Și va zbura la cer cu bucurie.

1579—1580 ; originalul italian s-a
imprinat în Stefano Guazzo,
Dialoghi piacevoli, Veneția, 1586

Traducere de Al. Ciorănescu, în
ediția *Literatura română veche*,
1969, vol. I, p. 293—295

Anonim

[EPITAF]¹

Safira, vestită fiică a voievodului Moise,
în această humă și-au lăsat, murind, trupul jelit.
Întii lui Keseriu prea dulce soție,
după ce i-a închis acestuia pleoapele, ți-a fost ție,
Nisowski.
De-i cercetezi neamul, un altul, mai nobil ca al ei,
sub cerul țării românești de peste munți nu se
cunoaște.
Strămoș și părinte din neam princiar a avut, iar de te
uiți la celelalte ale ei,
Dacia îndurerată i i-a născut și pe cei doi soți.
Tu, care vezi acest mormint al frumoasei Safira,
spune că demnă fu Safira de numele safirului.

cca 1580

Traducere din limba latină de
Mihai Moraru, în *Crestomație de
literatură română veche*, 1964,
vol. I, p. 236—237

¹ Epitaful a fost scris în versuri latinești la moartea Zamfi-
rei, fiica voievodului Țării Românești Moise (1529—1530).

Udriște Năsturel

(cca 1596—1657)

LA PREALUMINATA STEMĂ
A MILOSTIVILOR DOMNI BASARABI

Țara aceasta drept stemă pasărea corb poartă,
Iar pe gîtul ei acum și o cunună atîrnă,
Cu adevărat a casei prealuminate și preabătrîne,
A casei preaviteazului neam Basarab.
Bărbat cu sceptru nu în zadar pe tron se vede,
Căci a lui biruință al multor auz minunează,
Iar tronul mărirea casei lor arată
Și sceptrul a lor vitejie lămurit înfățișează ;
Sub el pămînteanului pașnică e viața.
Nu lăsa să se risipească, Doamne, în pieire
A lor coroană și jos să cadă,
Iar al corbului piept fă să fie pururea ferit.

Molifventic, Cîmpulung, 1635.
Originalul în limba slavonă

Literatură română veche, 1969,
vol. II, p. 272—273

LA PREALUMINATA STEMĂ A PREALUMINATEI CASE
A MĂRIILOR LOR, DOMNILOR BASARABI

Privește această stemă a voievodului vestit,
care ține țara aceasta din veac îndepărtat,
Și înțelege că nu în zadar corbul în cioc cruce ține,
prin ea dreapta credință a conducătorului acestei țări
arată.

Indrumat de Dumnezeu ești, prealuminat domn cu nume
slăvit ;
învrednicească-te Domnul Dumnezeu coroana
neatinșă s-o ții,

În sănătate trupească ani mulți împodobii să ai
și în împărăția cerească veșnic cu cei aleși să te
bucuri,

Căci soartă fericită îți alegi,
a dumnezeieștii biserici slăvire și
laudă împlinești.

Antologhion, Cimpulung, 1632

Traducere din limba slavonă de
George Mihăilă, în *antologia Li-*
teratura română veche, 1969, vol.
II, p. 274

EPIGRAMA ¹

Ce vrea să însemne acest nume Elena ?
În sufletul meu căutat-am și am aflat
Că la greci este Eleos, ce-nseamnă milă.
Bine a zis odată a lui Platon înțelepciune
Că a numelui punere nu se face după voie,
Ci după firea lucrului se poartă numirea.
Vezi cât de potrivit se unește
Elena cu Eleos, căci a ei milostivire
Este acum atît de mare pentru toate bisericile tracice
Și pomenirea ei de către acestea e mare și nemuri-
toare.

Penticostar este cincizeci, număr desăvîrșit,
Zis cu alte cuvinte și preafrumos
De preainaltul teolog. De aceea s-a și tipărit
De dînsa cu cuviință și s-a pregătit.

Triod-Penticostar, Tîrgoviște,
1649

Literatura română veche, 1969,
vol. II, p. 274

¹ Închinată Doamnei Elena, soția lui Matei Basarab (sora lui Udriște Năsturel).

Petru Movilă

(1596—1646)

LA STEMA PREALUMINAȚILOR PRINȚI RADZIWIŁ
ȘI A PREAMĂRITULUI IO(AN) VASILIE VOIEVOD
ȘI DOMN AL MOLDOVEI ¹

Această prietenie Cap ² Vulturului aduse,
Care la inimă cu drag îl puse,
Cînd primi să-i fie cap Radziwił
Mireasa ; stema moldoveană
Astfel Vulturului Capul încredință
(Bărbatu-i Cap Femeii), ca singur să conducă.

1645 (în limba polonă)

Traducere de George Mihăilă, în
lucrarea sa *Contribuții la istoria*
culturii și literaturii române
vechi, 1972, p. 213 (originalul po-
lonez la p. 198)

¹ Versurile au fost scrise cu ocazia căsătoriei domniței Maria (fiica lui Vasile Lupu) cu prințul polonez Janusz Radziwił.
² de zimbri (aluzie la stema Moldovei) (nota traducătorului).

ISTORIE ÎN VERSURI POLONE
DESPRE MOLDOVA ȘI ȚARA ROMĂNEASCA
[POEMA POLONA]
(Fragmente)

Cînt țara-mi înlăcrămată și pe bieții locuitori ai Țării Moldovei. Aceștia au colonizat odinioară amîndouă Daciile de la valurile lui Traian, pînă ce vremea îndelungată i-a împărțit în trei. Cei dintii au venit cei de sub unguri, în Țara celor Șapte Cetăți, unde, aduși de Traian, trăiseră împreună cu dacii. [...] Atît aceștia, cît și ceilalți poartă numele vestit de rumâni. Deci nimeni să nu se îndoiască că se trag de la Roma.

Muză sarmată ! Iartă-mă că nu pot indestula cum se cuvine cerințele fiilor care, deși i-ai hrănit la sînul tău, ai cei alinați pentru care, deși i-ai hrănit la sînul tău, ai mai adus cu multă cheltuială și doice, chemînd pe zeițele depărtate din Helicon și cîte cîntărețe sînt în jurul Helespontului, precum și Aretuzele și Pieridele, fecioarele din părțile Siciliei, și n-ai lipsit nici voi, Diane din Asiria. Dar pe cînd aceste zeități zburau deasupra Țării Moldovei spre regatul slăvit și liber, pe mine mă îndurerau nemai-auzite scene de tiranie neroniană, prădăciuni, cruzimi de nepovestit !

Dar îngăduie cel puțin să arăt în cuvinte simple de unde se trage neamul moldovenilor, să dezvălui aceasta lumii și cîta vreme mai sînt vii moldovenii robiți sub cruda tiranie, îngăduie ca și un pribeag să-și ducă viața alături de fiii tăi.

[. . . . .]
Cit despre celelalte cetăți, ca Hotinul, Neamțul și Suceava, de ce, muza mea, nu mai poți da nici o lămurire ? Oare nu te simți în stare să spui ? Sau nimeni n-a pomenit dacă le-au clădit dacii sau mai tîrziu romanii ? Un lucru

și știi fără greșală, că e vorba de unul din aceste două popoare, dar bastioanele celelalte, căci fiecare din aceste cetăți are două rînduri de întărituri, au fost clădite cu cheltuiala voievozilor. Ah ! Ce folositoare ar fi ele astăzi, cînd Dumnezeu a încredințat mîntuirea noastră dreptei tale, mare rege Ioane ! Acum sînt în ruine, ce jale să-ți amintești de ele ! O ! Doamne ! Cine ar putea exprima suferințele îndurate de ai noștri din partea păgînilor ?

[. . . . .]

Clădirile uriașe, labirintele, pre cît de puternice le sînt temeliile, pe atîta pot să stea în picioare cu apartamentele lor ; livezile cu fructe înfloresc atîta vreme cît sînt privegheate, holdele umplu de bogăție hambarele, cît timp gospodarul este muncitor și paznicul vrednic. Cînd plutește corabia pe mare ? Cînd are un cîrmaci bun. Turma este întregă prin munca păstorului neadormit. Așa și țările stau întregi grație persoanei unui regge, sub cîrmuirea căruia regatele își măresc puterea și-și întind granițele.

[. . . . .]

Și din scurgerea acestor veacuri, și din felul cum, după hotărîrea lui Dumnezeu, a căzut Împărăția Romană din puterea ce avusese, fiecare poate să vadă ce schimbătoare este lumea. Și cine poate să facă pasul cel mai mic sau să se tragă înapoi cînd Dumnezeu hotărăște un termen împărățiilor și schimbarea stăpînirii pe pămînt ? Alții urmează după plecarea celor dintii, căci Dumnezeu a interzis Fortunei să stea pe același loc.

[. . . . .]

Ochiul cuprinde luncile Prutului, în care se oglindesc cîmpiile curate ce se întind pînă la Nistru, cîmpii întinse, care se arată ca o întindere fumurie sau ca mărime asemenea oceanului. Nistrul cel măreț își are izvoarele în țările coroanei polone, și chiar acolo unde desparte în două Podolia, curge printre stînci sculptate natural, ca și cum ar fi lucrate de mîna de om ; e mai frumos ca Nilul, deși e slăvit Nilul, ce curge încunjurat de trestii. Nistrul întrece chiar Dunărea, a cărei ape sînt nesupuse albiei. Valurile Nistrului, în umbră, udă maluri cu pereți strîmți, și fluviul poartă război cu Phoebus, ca să prindă din ra-

zele lui, căci stincile aplecate îi ascund cerul. Țințarul, dușmanul somnului oamenilor, nu se află aici. Și când se arată totuși maluri joase la vaduri, ele sînt asemenea labirintelor de grădini pe ape, sau asemenea sprîncenelor sublime de pe fruntea veselă a regelui slăvit, cu fruntea senină ca cerul! Dacă zeițele din fabulele grecești ar fi aflat de aceste ținuturi, ar fi venit desigur aci din Olimpul lor. Peste tot, cîmpii mănoase, pășuni întinse; care alte pămînturi în lume se pot asemăna cu acestea? Și Prutul iese din acest regat, rîu bogat, șerpuind pe șesuri întinse cu cîmpii mănoase pe maluri. Aci zadarnic te mai lauzi, Egiptule, că acolo în țara ta întreci Prutul în bogăție. [...] Tu ce poți avea mai mult, de te lauzi cu protecția Cererei, decît că în țările tale crește zahărul? [...] Și pe tine, Bîrlade, rîu roditor, nu pot să nu te amintesc: e greu de uitat cum curgi în bogăție îmbelșugată, ducînd cu unda ta miere și lapte, desfătări ca în rai.

[. . . . .]
Nu întotdeauna adevărul are nevoie de vorbire aleasă, el se mulțumește cu cea mai simplă povestire.

1684

Traducere în proză de P. P. Pa-
naitescu, în Miron Costin : *Opere*,
1965, vol. I, p. 244—261

II. VECHI TRADUCERI ȘI PRELUCRĂRI ROMÂNEȘTI

Coresi
(?—1583)

DENTRU MATHEI SFÎNTĂ BUNĂ VESTIRE
[PREDICA DE PE MUNTE] 5/3-11

Ferecați measerii cu sufletul / că acelora e împărăția
ceriului.

Ferecați ceia ce plîngu-se / că aceia mîngîia-se-vor.

Ferice blînzii, / că aceia îndulci-vor pămîntul.

Ferice flămînzii și însetații pentru dreptate /
că aceia sătura-se-vor. [...]

Ferice curații cu inima / că aceia Domnul vedea-vor.

Ferice pace făcătorii / că aceia fii Domnului chema-se-vor.

Ferecați goniții prentu dreptate /
că acelora e împărăția ceriului.

Ferecați seți cînd împuta-vor
voao și goni-vor pre voi
și zic tot reale cuvînte pre voi mînt pentru mine.

Tetraevanghel, 1560—1561

*Crestomație de literatură română
veche*, 1984, vol. I, p. 68

RUGĂCIUNEA LU MOISI, OMUL LU DUMNEZEU, 39

Doamne, nădeajde fuseși noao în rudă și în rudă.
Ainte pînă codri nu fură și să se facă pămîntul și toată
lumea,

de veac și pînă la veac tu ești.
Nu turna omul în smerenie

și zis-ai : „Întoarceți-vă, fiii oamenilor“.
Ca o mie de anii între ochii tăi, Doamne,
ca zi de ieri ce trecu și straja nopții.
Și ocărîrea lor încă va fi ;
demîneața ca iarba treace-va.
Demîneața înfluri-va și treace-va,
e seara cade, vestejaște și usucă-se.
Că cumplimu-ne cu mînia ta
și cu urgia ta turburăm-ne.
Pus-ai fără-legile noastre între tine
și veacul nostru în luminatul feaței tale.
Că toate zilele noastre scăzură
și cu mînia ta cumplimu-ne.
Anii noștri ca painjina învătără-se,
zilele anilor noștri într-înși șaptezeci de ani ;
e să e în virtute, optzeci de ani,
e mai mult de ei, munci și dureare.
Că vine blinzie spre noi și învățăm-ne.
Cene știe ținearea mîniei tale
de frica ta bășăul tău cură ?
Dereapta ta așa spune-mi
și ferecătii cu inema în mîndrie.
Întoarce, Doamne, pînă cînd,
și rugat fii spre șerbii tăi.
Împlumu-ne demîneața de milostea ta, Doamne,
și bucurăm-ne și veselimu-ne
în toate zilele noastre. Veselimu-ne
derept zile ce într-inse plecatu-ne-ai
și anii într-înși văzum rău.
Și caută spre șerbii tăi și spre lucrurile tale
și dereage fiii lor.
Și fie lumina Dumnezeului nostru spre noi
și lucrurile mîinilor noastre dereage spre noi
și lucrul mîinilor dereage.

ȘEDEREA 14. RUGĂCIUNEA MEASERULUI CIND
OȚĂRAȘTE-SE ȘI ÎNTRE DOMNUL VARȘA
RUGĂCIUNEA SA, 101

Doamne, auzi rugăciunea mea și strigarea mea către tine
să viie.

Nu întoarce fața ta de mine ;
în ce zi tînjesc, pleacă către mine ureachea ta.
În ce zi chemu-te, curind auzi-mă.
Că periră ca fumul zilele mele
și oasele mele ca uscarea uscară-se.
Vătămat fui ca iarba și uscă-se inema mea,
că uitai să mănînc piinea mea.
De glasul suspinilor mele, lepiră-se oasele mele peliței
meale.

Podobii-mă nesăturatul pustiiei.
Fui ca de noapte corb în turn.
Prevegheiu și fui ca pasărea ce însingură-se în zid.
În toată zi imputară-mi dracii miei
și ce lăuda-mă cu mine jura-se.
Derep ce cenușe ca piinea mîncai
și bearea mea cu plîngere mestecaiu ;
de fața mîniei tale și de urgiia ta,
că rădicași, aruncași-mă.
Zilele mele ca umbra trecură
și eu ca finul secăiu.
E tu, Doamne, în veac lăcuiști
și pamentea ta în neam și în neam.
Tu întru înviere miluiși Sionul
că vreamea să miluiești el,
că vine vreamea.
Că dulce vrură șerbii tăi pietrile lui
și țărîna lui miluiră.
Și spămînta-se-vor limbile de numele Domnului,
și toți împărații pămîntului de slava ta.
Că zidește Domnul Sionul
și ivește-se în slava sa.
Și caută spre ruga plecaților,
și nu trecu rugăciunea lor.

Să se scrie acestea în neam altul
și oamenii ce se zidesc laudă Domnul.
Că plecă-se den naltul sfinției sale,
Domnul den ceriu spre pământ căută.
Să auză suspinele ferecaților.
Să dezleage fiii omoriți.
Spuiu în Sion numele Domnului
și lauda lui în Ierusalim.
Cînd aduna-se-vor oamenii depreună
și împărații să lucreaze Domnului.
Răspunse lui în cale virtutea sa.
Scădearea zilelor meale spune mie.
Nu rădica mine în premiezare zilelor meale,
În neamul neamului anii tăi.
Întru începute tu, Doamne, pământul urziși,
și faptele minilor tale sînt ceriurele.
Eale pier, e tu lăcuiești,
și toate ca cămașa învechescu-se
și ca veșmînt involbi-le și schimbă-se.
E tu acela ești și anii tăi nu scad.
Fiii șerbilor tăi intra-vor
și sămînța lor în veac derege-se.

[Psaltirea slavo-română], 1577

Crestomaște de literatură română
veche, 1984, vol. I, p. 81—82

Anonim

[FRAGMENTUL TODORESCU]

CINTECUL V

Cui voia a ispăsi¹, viața sa să o îmbune,
credința svîntă să o învețe și poamele să le arate.
Fără doauă că va peri cine viața nu-și îmbună
și credința nu va ține, să poamele-i nu-i va arăta.
Îmbunatul vieției, svente cuvente să ascultăm
și pre ele să le ținem, într-inimi-ne să rămîne.
Cine învață pre credință și pre cea bună nădejde
și pre pace sufletului, bucurie în Domnezeu.
Usbăimu-ntr-un Domnezeu, carile îl credem în trei
obraze :

tatăl, fiul și duhul svînt, svîntă troiță deplină.

Tatăl, domnul zeu,
noi credem că-i noauă roditoru
și-ncă în toate agiutoru,
meserernicu grijitor.

Iesus Cristus ispășitor
și de pagubă slobozitor
și meserernicu feritor,
la tatăl svîntu grăitor.

Duhul svîntu-i învățator,
pre izbavă îndereptător,
trîștilor veselitor,
în suflete hrăboritor.

Cui voia a ispăsi, așa știe despre Domnul :
el în unăciune este, trei în obraze să-l cestim.

Credința face pre noi frumoși, să plăcemu lu
Domnezeu

¹ Cui voia a ispăsi — cine vrea a ispăsi.

și în suflete să avem pace și în părăția cerului.

Ceastă credință în cine este pre păcate nu purcede,
pre tot binele nevoiește, lucruri svente el lucrează.

Carii rămînu în păcate, de duhul svînt ei se rup ;
fără doauă ei pieru, că slujescu dracului.

Tot omul în viața sa rămînie în credință bună,
în dragoste cea frățească, cum să placă lu Domnezeu.

Cui fie cinste mare, fericat pînă-n vecie,
de la ei noauă pace bună și meserere tatălui svînt.

oca 1571—1575

*Texte românești din secolul al
XVI-lea, 1982, p. 358—359*

Anonim

[LAMENTAȚIA LA MOARTEA LUI ALEXANDRU]¹

O, întunecare de minte,
O, giudecatei năpăstuitoare,
O, a bună rudă pierdzătoare,
O, frumseștei gonitoare,
O, bucuriei jeluitoare,
O, îndrăznire[i] fugătoare,
Ce va face lume, de acmu înainte,
Deca muri Alexandru, marele împărat ?
Și noi cumu-l vrem uita și să nu-l plîngem ?

1592—1604 (Moldova)

*Crestomație de literatură română
veche, 1984, vol. I, p. 234*

¹ Versurile se află în capitolul al IV-lea (*Pentru păcatul în-
tristării*) din *Floarea Darurilor* (trad. rom. veche, în ms. 4620 de
la Biblioteca Academiei).

Udriște Năsturel

(cca 1596—1657)

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI ȚĂRII RUMĂNEȘTI,
NEAM CASEI BĂSĂRĂBEASCĂ

Ceastă țeară corbu-ș poartă întru pecétea ei,
fericit acum se-au dat adaos pecéții.
Scut la pieptul corbului cu un semn ca acela,
om den jețiu șezîndu-ș toiag laudă acela.
Mare neam băsărăbesc cu aceasta semnează,
că marea acelor isprăvi a toț(i) să-i vază.

Evanghelia învățătoare ¹,
Mănăstirea Dealul. 1644

Literatura română veche, 1969,
vol. II, p. 273

¹ Reproducem traducerea românească veche, aflată în *Evangelia* din 1644. Nu se cunoaște numele tălmăcitorului. Compunerea este o prescurtare a celei imprimate de Udriște Năsturel în 1635, în *Molitvenic* (în limba slavonă).

Nicoiae Milescu

(1636—1708)

STIHURI LA DUMNEZAESCU L DAVID

Taci Orfeu, lapadă Ermis alăuta,
Cu trei picioare de la Delf apune la uitare încă,
Că David nouă. a Duhului lovind alăuta,
Iviaște ascunsele de ale lui Dumnezău taine.
Mulțime a véchi istoréște minuni,
Pornește spre laudă Celui ce au zidit lumia.
Mîntuind pre toți, tînuiește și scriia.
Pre păcătoși către întoarcere aduce.
Cu multe ș-alte și a județ zicînd lége,
A curăți învață cei sufletești greșale.
Lui Dumnezeu mărire.

A armoniei sfinte ca miarea de dulce cîntările lui David.

1661—1665

Virgil Cîndea : *Rațiunea dominantă*, 1979, p. 219 ¹

¹ O variantă „stilizată“ (de către frații Greceanu) a acestei traduceri a fost imprimată în *Biblia* lui Șerban (versurile sînt reproduse de Virgil Cîndea în *op. cit.*, p. 219).

Mihail Halici-fiul (?)¹

(1643—cca 1712)

KENTEK RŰMÉNYÉSZK DE DRAGOSZTE SZKRISZ
(Fragment)

En Pare de fok arde inima me Prin tine
Deákem² aduk aminte de kúventele tale,
Ku mine³ de preune³ fekute muletori⁴,
De multe ori pre obrázul meu lepíte⁵ szerútéri.
Des aczundze⁶ oáre Kend aczele dzile,
Sze poczi fi ku facza ta cze mendre depreune,
Portul meu Czel negru szare⁷ albi Prin tine,
De la mine trekúte Viacze szare entoárcze.
Szokásul Gruelor Toámna iele mergu,
Jare primeváre en cze Vreme bune
Ku szoczia sza pre kempury unke sze búkure.
Necze átuncz noi⁸ ave Viacze fere de tine.
Multe Nopczí Treku fere szomnu de la mine,
Deake sze Timple szomnu s átuncz mie,
Pre tine te ved sí te pípeyeszk umpare⁹ mie,
Cze deake me szkol mui¹⁰ nime longe mine.
Fokul ne potolit deakeszáre¹¹ potoli,
Din inima benátul száre reskíra.

Petrovay Codex
(1671—1672)

Crestomație romanică, 1965, vol.
II, p. 38

1 Traducere atribuită lui Mihail Halici-fiul de Nicolae Drăganu : *Mihail Halici...* (vezi Bibliografie).

2 dacă îmi.

3 împreună.

4 (greșeală pentru) mulțori.

5 lipite.

6 de-aș ajunge.

7 s-ar.

8 n-oi.

9 îmi pare.

10 (greșeală pentru) nu-i.

11 dacă s-ar.

Dosoftei

(1624—1693)

PSALMUL. 136

La apa Vavilonului,
Jelind de țara Domnului,
Acoló șezum și plînsăm
La voroavă ce ne strînsăm,
Și cu inemă amară,
Prin Sion și pentru țară,
Aducîndu-ne aminte,
Plîngeam cu lacrimi herbinte.
Și buține ferecate
Lăsăm prin sălci aninate,
Că acoló ne-ntrebară
Aceia ce ne prădară
Să le zicem vîers de carte
Într-acea streinătate,
Ca-n svînt muntele Sionul
Cîntări ce cîntam la Domnul.
Ce nu ni să da-ndemînă
A cînta-n țară streină.
De te-aș uita, țară svîntă,
Atuncea să-mi vie smîntă,
Și direapta mea să uîte
A schimba vîers în lăute !
Și să mi să prinză limba
De gingini, jelindu-mi scîrba,
De te-aș mai putea uita-te,
Ierusalim cetate,
Nainte de nu te-aș pune
În pomene-n zile bune.

Să nu uiț, Doamne svinte,
 De Edom ce-au zis cuvinte
 Svintei cetăț împrotivă,
 Cu rău din gură zlobivă :
 „Răsipiți-i zidiuri nalte,
 Deșertaț de bunătate !“
 Tu, fată vavilonească,
 Răul va să te tilnească !
 Va fi ș-ace-la-n ferice
 Ce-ț-va veni să te strice,
 Că ți să va-ntoarce darul,
 Cum ne-nchini tu cu păharul,
 Cînd cuconii tăi de ziduri
 Vor zdrobi-i ca nește hîrburi.

Psăltire a svîntului proroc David [...] pre versuri tocmită [...] de smeritul Dosoftei, mitropolitul de Țara Moldovei, Uniev,
 1673

Dosoftei : *Opere*, 1978, vol. I, p.
 307—308

PSALMUL 11

Folosește-mi, Doamne, și mă sprejinește
 Cu a ta putere, de mă mîntuiește,
 Că scăzură cei buni și să-mpuținară,
 De nu-i dereptate nice într-o țară.
 Deșert cătră proape tot omul grăiește
 Și cu-nșelăciune va de-l păgubește.
 Cu buze viclene, din inemi-adînce,
 Grăiesc răutate și cuvînt de price.
 Despierde-vei, Doamne, buze-nșelătoare,
 A limbă sămată, de rău grăitoare.
 Să fălesc pizmașii că-ș vor mări limba.
 În cuvînt de svadă, să multască scîrba :
 „Că buzele noastre sînt cu noi de față,
 Nu băgăm în samă Dumnezeu ce-nvață“.
 Vez mișelătate, vez suspini cu jele,
 A lipsiț și meseri vez de durori grele.

Acmu pentru dinșii scoală, Doamne svinte,
 Să-ț împli cu izbîndă svintele cuvinte
 Și să-ț rădici sămnul cel de biruire,
 Că cutez cu dinsul fără de-ndoire.
 Că cumu-i argintul lămurit cu focul,
 T-sînt svinte cuvinte curate cu totul.
 Tu, Doamne, ne scoate și ne socotește
 De ruda aceasta și-n veci ne ferește.
 Că-mpregiurul nostru sînt gata s-alerge
 Cu rău necurații cei fără de lege.
 Precum este ceriul mare de nălțime,
 Pre pămînt adaogi de oameni mulțime.

1673

Dosoftei, *op. cit.*, vol. I, p. 30

PSALMUL 46

Limbile să salte
 Cu cîntece nalte,
 Să strige-n tărie
 Glas de bucurie,
 Lăudînd pre Domnul,
 Să cînte tot omul.

Domnul este tare,
 Este-mpărat mare
 Preste tot pămîntul
 Și-ș ține cuvîntul.
 Supusu-ne-au gloate
 Și limbele toate,
 De ni-s supt picioare
 Limbi de pre supt soare.

Alesu-ș-au șie
 Parte de moșie
 Țara cea dorită,
 Carea-i giuruită

Lui Iacov iubitul,
Ce-i ține cuvîntul,

Mila să-ș arate
Cea de bunătate
Spre noi, ticăloșii,
Precum ne spun moșii.
Pre virvuri de munte
S-aud glasuri multe
De bucine mare,
Cu naltă strigare,
Că s-au suit Domnul
Să-l vază tot omul.

Cîntaț în lăute,
În zicături multe,
Cîntaț pre-mpăratul,
Că nu-i ca dîns altul
Să domnească-n lume,
Cu svîntul său nume,
Cîntaț să-nțeleagă
Preste lume largă.

Că Dumnezeu poate
Pre limbi preste toate,
De le îmblinzește
Și le-mpărățește.
Scaunul dă rază
Unde va să șază
Domnul din direapta,
Să-mpărtaşcă plata,
Pre boieri, pre gloate,
Pre limbile toate.

Și cine să-naltă
Din hire sămață,
I-a vedea tot omul
Cum i-a certa Domnul.

Doamne, lepădatu-ne-ai și ne-ai surupat,
Pre noi mîniatu-te-ai și ne-ai și cruțat.
Pămîntul clătitu-l-ai și l-ai strămutat,
I-ai strînsu-i frînturile și l-ai vindecat.
Că te-ai arătat-te aspru și aprins,
De ne-ai adăpatu-ne cu vinuri de plîns.
Și de teamă cine-ț au, le-ai datu-le sămn,
De arc să să apere cu toiag de lemn.
Și ceia ce ți-s iubiț să ți-i izbăvești
Cu brațul tău cel drept și să-i mîntuiești.
Și pre mine cînd mă rog, Doamne, să mi-auz
De la locul tău cel svînt și să-m și răspunz,
Ca să nu-m fac voia rea, nice să țînjesc.
Că tu parte face-m-vei să mă veselesc
De tîrgul Sihemului, de valea Sohot,
Că mi l-ai dat cu uric, cu locul cu tot. [...]

PSALMUL 78

Doamne svinte, păgîinii veniră
În țara ta de o răsîpiră
Și svînta ta casă o spurcară,
Ce da cuviință preste țară,
Și feceră Ierusalimul
Ca o cramă cînd i să ia vinul.
Trupurile zac pre gios căzute
A slugilor tale ce-s crezute,
Și carnea lor o mîncă hiara
Și păsările din toată țara.
Sîngele le stă vărsat ca apa,
Și nu-i nime să margă cu sapa
Să le-astroace, și să le îngroape,
N-au cu milă nime de pre-proape,

Ce zac prin oraş şi din afară,
 De sîntem vecinilor ocară.
 Şi toţ megieşii ni să strîmbă
 Şi ne-ngină, văzîndu-ne-n scîrbă.
 Dară pînă cînd, Dumnezeu svinte,
 T-vei porni mînia cea fierbinte,
 Cu urgia cea nestîmpărată,
 Ce-i ca focul preste noi vărsată ?
 Mută-ţ, Doamne, pre păgîni mînia
 Şi preste dînş îţ varsă urgia,
 Carii nu vor de tine să ştie,
 De numele cel svînt în vecie.
 Şi preste crăii să-ţ lăţăşti ura,
 Ce n-or să-ţ asculte-nvătătura.
 Ce mîncară pre Iacov cu totul
 Şi l-au pustiit preste tot locul.
 Şi nu pomeni, Dumnezeu svinte,
 De-a noastre greşele de mainte,
 Ce de sîrg să ne vii cu blîndeţe
 Să ne-ntîmpini, şi cu ieftineţe.
 La a noastră grea mişelătate
 Să ne-agiutoreşti cu bunătate,
 Că tu ne eşti Domn de mîntuinţă,
 Şi te rugăm, Doamne, cu credinţă,
 Pentru slava svîntului tău nume,
 Să ne trimiţ izbăvinţă-n lume.
 Şi ne de greşele curăţeşte
 Cu numele tău ce să slăveşte,
 Să nu ne păgîinii pişcăiască :
 „Unde-i Domnul să vă folosască ?“
 Ce să prinză şi păgîinii limbă
 Că tu, Doamne, nu ne eşti cu scîrbă.
 Şi le vei da pizmaşilor plată,
 Între ochii noştri,-n zî curată,
 Pentru singele svînt ce vărsară
 A slugilor tale de prin ţară.
 Suspiniile celor din obede
 Naintea ta, Doamne, să vor crede.
 Cu mărirea svintelor-ţ braţe
 Cruţă, fiii celor prinş în laţe,

De i-au omoritu-i fără vină,
 Şi-i apleacă cu svînta ta mină.
 Vecinilor să le dai simbrie
 De şapte ori în sîn cu urgie,
 Şi să li să-ntoarcă cu ocară,
 Să le margă vestea preste ţară.
 Să-i cuprinză de toate părţ scîrbă,
 Pentru căce stau de ţi să strîmbă.
 Iară noi ce-ţ sîntem turm-aleasă
 Şi poporeni de svînta ta casă,
 Ne vom ruga ţie, Doamne svinte,
 Şi preste veci îţ vom ţinea minte.
 Şi vom spune preste rod de rudă
 Lauda ta în veci fără trudă.

PSALMUL 149

Cîntaţ cîntec nou la Domnul
 Şi-l lăudaţ cu tot omul,
 Că i-i lauda vestită
 În săbori de ceată svîntă.
 Izrailul să petreacă
 Cu veselie, să-i placă,
 De Domnul ce-i dede viaţă,
 Şi Sionul cu dulceaţă
 Cuconii să-ş veselească
 De crai ce-a să le crăiască.
 Şi să-i laude cu jocuri
 Svîntul nume-n toate locuri,
 Cu timpene şi psăltire
 Să-i cînte de biruire.
 Că Domnul gînd bun gîndeşte
 De-a sa gloată ce-l iubeşte,
 Şi pre cei brúdivi înalţă
 Cu izbîndă fără greaţă.

Lăuda-să-vor în slavă
Svinții tăi fără zăbavă,
Și cu bucurie plină
Îș vor merge la odihnă.
Ieșind la război cu șteje,
Vor da chiot din gitleje,
De să va nălța la Domnul,
Lăsind frică în tot omul,
Cu stînga și cu direapta
Îngrozind pre toț cu spata.
Și vor face scumpărare
În năroade de limbi tare,
Mustrîndu-le cu-nchisoare,
Și crailor dînd strînsoare
Cu cătuș și cu obedea
În giudeț, până-i vor pierde,
Să le facă cum li-i zisă
Din lege pierzare scrisă.
Svinții lui fără gilceavă
S-aibă cinste, dar și slavă.

1873

Dosoftei, op. cit., vol. I, p. 333—
334

Miron Costin
(1688—1691)

PSALMUL 5
(Fragment)¹

Zavistnicului ieste acesta norocul,
Gîtlanul lor, mormîntul destupat cum cască.
Limbile loră gata tot să ocărească.
Să le fii giudeț, Doamne, din gînduri să cază.
Ocări care facă ei pre sine să vază.

1671—1673

Miron Costin : *Opere*, 1965, vol. II,
p. 120

[FRAGMENT DIN OVIDIU]²

Ghieții ținea într-o vrême, acum Flacus ține
Rîpa scump-a Dunării el singur cu sine.
Iei au ținut Misiia în pace cu credința,
Pre ghieți au scos de aicea el cu biruința.

De neamul moldovenilor,
1686—1691

Miron Costin, ed. cit., vol. II,
p. 19

¹ Traducerea este citată de Miron Costin în *Stihuri împotriva zavistnicilor*.

² Înălțea tălmăcirii, Miron Costin citează originalul latin ai versurilor.

POVESTE DE JALE ȘI PRE SCURT
asupra nedreptei morți a preacinstului Costandin Cantacozino,
marelui postialnic al Țării Rumânești

Pămîntule și ceriule, stelele, și tu, lună,
Boiari, striini și rudelor, s-ascultați d-ânpreună,
Împărații și prințipii, și toată poliția,
De la mare pînă la mic, să vedeți istoria,
Pentru ca să vă minunați de marea strîmbătate,
Care scrie că s-au făcut din multă răutate !
Zic, dară, și voi, pietrilor și liamnelor, să plîngeți,
Și tuturor săracilor, de jale să vă atingeți !
Și toată ticăloasa Țara aciastă Rumânească,
Cu toate mănăstirile înpreună, să jălească
Pre Costandin postialnicul, pre Cantacozinescul,
Pre marele acela omu și prea înțeleptul !
Că priiatenii săi cei buni, care-i iubiia foarte,
Acea l-au zăvistuit și l-au adus la moarte
Cel ce cu blagocesvie și frică dumnezeiască,
Și cu smerire pururea, pohtia să trăiască !
Priiatenii lui cei aleși, care-i trăgea nainte,
Și pentru dînsul toți era la milă și la cinste !
Că din săraci și din nimic i-au scos la boerie,
Și i-au făcut pre ei slăviți, cu multă bogăție !
Acea sînt lui vînzători, multe minciuni mărturisescu-i
Și ca să-l omoară pre el, multe meștersugescu-i,
Zicîndu-i e-ar fi umblat ca să schimbe domnia
Și, domnului care era, să aducă mazăliia !
O strîmbătate ce-au făcut aceia, vînzătorii,
Și de sînge (ne)vinovat, aceia vărsătorii !
Și ca să știe tot omul aceia strîmbătate,
Care-au făcut acei vrăjmaș, cu multă răutate,
În cartea ceasta eu li-am scris, precum s-au întîmplat,

Că, cînd l-au omorît pre el, de față m-am aflat.
Cînd Mihnea s-au întîmplat în Țara Rumânească,
Scîrba pustietății, și el ca să domnească,
Pre toț boiarii cei fruntaș vrut-au ca să-i omoare,
Ca să lucrêze ce ar vrea, precum lui i să pare
Pre șaisprezece boiari mari îndată i-au inchis,
Și într-o noapte i-au omorît și casele li-au stinsu.
Numaidecît i-au sugrumat pingăritul acela
Nejudecați, nevinovați, ucigașul acela !
Omorît-au și pre ai lor, averile au luat,
Și pre alții mulți de ai lor în temniță au băgat.
Atuncea Cantacuzino, cu multă înțelepție,
Au cunoscut, și au pribegit, cu a sa avuție,
Și în Moldova au trecut, cu toată casa lui.
Unde mergînd el, s-au găsit pre cei doi frați ai lui,
Pre Toma și Gheorghie, cei ce era slăviți.
Șapte luni în casa lor șăzut-au tot slăviți.
Mihnia, dar, dacă au aflat de a lor pribegie,
Numaidecît, cu multe daruri, scrie la Împărăție,
Multe pungi făgăduiaște, ca doară i-ar face moarte !
Scrie că e obrezuit, și alte cîte poate,
Și cum că, cîte ficlenii s-au întîmplat domniei,
Toate de el că s-au făcut, dă știre Împărăției.
Și pentru aceea au pribegit, pentru ca să scoarnească
Împărăției scandălă, și réle să pornească !
Și cu minie s-au pornit veziriul și împăratul,
Și capigii cu cărți trimit, ca să-i aducă capul,
Însă scriînd la Ghica-vodă, să facă nevointă,
Pre Costandin postelnecul îndată să trimiță,
Că de domnie s-a lipsi și capul îș va pune !
Care vâzînd Ghica-vodă că acéstea nu sîntu bune,
Dăstulă groază l-au coprinsu ; fiind și cu credință,
Nu putea face într-alt chip, fără cît să-l trimiță,
Ca urgia împăratului el să o potolească,
Așa el socotia bine să nemerească.

Êșit-au, dar, cu frații-s, cu toată familia,
Plîngere mare să făcia la toată poliția !
Neavînd nădiajde a-l mai vedea, și să aibă mîntuire,
Nu să putia îndura dă el, nici a să dăspărtîre.

Deci, așa, numaidecît singur călătoréște,
Lăsînd pre toți alalți ai săi, la Țarigrad soséște.
Și nici pre unul n-au luat, dîn cîți era cu dînsul,
Fără cit pre nepotu-său luatu-l-au cu dînsul.
Pre Dumitrașco adevca, căci îl avea mai bine,
Nedeșpărțit de fii lui, așa îl avea mai bine,
Și de céle ce-i să întimpla, spre el avea credință,
Numai cu el să sfătuia, făr'dă nici o ferință,
Neavînd nădejde dăspre el să aibă răutate,
Căci nepot avînd pre el, știia o dreptate.
Din Țarigrad era născut, a neamului stîlpare,
Din mahala dă la Fener, tocma dă lingă mare.
Și rămîind el acolo sărac, făr'dă părinte,
Nepedepsit și neînvățat, era și fără minte,
Sărac, lipsit, nenorocit, fără dă nici un bine,
El era și desfrînat și fără dă rușine.
Iar niamul lui nu l-au lăsat a fi într-acea rușine,
Ci l-au trimes la unchiu-său, că să-ș găsească bine.
Ca să slujască, mult- puțin, să dobîndească minte.
Și unchiu-său l-au priimit cu bine și cu cinste,
Și între coconii lui îl avea, la mare socotință,
Ca pre un fiu il iubiia, cu bună cuviință,
Cu totul nevoindu-să ca să să pedepsească,
Și de réle ce avea el să se pedepsiască.
Iar încăș și mătușă-sa, acia dă bună viță,
A domnului Șarban-vodă fiică era iubită,
Tocma ca oichii îi ținia, cu multă căutare,
Și cu coconii să afla la multă dăzmiardare.
Căci la blagorodnie și bunătatea ei
Alta în lume nu să află înaintea dumneăei,
La înțelepciune ce avea și multa cunoștință,
La priimire de striini, cu mare cuviință.
Iar și coconii dumnealor, tocma ca pre un frate,
Așa întru dînșii îl avea neosebit, la toate.
Ce învățatură n-au luat nimica de la dînșii,
Nice el firea ș-au schimbat, încît au fostu cu dînșii !
Că arapul, cu spălatul, nu poate să să albească,
Nici hirea cea ria lesne ca să să părăsească !
Iară încăș cu acéstea toate, fericitul acela,
Ci hirea lui o cunoștea înțeleptul acela,
Să nevoia cu învățaturi ca să-l învețe minte,

Și cu totul să siliia ca să-l scoață la cinste.
La domnul Costandin vodă pre el l-au curtenit,
Și la cămara domnului pre el au rînduit,
Și înaintea îl trăgea, să aibă îndrăzniré.
Iar curînd și acolo ș-au arătat hirea,
Și-n scurtă vréme l-au gonit, pentru bicisnicia
Că răutățile ce avea nu îngăduia domnia :
Necurății și curvării și multe furțișaguri,
Să nu să tinză și mai multu, să facă ș-alte jafuri !
Și așa norocul i-au slujit cu boiarul acesta,
Că la pedeapsă ar fi ajunsu becisnicul acesta,
Că nu puțin răutăți, ce multe făcea foarte,
Iară Costandin postelnecul i-au scos capul dîn moarte.
Și iarăș ca pre un fecior, de pururea îl iubiia,
Nici dăcum uitîndu-să la céle ce auziia,
Nici de lingă dumnealui atuncea l-au lăsat,
Ci ca pre un bun credincios, cu dînsul l-au luat.

Și așa dîn porturi s-au schimbat, altele au luat,
Și pre suptu cumpăt au purces, calea ș-au căutat.
Sosit-au și la Țarigrad, și noaptea au intrat,
La casa dragomanului curînd au alergat,
La Panajotachi, zic, precum ați auzit,
Că la un priiaten bun, la el au năzuit,
Care ajutoriul creștinilor pururea să arată.
Și, cum află, au alergat, l-au înbrățișat îndată,
De-ale norocului tîmplări foarte se minunează,
Și nu puțin den inimă cu lacrimi suspinează.
Cu mîngiire înțelepțească la sine îl priiméște,
Întreabă-l și de patime, și bine-l socotéște.
— Roagă, zice, pre Dumnezeu, nu te întrista nimica,
Că acéstea toate s-or griji și las(ă) toată frica !
Și alte multe mîngieri ca acéstea i-au adusu
Și apoi cu cinste în casa lui pre dînsul au ascunsu.
Atuncea dar, cu mintea lui și voia cea veghiată,
Care avea acel boiar și cinstea de la Poartă,
În scurtă vréme am aflat să-i fie isprăvit,
Și urgiia și mîniia toată o au potolit.
Adevca a viziriului și altor tuturor,
Și apoi dă față că l-au scos naintea tuturor,
Și la vizirul că l-au dus, de s-au împreunat,

Și priiaten credincios a fi l-au așăzat,
Cu un vizir ca acela, ce foarte era vestit,
De vriadnec și de înțelept și foarte iscusit,
Și n-au priimit pungile ce Mihnea îi trimesese,
Că cu o sută de povări de bani îl ajunsese.
Iar dă la el mai puținel, mai și de jumătate,
Au priimit și au poruncit să aibă dreptate,
Cît nimeni n-ar mai fi crezut un lucru ca acesta,
Că va scăpa și va fi cu cap, boearenul acesta !
Iar Dumnezeu l-au izbăvit, acasă-ș l-au adus,
Și pre ficleanul Mihnea-vodă foarte rău l-au supus.
Că cel ce groapa altuia să sape să brodește,
Acela într-însa va cădea și nu să domirêște !
Și cine răul altuia a face să gîndêște,
Nu știe, ticălosul, că la capul lui sosêște !

Atuncea, dar, Ghica-vodă țara că au domnit,
Care mai nainte vrême Moldova au stăpînit,
Și pre acestu boiar, ce am zis, la cînstel îl avea,
Măcar că el nicidăcum boerie nu vrea,
Nici la curte pururea să miargă pohtîia,
Ci ca să șază pururea la sate-ș fugîia.
Ca să petreacă în linește într-u a sa smerire.
Și cînd domniia îl chiema, de vro ajutorire,
Pentru vrun sfat sau altu ceva, atuncea el mergea,
Și iar curînd să înturna, la sate-ș să ducea.
Pre Dumitrașco să aducă nainte siliia,
Și din coconii săi nimic pre el nu osêbiia.
Iar nu cu alte ficlenie-i, răpîri și meșterșuguri,
Cum el apoi s-au arătat, cu multe ficleșuguri.
Ce încă pre el să nevoia ca să-l înbogătească,
Căci îl știia că e sărac și vrea să dobîndească.
Și nebuniile ce făcea, toate i le tocniia,
Și mai virtos rușinile i le acoperiia ;
Și cu totul să trudiia trebile ca să-i facă,
Ca el să fie odihnit și într-u toate să-i placă.
Și acêstia toți vâzîndu-le, tare îl cînstiia,
Și, suptu aripa unchiu-său, dă el toți să temeă.
Luat-au și dregătorii, la cînstel au încăput :

Ciauş, portariu și vistiiar, domniia l-au făcut.
La toate, în casa domnului, el liagă și dăzleagă,
Ca cum ar hi fost sîngele, pre nimeni nu întrebă.

Deci, cînd pașa al Dîrstorului în țară au venit,
D-au prinsu pre domnul Ghica-vodă, de l-au și mazîlit,
Și cu răpire l-au luat, nimica nu i-au lăsat,
Și la împăratul cu dăgrab trimisu-l-au legat,
Pentru că nu vrea să trimită bani la împărăție,
Nici țara să scuture de multa datorie.
Pentru acêia s-au lipsit îndată dă domnie.
Și așa la temniță îl trimite, cu scîrbă și urgie,
Și de domnie socotescu pre altul ca să facă
Și să mira : care ar fi viziriului să placă ?
Iar Costandin postialnecul, aflîndu-să la Poartă,
Stătut-au cu osîrdie la împărăția toată,
Pre nimeni altul n-au pohtit s-apuce dă domnie,
Pentru că lui i să trecea atunci la împărăție.
Ci pre Grigorie au pohtit, de i s-au dat domniia,
Pre-acesta ce l-au omorît, pentru prietenii !
Așa fac și năpîrcile, mumăni-le-ș omoară,
Că daca cresc, le găurescu, și iale le omoară !
Foarte peste puțință mi-e să ți le povestescu,
Cu graiul și cu scrisoarea să ți le dovedescu,
Cu cîte slujbe acestui domnu el i s-au arătat,
Și la cîte boiarenul acesta s-au aflat,
Cu slujbe și cu sfaturi bune, cu driaptă credință,
Cu numele cel bun al lui, cu multa nevoiță !
Că atunci el de ar hi lipsit, n-ar hi luat domnie,
Nici tată-său n-ar hi scăpat atunci den pușcărie.

Ce după ce au mersu în țară, au fost cu vrednicie,
Și cu vrême au ușurat țara de datorie.
Că sfiatnic bun lui îi era, și bun învățătoriu,
Cît îl făcuse de-i zicea „drept judecătoriu“.
Și după ce domniia bine de tot să întemeia(se),
El încă s-au tras înapoi, la țară să dusese,
La satele-ș să preunbla, cu lunile el șădea,
Așa pustiul iubiia, ca și o turturea.
— Eu, zice, am bătrînit, ce mai voi eu în lume ?
Că pîrticiaoa ce mi-au fost, eu mi-am luat dănu lume !

Nu-m trebuiaște boerie, nici să fiu la curte,
Feciorii miei că vor sluji domnului, la curte.
Eu să-m păzescu bisERICA și să mă pocăescu,
Și să-m postescu sufletul, de moarte să gîndescu !
Acestia ziciia și scriia, la sate-ș fugiia,
Că la casa lui să șază, așa el pohtiia.
Cînd au fost cursul anilor, în mai trecuți ani,
La o mie șai [sic] sute șaizeci și trei de ani,
Atuncea s-au rădicat tureii ca să oștiască,
Și cu gréle oști au mersu în Țara Ungurească
La cetatea Uivarului, de o au încongiurat,
Și cu putére și războiu pre dînsa o au luat.
Atuncea dar, și domnului de Țara Rumânească,
Venitu-i-au și lui degrab' poruncă împărătească,
Și cu oastea lui au mersu unde i-au poruncit,
La cetatea Uivarului, precum aș auzit.
Lăsatu-s-au și ispravneac a fi mare și tare,
Pre Dumitrașco, care am zis, vistiariul cel mare.
Și el, numai cum s-au văzut la atîta volnicie,
Așa i să năuciia, ca cum ar hi avînd domniia.
Atuncea, răutatea lui să ascunză nu mai poate,
Și lăcomiia ce avia, să spui, nu mi să poate.
Ca cînile făr'dă bățu, ca ursul dăzlegat,
Și ca șarpele de iarbă, cînd iaste deșteptat,
Ca lupul cînd întră în stîină și vulpea în cotetu,
Înalță-să, truféște-se și foarte e semețu,
Și oichii i să turbură de marea lăcomie,
Și pre nimeni nu mai vedea, de multa trufășie !
Scos-au biruri și nevoi atuncea pre creștin
Și ei, cu lacrimi plătiia și le da tot deplin.
Unde află de argintu, trimite dă-l răpéște,
Și totdeauna el timin șade de tipăréște,
Foarte mulți, nenumărați, la Țarigrad trimite,
Și de frica lui Dumnezeu nu-ș aduce aminte.
Și alte réle ce făcea, de nu sîntu să să scrie,
Nici în urechile cuiva iaste ca să să spue.
Iar bătrînul postialneacul în țară rămăsese,
Și cîte trei feciorii ai lui la oaste să dusése.
El nu putia îngădui, daca vedea de acéstea,
Mîhnéște-se, întristeză-se, și-i zise : — Ce-s acéstea,
Bre, Dumitrașco, ce lucrezi ? Bre, străngeț mintea în cap,

Și socotéște cea de apoi ce-ț va veni la cap !
Că tu știi țara aceasta, că mulți ca tine au pus,
Și Dumnezeu pre cei ce sînt râi, la bine nu i-au dus !
Precum aspidei e cu greu cîntarea să auză,
Și, auzînd, să turbură și fuge să nu auză,
Să otrăviaște dă minie, cît va ca să plesnească,
Și, de ar ști pre cîntărețu, ar vrea ca să-l zdrobească !
Așa și lui, cuvintele unchiu-său nu-i plăcură,
Căci vedea și pricepea că réle de el fură.
Să sfărăma cu inema și vrea ca să să pléce,
Gîndindu că de să va vâdi, mai bine să să innéce.
Și atîta să năcăjiia, nu știe ce va face,
Véde că să dăscopere, miră-se ce-a mai face,
Și rialele ce au făcut stă dă le socotéște,
Că multe-s și nenumărate, aciastea el gîndéște.
Că de vor veni boiarii din Țara Unguriască,
Și slujitorii ceialați de Țara Rumânească,
Și vor afla ce-au lucrat acest cîine turbat,
Vor alerga cu mic cu mare, ca cerbul însetat,
La izvorul cu apa riace, la Costandin Bătrînul,
Și-ș vor plînge obidile de Dumitrașco păginul !
Ci în față, toate, Domnului i le va vâdi !
Drept acéia socotéște rău sfat să săvîrșească,
Pre făcătoriul lui de bine de viață să-l lipsească.
— De no a lipsi bătrînul, zice, acesta de la mijloc,
El, toate cîte am făcut, scoate-le-va la mijloc,
Și piarde-voiu cîte-am furat, zău, poate fi și viața !
Iar dacă va peri acesta, eși-m-va toată ghița,
Toate pre voe îm vor fi, cînstea îm voiu mări,
Stringe-voi și avuție și mă voi înbogăți !
O. Iuda fără de lége, ce-s ciale ce gîndești
Și dreptul Dumnezeu, nimic nu chibzuești ?

Și atunci mii de răutăți la domn încépe-a scrie,
Și pre bătrînul, unchi-său, vrăjmaș că-i iaste, scrie.
Cum că nu lasă pre sāraci dăjdile să-ș plătească,
Adecă pre pămîntiani, nimica să plătească.
Cuvinte réle sãmăna de domnul ; n-au perit
Și cum nu mai iaste el domnu, așa el au mințit !
Ce-n locul lui Grigorie pre Șarban au făcut,

Pre fiiul postelnecului, așa el l-au vindut !
Aciastea el, ca un păgin, domnului le scriia,
Că le scornéște unchiu-său, așa el bîrftia.
Ca acéstia multe scorniia, că țara le grăiaște,
Ca el să aducă pacoste unchiu-său, să trudéște.
Și cum că nimeni nu-l ascultă, nici il mai cinstéște,
Pre el, ca pre un ispravneac nici il socotéște.
Mergia la doamna, zvăpăiat și rău să obidiia,
Totca ca un îndrăcit, așa să izmeniia,
Cu jurămînt să bleasteme pre unchiu-său, să jură,
Cum dă la el să nascu acéstea, pre Dumnezeu să jură !
Și pre doamna o spăimînta, îi zice, ca să fugă.
La turci dăcîndea, îi zicea, să treacă să să ducă :
— Că bătrînul Costandin asupra-ni să scoală,
Că cu rumânii s-au unit și au făcut răscoală !
Și céia pre el il credea. La domnu șade dă scrie,
De cîte el că-i zicia cu această ficlenie,
Pînă cînd domnul au crezut și tare să scîrbéște,
Spre feciorii bătrînului cu greu el să pornéște,
Cu infruntare el îi suduiaște făr'dă nici o pricină,
Tot înpotrivă le grăiaște, făr'dă nici o vină.
Iară ei bine-ș cunoaște și mult să dosădiia,
Și de mîniia domnului rău să năcăjiia.
Și Caragia, ce pohtiia ca să ciocotnițească,
Găsit-au vréme să aibă a face și multe să pornească.
Altele zice către domnu, altele către dînșii,
Pînă au întăritat pre domnu cu mînie spre dînșii.
Că toți il știți pre Caragea, pre cînile acela ;
Drept acéia voi să zic de puciosul acela !
Pă Dumitrașco l-au făcut priiaten și fărtați,
Ca să mănînce pre bătrîn, cîinii era turbați.
Scrie acela de acolo, și acesta le întăréște,
Unul pre alaltu în răutăț bine să povățește,
Pînă ceia ce doriia s-au învrednicit să fie,
Că domnul munte s-au făcut, de multa lui mînie.
Atuncea, după ce-au aflat striinii : moldovénii,
Carii cu domnul să afla, și toț țarigrădénii,
Și nici un folos nu avea, nice o volnicie.
Drept acéia, să bucura de cea ce era să fie,
Ca să tîmpléze doar și lor să apuce boerie,
S-aducă și ei biiatei țări multă becisnicie,

Să mănînce și să strice, să facă și ei silă,
Și singele săracilor să-l bea făr de milă,
Să răpească și să fugă la a lor pustietăți
Neavînd cine le lua siaama de răutăți.
Drept acéia au început ca să ciocotnițească,
Lui Caragea a să închina, și ca să-l văznisească.
Și el acéstea le pohtiia și bine-i povățuiaște,
Și încă la domnul, cîte unul, pre toți îi curteneăște,
De fii postelnecului minciuni mărturisescu,
Că cutare din boiari acéstea povestescu :
— Așa au zis și către noi, și noi îi amăgim,
De să dășchid ei către noi, și-i meștersugim !
Ca cu de acestu fél Caragea amesteca domniia,
Și cu multe meștersuguri el înșăla domniia
Atîta, cît au poruncit să-i scoată dăn boerie,
Pre trei fii ai postelnecului, cu scîrbă și mînie,
Să nu mai aibă volnicie, ci ei lipsiți să fie,
Să să ducă pre la sate, la curte să nu vie !
Și Caragea tot nu înceta, ci grea pîră le face,
Și Dumitrașco, d-acolo, pentru bătrîn nu tace.
Și așa urgiia domnului dîn zi în zi o sporescu,
Și tot spre réle hotărîri să vie, o întărescu.
Întoarse-se dă la războiu și-n țară cum soséște,
Pre Șarban ș-alti din boiari să-nchiză poruncéște.
Eșitu-i-au și bătrînul întru întîmpinare,
Să i să închine cum știia, că ficleşug el n-are,
Și obraz sălbatic află, alte lucruri véde,
Uită-se la panurghii și multe réle véde.
Ciarcă să afle, nu poate, pricina ce să fie,
Și dragoste ce era întii s-au întorsu spre vrăjmășie.
Roagă-se pentru feciori, nicicum nu-l aude,
Îi pomenéște slujbele, nimica nu-i răspunde.
O, vrăjmășască tiranie, inimă innegrită,
Prieteșug nestătătoriu, multă slujbă perită !
Așa să întoarnă înapoi, să duce către casă,
Și cum că domnul au crezut multe obăzi varsă,
Cuvintele unui nebun, păgin și îndrăcit,
Și așa, cu ale lui minciuni, de tot l-au prelestuit !
— Întreabă, zice, pre boiari, pre preoți, și pre alalți,
Și atuncea facă hotărîre, la cei ce-s vinovați !
Acéstea el să obidiia și cerea judecată :

— De iaste, zice, vinovat, să-ș piliară după faptă.
Iară Dumitrașco era mortu, să nu să dăzgolească,
Rușinile și faptele să nu i se dovedească,
Sau să nu auză sărecii de năpasta aceasta,
Și-or alerga, de vor striga nedreptatea aceasta.
Drept acéia, au alergat ca o hiliară turbată :
— Doamne, zice, iată perim și noi și tu odată !
Plinge, strigă, să ucide și zice : — Acum grăbêște,
Că bătrînul în acest ceas la toț el poruncêște,
Cu răvașă și scrisori, să vie să ne înpresoare,
Și ei, cu mic cu mare vin, pre noi să ne omoare !
Și pre la turci au poruncit să vie să cuprinză,
Că domnul, zice, e hainu, să vie ca să-l prinză !
Pre légea mia, doamne, zicea, pre Dumnezeuul mieu,
Să (n-a)m parté dá Ruxandra mea, că nu-s din capul
mieu !

Ce bătrînul opincile va să-ș încalțe, zice ;
Și pre noi, de undi-am eșit, va să ne bage, zice !
Și mincinoase mărturii atuncea-au scos îndată,
Pre Caragea și pre Vărzarul, ce striga totodată :
— Doamne, omoară-l, nu-l ținia, că iaste rău dá noi,
Că vei vedea măriia ta, că te-i căi apoi !
Și domnul chiamă un căpitan și cu poruncă îi zice,
Să miargă cu slujitorii, pre bătrîn să-l rădice
Și îndată, după poruncă, la casa lui s-au dus,
Și fără viaste l-au luat și-ntr-un car l-au pus.
Singur pre dînsul l-au luat, nu știe unde-l duce,
Și, cu grabă dá olac, la Sinagov îl duce.
Zicea pre cale și-ntreba : — Oare unde mă duce ?
În ce pustiiu și în ce munte mă duc ca să mă arunce ?
Și căpitanul îi zicea : — Nu te întrista, Jupîne,
La mănăstire ne ducem, la Sinagov anume,
Ca să șazi ceva acolo, pînă cînd va mai tréce
Urgiia, zice, a domnului și cu bine să pléce,
Și iar la cinstea cea dintii și acea volnicie
Te va aduce Dumnezeu, cu multă bucurie !
Și așa la Sinagov sosesc, tocma la mănăstire,
Și cu podul balta-l trecură, la locu de peire.
Și acolo ei sosind, avu puțină mîngiure,
Și can dá vréme să culcă, de multa întristare.
Și atuncea, iar numaidecît, aceia vînzătorii,

La domnu au mersu, de-au grăit, de moarte îndemnătorii :
— Doamne, acum pre tată-său feciorii vor să scape,
Și într-o noapte vor să-l ia, cu toții vor să scape !
Că satele-ș vor rădica, să miargă să-l răpească,
Și în cea de apoi, ce vor lucra, tot omul socotească !
Și noi, doamne, cu mic cu mare, vom fi de peire,
Că de domnie ne vom lipsi, zău, și de stăpînire !
Și domnul, cu mai rea scîrbă atuncea să pornêste,
Ca să-l omoară numaicît, îndată poruncêste.
O, poruncă păgînească și mare tiranie !
Pirișul nefiind de față, ei sîntu toț mărturie,
Vrăjmașii îi sîntu piriș lui, ei mărturisescu.
Și foarte strimbă judecată îndată săvîrșăscu !
Grebescu-să împotrivnicii moartea să săvîrșăscă,
Ca nu cumva, lor, faptele să li să dovedească !
Porunca, dară, numaidăcît trimit la mănăstire,
La căpitanul poruncesc ca să-i facă peire.
Și acela, foarte degrab să toace, poruncêste,
Și biserică o deșchide, nimic nu zăbovește.
Decii să duc și la boiaru, îi zic să să dăstêpte,
Să miargă la biserică, nimic să nu aștêpte.
Și el, mirîndu-să, zicea : — Oameni buni, nu e vrémea,
Că dá cu seară încă iaste, de utrănă nu e vremea !
Și cu degrab să sculă, la biserică miarse,
Și lacrimi neîncetate începu ca să viarse.
Véde făclii și lumănări, că toate era aprinse,
Închină-se și roagă-se, cu inimă întinsă.
Atuncea îi zic : — Jupîne, mergi, mergi să te priceștești,
Că viața ceastă putredă vei să o priimenești !
Și îndată să spovedui la duhovnic părinte,
Și cu smerire să ruga cerescului părinte.
Toată noaptea stă la rugă, cu multă osîrdie,
Și diminița s-au aflat la sfînta liturghie,
Și ertăciune, cu smerere, despre toț ș-au luat,
Apoi cu frică el au mersu, de au îngenunchiat,
Și cu prea sfintele taini el să priciștuiuăște.
Și, multămita Domnului, cu lacrimi săvărșăște.
— Fie numele Domnului, de-acum blagoslovit !
Aceasta zice și tăcu acest prea fericit.
Nu să îngroziăște nicicum, nici să spăimîntează,

Nice plînge cu obidă, nici să intristează.
Ce cum au fost el mai nainte, la toate pedepsit,
Așa și-asupra morții au stătut îndirjit.

Eșiră din biserică și miarsără în casă,
Și porunci egumenul să grijească dă masă.
Să facă ospătu boiariului, ca să-l mai înbunéze,
Și de multa inema rea ca să-i mai alinéze
Și el la masă au șazut, după orînduială,
Nimic din obște n-au eșit fără de socoteală,
Iar din masă n-au luat nimic să bage în gură,
Nici bucate, nici ceva, sau măcar băutură.
Ce zice : — Eu am ospătat pîinea cea îngerească,
Și păhar eu am priimit, să-m dea viață cerească !
Mîncat-am trupul lui Hristos, nu voiu altă mîncare
Și sîngele lui am băut, să nu aibū insetare.
Vriadnică iaste hrana ceasta dă sațiu ca să-m ție,
Și altă mîncare nu pohtescu, măcar cum să fie !
Acéstea și altele zicea. Nimica n-au mîncat.
Ce pu... ¹.

1696—1699 ²

*Cronici și povestiri românești
versificate, 1967, p. 37—43*

¹ Finalul textului s-a pierdut.
² Tălmăcirea românească s-a tipărit la Snagov între 1696 și 1699. Nu s-a descoperit pînă în prezent nici un exemplar imprimat. Singurul manuscris existent datează din 1735, cînd Dumitru logofătul, fiul lui Anastase Șufariul, a copiat textul (B.A.R.S.R., Filiala Cluj, Ms. 216, f. 104—113).

Nicolae Costin

(c. 1660—1712)

STIHURILE LUI BERNH(ARDUS) TOMA GARTION,
„DE NETOCMEELE”, 101

Sîntu oarecarii carii vor să știe pentru să știe,
și aceasta iaste nevoița.
Sîntu oarecarii carii vor să știe pentru să-i știe,
și aceasta iaste deșertare.
Sîntu unii carii vor să știe pentru să agonisască,
și aceasta rahnă iaste.
Sîntu unii carii vor să știe ca să zidiască,
și aceasta scumpete iaste.

Înainte de 1709 ¹

Nicolae Costin : *Ceasornicul dom-
nilor*, 1976, p. 35

[INSCRIȚIE FUNERARĂ]

Într-această groapă, îngustă, închide-să Periandru cel
Mare,

A căruia lăcomie Hellas nu-i era îndestulare,
Cela ce norocurile méserilor de viu le mînca.
Carnea lui, în mormînt, viermilor mîncare iaste.
Și carele cu scăderia a mulți oarecînd viețuia,
Cu a tuturor acmu, fiind moartă, iată binele dzace.
Prea nenumărați din binile vieții i-au dezbrăcat, fiind el
viu ;

¹ Există opinia că traducerea *Ceasornicului...* a fost făcută în anii 1684—1685 (Const. A. Stoide și I. Lăzărescu : *Studiu introductiv* la Nicolae Costin : *Opere*, Editura Junimea, Iași, 1976, vol. I, p. LXX).

Sloboade pre mulți din moarte, fiind el mort,
Viața celor nevinovați au spartu cu vărsare de sînge
Și din sudoarea săracilor a petrece preamare laudă avea.
Întru a face să arăta drept, singur pre sine tiran ;
Întru nepăzind legile neimblindzit
Au curvit în toată noaptea și arăta 16 mijloce de tiranie ;
Iară a răutăților lui deschis martur va fi Corinthul.

Înainte de 1709

Nicolae Costin, *op. cit.*, p. 371

[CUVINTU DE PRE URMA] 1

Nice pre bogatul tiran nu l-am înălțat săvai în căftan.
Nice pre cel sărac am urit săvai în sucman.
Nice am apărat giudețul săracului, încitu-i sărac.
Nice am dat ertare bogatului, încitu-i bogat.
Nice un lucru rău, necertat nu l-am suferit,
Sau vrun lucru bun să iasă fără plat(ă) n-am poroncit.
Jalobele deschisă nu li-am urnit la altul,
Cum celor închise dezlegătoriu n-au fostu altul ;
N-am apărat giudecata celui plecat și dreptatia,
Nice celui slujit nu i-am oprit m(i)l(o)stivătatia.
Clătit fiind de mînie, nemărui n-am făcut scădere,
Nice daruri n-am făgăduit nemărui întru desfătare.
Nime pre mine fără grijă la céle fericite,
Nu m-au vădzut cu grije la céle nefericite.
Cu voe mai tristă nemărui rău n-am făcut.
Nemică fără cale celui lacom n-am slobodzit.
Nice dănăoară n-am suferit pre cei îmbunători,
Să-m fie ușile deschise nice celor ocăritori.
Pururea să fiu drag celor buni am silit ;

1 Am dat acest titlu potrivit indicației ce precede versurile :
„Cuvintele care le dzic părinții feciorilor supu ceasul cel de pre
urmă” (Nicolae Costin, *op. cit.*, p. 681 ; în același loc apare sin-
tagma pe care am folosit-o drept titlu).

Urit a fi celor răi nu m-am ferit.
Căci eram săracilor celor slabi apărătoriu,
Împotriva putincioșilor mi-au fostu Dumnedzău într-agiu-
toriu.

Înainte de 1709

Nicolae Costin, *op. cit.*, p. 681—
682

OVIDIU : METAMORFOZELE, I

Mainte de marea și de pămînt și cît acopere ceriul,
un chip era a firii în toată lumea,
cărui chip i-au dzis haos, groasă și neamistuită mamină.

cca 1696—1709

Nicolae Costin : *Opere*, 1978,
vol. I, p. 9

IDIONISIE : VERSURI GRECEȘTI
DESPRE VECHII LOCUITORI
AI ȚINUTURILOR DIN JURUL MĂRII NEGRE]

Multe niamuri să ating
De locurile ce-s pe lîngă Meotid
Și nemții și gheții
Și sarmați și bastarti
Scaunul daților
Și puternice piepturi a lui Alan.

cca 1256—1709

Nicolae Costin : *Opere*, 1976,
vol. I, p. 29

ISTORIA LUI IORDACHE STAVARACHE

biv vel spătar și bași capichiaia
al Țării Muntenești,
s-au scrisu la anii 1767 în iunii 22

Ian ascultați, frați și priiatini, istoria aceasta,
A lui Stavarache, zicu, ce au pătitu în lumea aceasta.
În Țarigradu s-au aflatu un boiaru mare,
Spatariu după vredniciie, ca un balauru de tare.
Elu șadea la Fanari și era foarte bogatu,
Cît altulu ca pe dînsulu din greci n-am aflatu.
Pungi multe avea și viisterii mari ;
Dar mărgăritariu și alte scule, totu lucruri tari.
Nici un copilu n-au făcutu ca să-l clironomisească.
Ci la miri l-au dăruitu acolo ca să să găsească.
Și dobletulu l-au cinstitu, casabași l-au făcut îndată,
Care această vredniciie numai la turci iaste dată.
Elu au făcut ca să nu vînză tabacul.
Știți pentru ce au făcutu ? Ca să nu cîștige altulu.
Și de-ar fi vîndutu cinevaș, fără știrea lui, tabac
Sau pre ascunsu a vinde de s-ar fi aflatu,
De împărăție rău să să pedépsească,
Și toată averea aceluia să o ia, domnească.
Și numai 3 dramuri de-o para să vînză tabacu,
Tabac avea-le-ar în suflet păcatul.
Elu au fostu al Țării Rumânești capichiaia,
Șe nefiindu domnu țării, ținea domniia.
Elu la Balata avea casa minunată,
Și la Pietri al doilea, foarte ciudată.
Și cu aceste doaoă n-au fostu îndestulatu,
Ci și la Mega Refma să facă alta s-au apucatu.
Meșteri acolo optu ani la lucru să muncea,
Foișoare și băi foarte frumoase zidiia.
Întraiu înlăuntru, stai și te mirai,

De zugrăvele și de frumusețe te minunai.
În ohadaia spătarului era zugrăvite
Moldova și Vlahiia, bine înpodobite.
Iar în hodaia spătăresei era frumosu zugrăvite
Țarigrad și Moscoviia bine inchipuită.
Dudude și canari mulți în hodaie avea
Și totudeauna cu dînsele eglindisea.
Acestea nu era pă părete zugrăvite,
Ci era în colivii, de toți văzute.
Una cînta mai încetu, alta mai tare,
Să fi întratu înlăuntru, te lua mare mirare.
Dar ce să stau multe să povestescu,
Că niciodată nu le mai isprăvescu.
Dulapuri de argintu și altele cu sedefuri,
Toate în Veniția lucrate cu multe mește(șu)guri.
Dar oglinzi frumoase, înprejuru cu pervazuri,
Cu aur totu poleite și cu atîtea zaraflicuri.
Ciubuce minunate cu imamele de chihlibariu
Și înprejur la luléle avea totu mărgăritariu.
Ibricele dă cafea de argintu le făcuse
Și filigenile de farfuriu din China aduse.
Un tacim de zarfuri avea :
Cîte o piatră era pă cîte un zarfu, 12 pungi făcea.
Și farfuriia de dulceață cu pietri înpodobită
Mai multu decît cu zeci pungi era plătită.
Siniia era dă aur, pe care mînca.
Macaturi, paplome și perni cusute
Toate de fir cu multu meșteșug țăsute.
Vizirulu s-au minunatu și foarte s-au spăimîntat
Că au mersu la dînsul odată și bună zioa i-au dat.
Încă i s-au dăruitu di la împărăție
Să facă ce va vrea, cu mare vredniciie.
Și într-o zi, înaintea împăratului au căzutu
Și plîngîndu, i-au zisu : — Nu mai viu eu aici mai multu.
Mi-e frică că mă vor pizmui totu ricialul
Și te vor face de-mi vei tăia capulu.
Împăratulu, jurîndu-să, i-au zisu : — Corcoma, lumina
mea,

Ghiorcachi, să nu te temi de nimini în viața mea.
Dar caută să te arăți credinciosu la împărăție.
Și ce vei cere ți să va da fără dă nici o dorire.

Și au cerut o cerire — să nu o fiie cerutu mai bine —
Ca pe cine va vrea, să ducă la urglie.

Pre boiari cei dă la Fanari pe toți îi (in)fricoșă
La catercă băgându și surgunu pe alții făcea.
Pe Hagi Aslan surgun l-au făcutu împreun cu Scanăvi.

Cin pute să-i zică : aceasta ce poate fi ?

Să fi trăitu și pe hatman și pe Rusetu prăpădea.
Împreună cu dinșii și pe Iacovache surgunea.

Din înălțimea lui cea multă făcu vrajbă cu patriiarhul
Și avea gindu — vai, de elu — lui Samoilu să-i puiă capul.

Dar blestemile prea-sfântătului patriiarh,
În adîncul mării l-au afundat.

La viziriulu Chehaiâzi au eșitu la judecată
Patriiarhului Samoil nedreptate să-i facă.

Dar Dumnezeu cum au răbdatu cu dreaptă judecată
Care le-au făcut într-acea vară toată !

Și să vezi în ce fel Dumnezeu cu el au lucrat :

Tătar han, pă la Moldova, așa s-au întîmplat,
Că atunci venea la Țarigrad.

Toate pentru creștini Dumnezeu l-au îndămnatu
Cîndu tatar hanu în Moldova să aflat,

Moldovenii, plîngîndu, răvaș dă jalbă au datu,
Tatar hanul i-au întrebatu : — Ce plîngeți cu mic, cu

Ei au răspunsu : — Măriia ta, Stavracul ne-au speriatu
foarte tare.

Și iar au întrebat : — Stavrarache ce omu iaste ?

Ei au răspunsu, cum că el iaste din Țarigrad,
Între greci e al doilea împăratu.

Atîta raia au tăiatu și turci au omorit,
Încă și din inicéri, cît nu poate spune cuvîntu.

— Dar vezi, domnul nostru, dă aceasta să ne mîntuești,
Di la acestu tiranu, de-i vrea, tu ne izbăvești.

Tatar hanul le-au răspunsu : — Eu de acesta vă vom
scăpa

Și în adîncul mării sugrumatu îl voiu arunca.

Și îndată ce hanul ce-a'junsu la Țarigrad,
Împăratu l-au priimitu și foarte s-au bucuratu

Și în jățu au săzutu aproape de împărat

Și întîia cerire i-au fostu, ca să piiază pe Stavrarache.

Și îi zise : — Ai lăsatu pe un gheauru de așa s-au

intemeiatu,

Cu bani cei mulți ai lui pe toți turcii au spăimîntat.

Dar banii lui la haznea mai bine să-i aducă

Că trebue oștilor, încă de-abia să le ajungă.

Și așa am bine socotitu, ca pe elu să-l pierzi.

Că poate fugi la Moscoviia și-apoi și bani pierzi-i.

Și așa au hotărît, numai să fiie lucru tăcut.

Pină cînd pă Stavrarache a-l pierde a fi vrut.

Dar Stavrarache n-au știutu, ci merge la han să i să

îchchine.

Și șapte hații îi dărueste foarte înarmați bine.

Și atîta i-au împodobit bine și frumos,

Cît să-i fi dat pă unul 12 pungi de bani, nu era bucuros.

Încă și o blană dă samur frumoasă i-au dat.

Dar hanul toate le-au luat, dar gîndul nu l-au mai

schimbat.

Daruri destule i-ai dus, sărace,

Dar vei vedea mîine hanul ce-ți va face.

El îți sapă o ripă adîncă și mare

Ca să te dea pe tine, caimene, acolo, în iad, di vale.

Iar hanul, după ce-au vorbit cu împăratul, au plecat.

Și împăratul pe bostangiu-bașa l-au chemat

Și pentru Stavrarache toate i-au arătat și la Poartă e
chemat.

Bostangiu-bașa îndată într-un edii cefti caicu s-au aruncat

Și la Stavracul îndată au sositu

Și în caic ca să să puie [ia], curîndu i-au poruncitu.

După ce s-au pusu în caic, la locul lui au săzut.

Iar bostangi-bașa îl ocăriia ca un bun prefăcut :

— Sata gheldim Stavracuolu, cum ț-e cheful dumitale ?

Acum ai căzut în lațul meu, vai de zilile tale.

Știi, cîndu pă la chioșcul meu treceai,

Tu nicidecum nu mă bindeseai.

Acum ție cît voiu putea îți voiu slujii

Și cu munci de moarte rău te voiu chinui.

Iar Stavrarache îi zise vorba aceasta :

— Cu banii miei scap eu de aceasta,

Fîinducă avea la sinul lui ghemuiți,

O miie de galbeni, tot vinițici noi.

Iar bostangi-başa îi zise : — Încă înfricoşăzi
Şi nu ştii că mâine eu voi să te pierzu.
Şi încă rizi şi gîndeşti că e glumă ?
Mîine vei vedea ce-i să tragi dintr-a mea mîină.
Iar bostangi-başa au mersu la împăratul şi i-au zisu :
— Altu ce să fac, că pă el aici l-am adusu
Şi la mare închisoare pre el l-am băgat,
Dar altu ce-mi porunceşti ca să-i mai fac ?
Iar împăratul cătră bostangi-başa au zisu :
— Mergi curîndu şi tot ce are, să-i coprinzi
Şi să-i pecetlueşti casa bine
Şi apoi să vii îndărăt la mine.
Bostangi-başa casa şi beciuri au pecetluitu
Şi îndată la împăratul au venit.
Acum zice împăratul : — Şi în harem afară îi scoate
Numai cu cămăşile ce au pentru noapte.
La cancebaş bostangi-başa au intrat
Şi au luat caice cite acolo au aflat.
Au luat şi patruspreze(ce) maune,
Ca să încarce sepeturi şi alte lucruri bune.
La Mega Refma au ajunsu îndată ş-au eşit
Şi sus, la harem spătăresc, s-au suitu.
Şi ia foarte mult s-au spămîntat
Şi la o roabă au poruncit şi uşa au incuiat
Şi bostangi-başa la dînsa au intrat,
Cercei din ureche numaidecît i-au luat.
Ia pricepe lucru şi începe a plînge —
Precum : — Pre bărbată-mieu l-am pierdut, zice.
Iar bostangi-başa tăcu, nu-i zise nimică,
Pentru că era lucru mare, iar nu nimică.
Şi ia avea un ceasornicu, la Viniţia făcut,
Dooaăzeci pungi plătea şi încă şi mai mult.
Îl scoate şi-l dărueşte dumisale,
Ca să-şi (ia) numai zestrile dumisale.
Bostangi-başa ceasornic au luat,
Iar vorba în seamă nu i-au băgat.
Şi josu la aliman îndată au dat-o
Şi cu cămăşile dă noapte, aşa au lăsat-o.
Şi la Cinghelcuiu, la soro-sa o au trimis-o.
— Mergi di te odihneşte acolo — aşa i-au zisu.

Dar ştii de ce au trimis-o acolo să să odihnească ?
Că la lacrimi şi soro-sa să să parigorisească ;
Că acestu lucru i-au răsplătit
Ceasornicul cel frumos ce i l-au dăruitu.
Îndată fugiră logofeţi şi slugile,
Umplură munţii, încă şi viile,
Toţi s-au ascunsu ca să nu-i găsească,
Ciţi era acolo de vrea să-i procopsească.
Du(pă) aceia puseră de pogorîră sepeturi,
Împreună cu dînsăle şi alte scumpeturi.
Dişchi(d) chevghiri, stau şi tot gîndesc şi să privescu,
Ce au văzut în chevghiriu stau şi tot gîndesc.
O grămadă ici de galbini şi alta acolea de lei,
Iar alta de caragroşi şi alta bani mai grei.
Iar bostangi-başa deaca i-au (văzut), au încremenit
Şi traseră capacele şi el le-au pecetluitu
Şi în maune toate le-au băgat.
Macaturi şi plapome, nimic acolo n-au lăsat.
Bostangi-başă la împăratul au intrat :
— Toate, zice, le-am adus şi nimic n-am lăsat.
Dar acum, lui, împărate, ce să-i fac ?
Că trebuie să-şi spuie, în viaţă-i ce au lucrat ?
Această avere multă cum au cîştigat ?
Că, ca la dînsul, nici la unul n-am aflat.
Împăratu pe tefteriudariu l-au chemat
Şi pe viziriul cu bostangi-başă i-au mînat :
— Şi de voi să fiie într-această noapte căznit,
Ca să spuie din tinereţe ce au agonisit.
Şi tefterdariu să ia toate în scrisu.
Spuindu-i că împărăţia mea v-au trimis.
Merseră la închisoare şi vezirul îi zise :
— Spune tot ce-ai cîştigat, nepuindu price,
Din Ţara Rumânească, din Moldova şi din casabaşlic ;
Toate le cere împărat(ul), pînă la un peşlic.
Iar Stavracuolu zise : — Unde pociu să ţiu eu minte,
Că ciţi bani am cîştigat nici nu-mi trece prin minte ;
Fără Stathache şi Iurgache, ei ştiu adevărat,
Că aceia îmi era logofeţi şi de multe ori i-au numărat.
Că eu în viaţa mea bani(i) nu i-am numărat,
Ca să ştiu să vă spui ciţi am cîştigat.

Iar logofețel Iurgache toți bani(i) spuse
Și teftedariu, toți, pînă la unu scrise.
Și după ce la teftedari toți bani(i) au înțrat,
Teftedul în mina împăratului l-au dat :
— Iată, că tot au mărturisit ; ce e voia împărății tale ?
Stavrache să roagă să erți zilile vieții sale.
Împăratul poruncește de va să să facă turcu.
Și pe muftiu întrebă : lui Stavrache ce să-i facă ?
Iar viziriul zise : — De-l vei lăsa pre el cu viață,
Pe urmă îți vei aduce mare greață.
— Luați gealatul cu voi, împăratul zise, și capul îi tăiați
Și pă altu nimini cu voi nu mai luați.
Dar să-l duceți, să-l tăiați în casă la el
Și vedeți să nu vă scape acel mișal.
Iar bostangi-bașa : — În casă la el nu putem să-l tăiem,
Că e din ortaoa altiliș-beș și eu mă tem ;
Și el în orta iaste de toți lăudat
Și că-l vor vedea, din mină ne iaste scăpat.
Că eu am auzit aseară pe iuldași(i) lui,
Că viața își vor pune pentru capul lui.
Împăratul zise : — La noapte să-l sugrumați
Și mortu la fereastra lui să-l spînzurați.
Pînă la cinci ceasuri din noapte
Să le isprăviți acestea toate.

Iar ei mersără la închisoare și el dormea.
Și el adormit fiind, să să atingă de el, să temea.
Iar pe urmă l-au deșteptat și laț în git i-au băgat
Și cu bine pe Stavrache l-au întreat :
— Stavracuolu, vei să te turcești,
Ca de această moarte cumplită să te izbăvești ?
El le zise : — Eu nicidecum nu mă voiu turci,
Dar voi faceți cu mine ce veți ști.
Și numaidecît îl dezbrăcară
Și îndată îl sugrumară,
Într-o rogojină veche îl înfășurară
Și numaidecît în caicu îl băgară.
Ducîndu-l acasă, dă fereastră l-au spînzurat
Și pe Stavrache numai cu izmenile l-au lăsat.
Unde-l vedeai, săracu, spînzurat,
Cum îi șădea rău dezbrăcat !
În(că) și în pieptu o hîrtille îi lipise,

Acolo toate faptele lui scrise.
Iar spătăreasa cu ocheanul să uita
Și pe el greu îl jăliia.
Trei zile au șazut spînzurat,
Că împăratul așa poruncă i-au dat :
Pe Stavrache să nu-l îngroape în pămînt,
Ci să-l lepede într-al mării afund.
Patriiarhul poruncește să nu-l pomenească,
Nici colivile nimini să nu le primească.
Și casele citetrelle să i le (strice) din pămînt,
Fiindcă așa au erit di la împăratul cuvînt.
Pentru că i-au sfărîmatu casele, să nu vă mirați :
Împăratul gîndea că și în zid vor fi bani băgați.
Dar eu zic că cèle din vînt adunate
Dracul acéle le stăpînește acelea toate.
Poate va fi făcut și milostenii multe,
Dar toate acelea di la creștini au fost răpîte.
Vedeți, boiari, avérea cea multă ce face,
La ce hal și la ce moarte pe om trage ?
Pe cum l-au trazu și pe acest boiar mare
De să ținea că este ca un leu de tare.

III. VERSURI ORIGINALE ÎN ROMÂNEȘTE

Varlaam

(?—1657)

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI MOLDOVEI

Deși vedzi cândva sămn groznic,
să nu te miri când să arată putearnic,
Că putearnicul putearea-l inchipuiaște
și slăvitul podoaba-l schizmeaște.
Cap de buir și la Domnii moldovenești
ca putearea aceii hieri să o socotești.
De unde mari Domni spre luadî ș-au făcut cale,
deacolo și Vasilie-vodă au ceput lucrurile sale.
Cu învățături ce în țara sa temeliuiaște
nemuritoriu nume pre lume șie zideaște.

*Carte românească de învățătură
dumenecele preste an și la praz-
nice împărătești și la svinți
mari, Iași, 1643*

Varlaam : *Cazania* 1643, 1966, p. 2

[LAUDÎ ȚIE, DOAMNE...]

Laudî ție, Doamne, cu ingerii dau,
cînd svârșitul acesta dumeneșilor am.
Trei părți ce sântu într-aciastî carte
un Dumnedzău în trei feațe svânta troiți poartî :
Dumeneșile cu a triodului sărbitori,
lunile cu a praznicelor învățaturi.

Primeaște, Doamne, ca de la un păcitos
să slujesc ție în ciastă lume pân'voi hi sănătos.
Să hie de pururia cinstit și liudat numele tău,
iară eu de la inimă te mirturisesc cu condeul meu.

Carte românească de învățătură....
1913

Varlaam : *Cazania. ed. cit.,*
p. 319--349

[VALURI MULTE...]

Valuri multe ridici furtuna pre mare,
mai vrătos gândul omului întru lucru ce are.
Nu atăta grija și frica începutului,
cât' grija și primejdea svârșitului.
Hiece început de folos nevoița-l arati,
iarî svârșitul a tot lucrul ia plati.
Liudati să hie a lui Dumnedzău puteare,
carea dupi început a dat și svârșire.

Carte românească de învățătură....
1913

Varlaam : *Cazania. ed. cit.,*
p. 498

[NU SE LAUDE NIME...]

Nu se laude nime de bună credință,
De n-are lucruri bune prea cu socotință.

*Cartea carea să cheamă Răspun-
sul împotriva Catihismusului cal-
vinesc. 1615*

Varlaam : *Opere. Ediție critică*
de Mirela Teodorescu, Editura
Minerva, București, 1984, p. 181

Anonim

[VERSURI LA STEMA METROPOLITANA]

Învățătur(ile) Athinei așa nu strălucescu,
Cum ceaste șase numărure aicea izbândescu.
De la răsărit pân'la apus tuturor groaz(ă),
Și pre nici unul nu va lăsa fără de pază.
Cruc(ea) și cirja în duhovnicescul războiu tare
Arhiereilor Hs. datu-le-au putear(e) mar(e).
Cu dinsele Creștinii la cer să-i ducă se-au dat,
Șarpele să sfărăme putear(e) mare au luat.
Capasul, Pletistur(a), Gherdanul podobeast(e) capul
Cu umbrirea Duhului nevoiaș de ia vacul,
Mitra Semnul Tiarei vechilor Arhierei,
Curat purtându-și mulți de muncă izbăvirei.
O ȘTEFANE¹, Păstor Pravoslavie(i) dăruit,
De Hristos noai paz(ă) tuturor hărăzit,
Doamne Isuse, păzeast(e) în sfînta Mitropolie
Pre al nostru Părinte și în veaci ce va să fie.

Îndreptarea legii, Tîrgoviște, 1652

Ioan Bianu și Nerva Hodoș : *Et-
nologia românească veche. 1568-
1830, tomul 1, 1902, p. 191-192*

¹ Mitropolitul Țării Românești.

Udriște Năsturel (?) ¹

(c. 1596—1658)

[EPITAFUL LUI MATEIAȘ BASARAB] ²

Aicea zac eu, Mathei, în cest pămînt reace
Pentru ce cu voi, cei vii, nu poci petreace.
Cela ce-am fost oarecînd de toți prea lăudat
Acum zac fără suflet cu lut împresurat.
Numai vă rog, greșitu, tot să mă iertați,
Cest mormînt întunecat, pururea să-l cercetați.

1652

*Crestomație de literatură română
veche, 1984, vol. I, p. 237*

¹ Versurile sînt atribuite cărturarului muntean, fără a exista certitudini în privința paternității.

² Fiul adoptiv al lui Matei Basarab (epitaful se află în tînda Bisericii Domnești din Tîrgoviște).

Dosoftei

(1624—1693)

[COMENTARIU PE MARGINEA PSALMULUI 132]

Cine face zidi de pace
Turnuri de frăție,
Duce viață fără greață
'Ntr-a sa bogăție.
Că-i mai bună, depreună,
Viața cea frățască,
Decît armă ce destramă
Oaste vitejască.

Psăltirea..., Unlev, 1673

Dosoftei : *Opere*, 1978, vol. I,
p. 298

[DOMNII ȚĂRII MOLDOVEI]

Domnii Țării Moldovei pus-au nevoiță
De-au învățatu-ș țara dreaptă-n credință,
Pravoslavnică lege ferind necorcită,
Și-n ceri Hristos le cruță viață fericită.
Descălecat-au țara domnul Dragoș-vodă,
Fericită, buiacă, cu tot feli de roadă,
Cînd au adus într-însă româneasca limbă,
De bun neam și ferită de la calea strîmbă.
Să trage de pre sînge rudă-mpărătească,
Dumnezău l-au sporitu-l nainte să crească.
Și fiii săi, Sas-vodă și cu Bogdan-vodă,
Cu doamna lui Maria, lăsînd bună roadă

Pre Fedor Bogdanóvici, Lațco să numește,
Cu doamna sa cu Ana, de să pomenește.
Pătru-vodă pre urmă-i purceasă pre viță,
Carele-i zic Mușatin, în bună priință.
Stătut-au după-acesta luminată roadă
Țării stăpin Moldovei domnul Roman-vodă.
Acest Roman să scrie-ntr-a țării urice
Mare samodărjaveț și-n bună ferice,
C-au stăpinitu-ș țara din plai până-n mare
Ș-au lăsatu-ș în scaun fii și ca mai tare
Ce s-au născut din doamna din Anastasia,
Pre cël Bun Alexandru-n trai cu fericia.
C-au împodobit țara cu beserici late,
Cu mănăstiri vestite-n frimșet luminate,
Bistrița, Rădăuții și cu Moldovița,
Ș-alte multe bătrine ce-ș da cuviința.
Adus-au și pre Svîntul Ioan în țară.
De ș-au vestitu-ș cinstea și preste hotară.
Naintea lui mai fost-au Ștefan și cu Iuga,
Și Dumnezău cu bine li-au ascultat ruga.
Iară după-Alexandru, fiu-său Ilie
Și Ștefan, a lui frate,-n scurtă bucurie.
De-acia Bogdan-vodă domni mică vreme
Și ș-au mutat odihna unde nu să teme.
Pentru-a Țării Moldovei rîhnita dulceață,
De-aproape să prăvască pre Hristos în față.
Ș-au lăsetu-ș pre urmă roadă bună-n țară,
De i să nalță slava și preste hotară.
Pentru Ștefan acel Bun ce-au bătut războaie,
De-au făcutu-ș de toate inemii pre voaie,
Prin ținuturi prin toate să văd a lui semne,
Mănăstiri și beserici ce-au fapt fără lene.
Că nu numai prin sate și pre la orașe,
Ce și prin munț și-n codri lui Hristos sălaşe
Ce-au făcut zugrăvite de dau strălucire,
Să-i trăiască-n bun nume pomana supt soare.
Pre fiu-său pre Bógdan ș-au lăsat să-i șază
În scaun să-ș domnească țara, să să-ncrează.
Că ș-a lui nevointă n-au fost cu nemică
De-a lui al său părinte să fie mai mică.

Svînta mitropolie cea noavă-n Suceavă
De dînsul îi făcută, cu multă zăbavă.
C-avea destulă luptă și treabă de oaste,
Cînd is bătea pizmasii lovindu-i în coaste.
De-a lui destoinicie scrie și-n cronice,
Că ș-au apărat țara cu bună ferice.
Pre fiu-său pre Ștefan Tinăr după sine
Ș-au lăsatu-ș în scaun domn bun, cum să vine.
Dup-acesta stătut-au Rareș Pătru-vodă.
De toate bunătăț plin, de cerească roadă.
I-i Póbrata sălaşul unde odihnește,
Cu doamna sa Elena, de să pomenește,
C-au fapt beserici multe, di-ntreg și-nnoite,
La țară și la munte mari mănăstiri svinte.
Pre urma lor domnit-au a lor bună roadă,
Ilie și cel Tinăr Ștefăniță-vodă.
Nemică n-au stricatu-i vrăjmășasca moarte,
Că este-n ceri cu svîntii depreună-n scarte.
Și soru-sa Roxanda, să nu stîngă neamul,
Luă pre Alexandru ce-i zic Lăpușneanul.
Domni ș-acesta bine și-n Slatină-ș fece
Mănăstire frumoasă, pre toate le-ntrece.
De pre feț n-au rămasu-i, iară de pre fiice
Sînt a țării a lui rod boieri cu ferice.
Stătut-au în Moldova domnul Ioan-vodă,
Cu doamnă-sa Maria, nelăsindu-ș roadă.
Bătut-au cu izbîndă, concenind vrăjmășii,
Dară prietinul viclean i-au smintitu-i pașii,
Dînd coaste cu păgîinii, făcîndu-i sminteală,
Lui osîndă și țării lăsînd osteneală.
De-acum de-ar sta Moldova tot ceasul pre rîcă,
N-a mai putea să scape turcilor din brîncă.
Pre urma acestîia fiul Mihnii-vodă,
Din Țara Muntenească sufletească roadă.
Pătru-l cheamă pre nume și n-are prihană,
Lăsatu-ș-au în țară slăvită pomana
Mănăstirea ce este în deal la Gălata,
Că este pentru oaspeț tot cu masa gata.
Stăpinit-au Moldova domnul ce-i zic Iancul,
Și cu nemulțămire i să spune Veacul.

Ștefan-vodă din Pătru, care mai sus scrie,
Tinerel ș-au domnitu-ș mică bucurie,
Că era țara stînsă de dese războaie
Și nu putea stăpîinii domni-n bună voaie.
Stătu domn Aron-vodă, lăsat-au pomană
Svînta sa mănăstire, și n-are prihană.
Deac-au făcut și bine, lăsîndu-ș domnia,
După dînsul stătut-au domnul Ieremia.
Acesta de pre rudă i-i nume Movila,
Că Dumnezău ș-au tinsu-ș și preste dîns mila.
După dînsul domnit-au și Simeon-vodă,
Lăsat-au și pre-acesta Dumnezău cu roadă,
Că i să știu cuconii sufletească viță,
De-i făcură cu Domnul în ceri cunoștință.
După dînsii și Ștefan Tomșea ce-au fapt Solca,
Domn destoinic, și-n zile-ș au potolit holca.
Că-n zilele acelea, prin dese războaie,
Lăcuiitorii țării trăia cu nevoaie.
Fost-au Gașpar, și fost-au Radul domn pre pace,
Cu bună-nțălepciune, tuturor cum place.
Ș-Alexandru Iliș, dintr-a țării viță,
Au domnitu-ș în țară, negăsînd priință,
Cînd păgîinii aceia ce sînt dintr-Agara
Conceniia-n tot felul ticăloasa țara.
Barnovschi Miron-vodă are îndrăznire
La Dumnezău cu svinții, fără de-ndoire.
Moisi voievoda,-n cereasca movilă,
Cu frații să-i trăiește-ntr-a lui Hristos milă.
Și Vasilie-vodă cu domnii în rîndul
I-au dat Hristos odihnă precum i-au fost gîndul,
Cu doamnă-sa Tudosca prăvind cu dulceață,
Cu ale ei odrasle, pre Hristos în față.
Gheorghi Ștefan-vodă el încă nu-ș pierde
Nedejdea de la Domnul, ce totuș să-ncrede.
Și pentru Ghica-vodă laudă să zice,
Că de-a rîndul cu svinții trăiește-n ferice.
Lui Ștefăniță-vodă Dumnezău să-i facă
Odihneală cu domnii de viață, să-i placă.
Cu a sa bună maică, cu Ecaterina,
La domnul din direapta să-i fie odihna.

Evstratie Dabijea scris este la viață
Să trăiască cu svinții în rînd, fără greață,
Cu iubita sa hiică, cu doamna Maria,
Să nu li să mai stingă în veci bucuria.
Și doamnă-sa Dahina încă să să vază
La Dumnezău în casă cu dîns, să să-ncrează.
Și Duca-voievoda Dumnezău să-i caute
Sufletul cu odihnă-ntr-a sa bunătate.
Iliș Alexandru, din domnii de țară,
Prin săraci ce da milă ș-au tins spre ceri scară.
Și Petriceico Ștefan-vodă ș-are parte
În ceri cu domnii țării și-ntr-a vieții carte.
Cu luminat cinstită doamnă-sa Maria,
În ceri să le găteze Hristos bucuria.
Lui Dumitrașco-vodă bine să să zică,
Că certă pre viclenii de le dede frică.
Domnit-au după dînsul Antonie Rûset,
S-aibă cu domnii parte ș-a lui cinstit suflet,
C-au lăsatu-ș pomană cit au putut face,
Dea-i Dumnezău cu svinții trai în ceri cu pace.
După Antoni-vodă domni iarăș Duca,
De la vlășescul scaun venind cu porunca
De la-mpărat, să-ș șază domn bun preste țară,
Să giudece săracii într-a ei hotară.
Dară ismailtenii a sa lăcomie
Nu vor mai părăsi-o într-a lor vecie.
Dăjdi și biruri, prumute, barot, zaharele,
Și cu alte dări multe, cu destule rele,
Pustiit-au Moldova ținuturi prin toate,
Ca iadul fără sașiu să să-mple nu poate.
Dară vinovat cine-i, Domnul au-i țara,
Cîndu-i astăz Moldova de toată ocara ?
Jecuită, prădată, stricată și arsă,
Unde-i cauț te-mple jelea cu inemă arsă.
Nu ni-i vinovat nime pentru răutate
Ce pățim pentr-a noastre cumplite păcate,
Că la noi ș-au făcutu-ș păcatul cuibare
De giurămînturi strîmbe,-n giudeț necăutare.
Biruieste cu mîzda cela ce-i cu vină
Și strică dreptatea celui fără vină.

Avem și pentru preuț osindă destulă,
 Că-i asuprim de-i scoatem din casă sătulă,
 Făcându-le pedeapsă și grea supărare,
 De nu mai au în țară popii așezare.
 Că lor le este ciuca de tot să le-agiungă,
 Treaba lor să le fie toată vremea-n rugă.
 Altă nemic să n-aibă să le dodeiască,
 Lui Dumnezeu tot ceasul să stea să slujască.
 Avem și pentru farmeci la Dumnezeu ură
 Și ce omul să schimbă dintr-a sa făptură,
 Cu ghiduşuri, cu turcă, cuci și cu geamale,
 Tras în vale ș-alte din păgini tocmale.
 Ș-au perit biata țară de păgînătate,
 Dumnezeu o va-nvie-ntr-a sa bunătate,
 Să să-ntoarcă și Svîntul la a sa moșie,
 La odihna bătrînă la mitropolie.
 Craiului Poloniei fără de zăbavă,
 Lui Ioan al treia, să-i rămîie slavă,
 Ș-a lui milostivire să să pomenească
 Prin țări, prin toată lumea-n veci să să cinstească.
 Și lui Constantin-vodă Dumnezeu i-a face
 Locul în rînd cu svînții, precum i să place.
 Iubitele odrasle pre urmă să-i șază
 În scaun și pre pace țara să să-ncrează.
 Și cu boierii țării gînd de bine s-aibă,
 Să poată trăi țara cu bună osiabă.
 S-aibă de ce le zice mult ai să trăiască,
 Și Dumnezeu în țară să să proslăvească.
 Dă-le, Dumnezeu svînte, Svîntul să le vie
 În țară în Moldova și cu bucurie,
 Ca-n zilele bătrîne, și fără zăbavă,
 'N svînta mitropolie ce este-n Suceavă.

1631—1636

Dcsofitei : *Opere*, 1978, vol. I,
 p. 4—9

Miron Costin

(1633—1691)

VIIAȚA LUMII

Suetu seutsy, vesa vsecoska sueta
 Delisiastis, glasa l.
 Deșertarea deșertărilor și toate sînt
 deșarte.

A lumii cîntu cu jale cumplită viața.
 Cu griji și primejdii cum iaste și ața :
 Prea suptire și-n scurtă vreme trăitoare.
 O, lume hicleană, lume înșălătoare !
 Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară,
 Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcă iară.
 Trece veacul desfrinatu, trec ani cu roată,
 Fug vremile ca umbra și nici o poartă
 A le opri nu poate. Trec toate prăvălite
 Lucrurile lumii, și mai mult cumplete.
 Și ca apa în cursul său cum nu să oprește,
 Așa cursul al lumii nu să contenește.
 Fum și umbră sîntu toate, visuri și părere.
 Ce nu petrece lumea și în ce nu-i cădere ?
 Spuma mării și nor suptu cer trecătoriu,
 Ce e în lume să nu aibă nume muritoriu ?
 Zice David prorocul : „Viița iaste floare,
 Nu trăiaște, ce îndată iaste trecătoare“.
 „Viirme sîntu eu și nu om“, tot acela strigă.
 O, hicleană, în toate vremi cum să nu să plîngă
 Toate cite-s, pre tine ? Ce hălăduiaște
 Neprăvălit, nestrămutat ? Ce nu stăruiaște

Spre cădere de tine ? Tu cu vreme toate
Primenești și nimica să stea în veci nu poate,
Ceriul faptu de Dumnezeu cu putere mare,
Minunată zidire, și el firșit are.
Și voi, lumini de aur, soarile și luna,
Intuneca-veți lumini, veți da gios cununa.
Voi stele iscusite, ceriului podoba,
Vă așteaptă groaznică trîmbiță și doba.
În foc te vei schimosi, peminte, cu apa.
O, pre cine amar nu așteaptă sapa !
Nu-i nimica să stea în veci, toate trece lumea,
Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume.
Tu, părinte al tuturor, doamne și împărate,
Singur numai covârșești vremi nemăsurate.
Celelalte cu vreme toate să să treacă.
Singur ai dat vremilor toate să petreacă.
Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viața,
Umblăm după a lumii înșălătoare fața.
Vremea lumii soție și norocul alta,
El a sui, el a surpa, iarăși gata.
Noroculu-i zicem noi ce-s lucruri pre voe
Sau primejdii cîndu ne vin, sau cîte o nevoe.
Norocului i-au pus nume cei bătrîni din lume ;
Elu-i cela ce pre mulți cu amar să afume.
El sue, el coboară, el viața rumpe,
Cu soția sa, vremea, toate le surpe.
Norocul la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul.
Anii nu potu aduce ce aduce ceasul.
Numai miini și cu aripi, și picioare n-are
Să nu poată sta într-un loc nici-odinioare.
Vremea începe țările, vremea le sfîrșește.
Îndelungate împărății vremea primenește.
Vremea petrece toate ; nici o împărăție
Să stea în veci nu o lasă, nici o avuție .
A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume
Mari împărați și vestiți ? Acu de-abiia nume
Le-au rămas de poveste. Ei sîntu cu primejdii
Trecuți. Cine ai lumii să lasă nădejdi ?
Unde-s ai lumii împărați, unde iaste Xerxes,
Alixandru Machidon, unde-i Artaxers,

Avgust, Pompeiu și Chesar ? Ei au luat lume,
Pre toți i-au stinsu cu vreme, ca pre niște spume.
Fost-au Țiros împărat, vestit cu războac,
Cu avere preste toți. Și multă nevoe
Au tras hindii și tătarii și Asiia toată.
Caută la ce l-au adus înșelătoarea roată :
Prinsu-l-au o fămee, i-au pus capul în sînge.
„Satură-te de moarte, Țiros, și te stinge
De vîrsarea singelui, o, oame înfocate,
Că de vrăjmășiia ta nici Ganghes poate
Cursul său să-l păzească“. Așa jocurește
Împărățiile lumea, așa le prăvălește.
Nici voi, lumii înțeleptii, cu filosofia
Hălăduiți de lume, nici theologia
V-au scutit de primejdii, sfinți părinți ai lumii,
Ce v-au adus la moarte amară pre unii.
Nime lucruri pre voe de tot să nu crează,
Nime-n grele, nădejdea de tot să nu piarză,
Că Dumnezeu au vîrstat toate cu sorocul,
Au poruncitu la un loc să nu stea norocul.
Cursul lumii ați cercatu, lumea cursul vostru
Au tăiat. Așa iaste acum vacul nostru.
Niminea nu-i bun la lume, tuturor cu moarte
Plătește osteneala, nedireaptă foarte,
Pre toți, și nevinovați, ea le tae vacul.
O, vrăjmașă, hicleană, tu vinezi cu sacul,
Pre toți fi duci la moarte, pre mulți fără deală,
Pre mulți și fără vreme duci la aceasta cale.
Orice faci, fă, și caută firșitul cum vine.
Cine nu-l socotește, nu petrece bine.
Firșitul ori laudă, ori face ocară ;
Multe începături dulci, firșituri amară.
Firșitul cine caută, vine la mărire ;
Fapta nesocotită aduce perire.
Moartea, vrăjmașă, într-un chip calcă toate casă,
Domnești și-mpărătești, pre nime nu lasă :
Pre bogați și săraci, cei frumoși și tare.
O, vrăjmașă, priiatin ea pre nimeni n-are,
Naștem, murim, o dată cu cei ce să trece,
Cum n-ar fi fostu în veci daca să petrece.

Painiini sintu anii și zilile noastre.
Sfinți ingeri, ferice de viața voastră.
Viețuim și viața iaste neștiută,
Și pină la ce vreme iaste giuruită.
Așa ne poartă lumea, așa amăgește,
Așa înșală, surpă și batjocurește.
Fericită viața făr'de valuri multe,
Cu griji și neticneală avuțiaa pute.
Viețuiți în ferice, carii mai puține
Griji purtați de-a lumii ; voi lăcuiți bine.
Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie.
Ceriul de gindurile noastre bate jocurie.

Epilog

Mulți au fostu și mulți sintem și mulți te-așteaptă ;
Lumea din primenele nu să mai deșteaptă.
Orice iaste muritoriu, cu vreme să petrece ;
Trece vremea și pre-ai săi toți îi părăsește.
Cei ce acum petrecem, pomenim alții
Trecuți ; de noi cu vreme vor pomeni alții.
~~Născindu-ne, murim ; murindu, ne facem cenușă.~~
Dintr-această lume trecem ca pentr-o ușă.
Astăzi mare și puternic, cu multă mărire ;
Miine treci și te petreci cu mare mihnire.
În lut și în cenușă te prefaci, o, oame,
În viiarme, după care te afli în putoare.
Ia aminte, dară, o oame, cine ești pe lume
Ca o spumă plutitoare, rămii fără nume.
Una fapta, ce-ți rămîne, buna, te lățește,
În ceriu cu fericie în veci te mărește.

1671—1673

Miron Costin : *Opere alese*, 1967,
p. 159—169

STIHURI ÎMPOTRIVA ZAVISTIEI

Vacul tău n-are pace, zavistnice oame,
Coiful tău, plin de venin, piere tot de foame,
Să muște pre cineva pururea rîvnêște,

În ce chip ar ocări, pururea păzêște.
Bine au scris în Psaltire de tine prorocul :
„Zavistnicului ieste acesta norocul,
Gîdlanul lor, mormintul destupat cum cască.
Limbile lor gata tot să ocărască.
Să le fii giudeț, Doamne, din gînduri să cază
Ocări care facu ei, pre sine să vază.”
Doao boale întru sine zavistnicul are :
Una cîndu petrece rău, a doao, mai mare,
Cîndu privêște pre altul că petrece bine.
Numele bun altuia, ca o moarte-i vine.
Aceasta niciodată boala nu-i lipsêște,
În tot ceasul cu acêstea viața-și pedepșêște.
Dar ce gîndești să faci ? Să pierzi dreptatea ?
Aceasta nu vei putea, bine-n răotatea,
Sau răul să faci că-i bun, nici aceasta poți face.
Deci așa viața ta nu mai are pace.
De la Dumnezeu nime fără daru nu ieste ;
Ce nu mulțămêști citu ai, ci tot rîvnêști
Inima ta spre altul ? Cine toate poate ?
Nu toate are unul, ci cu toți toate :
Unul una și altul alta bunătate.
Tuturor de Dumnezeu daruri sint insemnate.
Care truda noastră cu gîndul bun priimêște,
Dumnezeu gîndului bun bine-i dăruiește.

1671—1673

Miron Costin : *Opere*, 1963, vol.
II, p. 120—121

APOSTROF¹

Cine-și face zid de pace, turnuri de frăție
Duce viață fără greață într-a sa bogăție.
Că-i mai bună dimpreună viața cea frățească

¹ În manuscrise, versurile au circulat și sub titlu : *Epigrama preoșințitului părinte Dosoftei, proim mitropolit Suceavschii* N. A. Ursu atribuie textul lui Dosoftei (comentarii la ediția Dosoftei : *Opere*, Editura Minerva, București, 1978, vol. I, p. 459—464).

Decîtă rîcă, care strică oaste vitejească.¹
 Cine-i bogat de-avere pre lume-n tot omul,
 De nu v-avea-ntru sine lăcuindă pre Domnulă,
 Acela de-avuție sațiu nu mai vede.
 De i-ar da toată lumea, elu totă nu să-ncrede.
 Și de cită mai multu strînge, mai multă să lărgeste
 Și tot deșertă să vede-ntr-averea ce-i crește.
 Deci nime-ntr-avere să nu să gîndească.
 Că va putea să să-mple, să să odihnească.
 Iară-ntr-a cărui sufletă Domnulă lăcuiește,
 Acela de nemică nu mai jeluiește.
 Pentr-acéia totă omulă să nu să lenească,
 Pre Dumnedzeu în sufletă să-și agonisească.

Psaltirea..., Uniev, 1673

Miron Costin : *Opere*, 1965, vol.
 II, p. 123

STIHURI DE DESCĂLECATUL ȚĂRII

Neamul țării Moldovei de unde să trăgănează ?
 Din țările Rîmului, tot omul să creadă.
 Traian întîiu, împăratul, supuindu pre dahii,
 Dragoș apoi în moldoveni premenindu pre vlahi.
 Martor este Troianul, șanțul în țara noastră
 Și Turnul Săverinul, munténi, în țara noastră.

cca 1675

Miron Costin : *Opere*, 1965, vol.
 I, p. 5

¹ Aceste prime stihuri au fost compuse de Dosoftei (comentariu la Psalmul 132). În textul tipărit al *Psaltirii* din 1673, aceste prime patru versuri nu figurează în fruntea *Apostrofului*.

Mihail Halici-fiul

(1643—cca 1712)

[ODĂ]¹

Kent szenetate, szeründ la voj, Rumanus Apollo,
 La totz, ketz szvente'n Emperecie sedetz !
 De unde cunostince asteptem, si stince : fericise
 De Amstelodam, pren chertz szte'e omenie typar
 Legse derapte au dat frumoasze csetate Geneva :
 Ecz vine Franciscus, cinete Leyda, Paris !
 Prindecz maene szorory, cu czeszt nou oszpe : nainte
 Fratzi, fraetatzi, Nymphele, jasze curund.
 Domny buny, mary Doctory, Daskely, si bunele Domnae
 Cu patse ej fitz, cu paene si szare, rugem.²

*Vota solennia quae Nobilissimi et
 Clarissimi Viri D. Francisci Pa-
 riz de Papa Transylvano Hono-
 ribus Doctoribus, Basel. 1674*

N. Drăganu : *Mihail Halici (Con-
 tribuție la istoria culturală ro-
 mânească din sec. XVII)*, în „Da-
 coromania”, anul IV, partea I,
 Cluj, 1927, p. 106—107

¹ Dedicată lui Francisc Păriz Păpai și imprimată cu ocazia trecerii de către acesta a doctoratului în medicină la Basel.

² Semnat : „Michael Halicius, Nob. Romanus Civis, de Că-rânsebes”.

Anonim

VERȘURI POLITICE 8.¹
ASUPRA STEMELI LUMINATULUI ȘI ÎNALȚATULUI
DOMNU IOAN ȘERBANU C. B. VEOVOD

Stema aciasta vreadnic s-alcătuiaste
Acestuia stăpîn ce pe dînsa domneaste,
Că despre tatî trage d-împărăție,
și despre mumî așîderea de domnie.

Tu daru, Doamne, car-aceaste-ai rînduitu,
Ține, păzeaste, îndelungu neclătitu,
Că tu sîngur numai, ce ești împăratu,
Întru toți veacii, tare și nomutatu.

Liturghie,
Bucureștii, 1680

Bibliografia românească veche,
tom. I, 1905, p. 231

¹ Era un obicei al autorilor de stihuri encomiastice să indice, încă din titlu, numărul de versuri. În unele cazuri (prezente și în antologia noastră) se indică numărul *distihurilor*, deși autorul scrie „stih“ (ex. compunerea așezată în fruntea *Divanului* lui Dimitrie Cantemir, Iași, 1698). În sec. XVIII a fost folosită, în astfel de situații, și formula „stihuri îndoite“.

Nicola (Grămăticul)

VERȘURI POLITICE 6

Eu Nicola scriitoriul
Luăm de la Domnul agiutoriul ;
Ucenicul sf(i)nșiei tale smerit
Cu tot lucrul acesta m-am întărit,
Lui D(u)mn(e)zeu ca să-mi ajute m-am rugat neîncetat
Și pururea, cu toată scriptura mi-au ajutat.

Tetraevanghel, copiat în 1685 de
Nicola (Grămăticul) la Mănăsti-
rea Cîmpulung (Țara Românească)

Gabriel Ștrempel : *Copisti de ma-
nuscrite românești pînă la 1800,*
vol. I, 1959, p. 163

Radu Greceanu

(c. 1655—c. 1725)

STIHURI 8

ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI ȘI INNĂLTĂTULUI
DOMNU IOANU ȘARBANU C. B. VOEVODU

Soarele, luna, gripsorul și corbulu împreună,
încă și spata cu buzduganulu spre laudă să adună
Și aceastea Doamne-ți înpletescu stemă înfrumusețată,
în locu de părinți soarele și luna ți să arată.
Luminătoriu născindu-te, neamului și moșiei,
prea vreadnicu stăpînitoriu țării și politiei.
Iară corbulu, care au hrănitu pre celu flămîndu Ilie,
aduceți Doamne cu crucea puteare și tărie.
Întinde-te ca gripsorul, spre toate stăpînește,
și cu spata și cu buzduganulu spre vrăjmași
izbîndeaște
Spre cei văzuți și nevăzuți, cu mare biruință ;
precum rugămu pre Dumnezeu cu multă umilință
Să te întărească minunat, în domnie slăvită
cu pace și cu liniște, în domnie norocită,
Și întru al său Dumnezăescu lăcașu și fericire
să-țu dea ceresculu împăratu, parte de moștenire.
Plecat robulu Măriei tale
Radulu logofăt.

Biblia, București, 1683

Bibliografia românească veche,
tom. I, 1903, p. 283

Antim Ivireanul

(cca 1660—1716)

[VERSURI LA STEMA ȚĂRII]

Prealuminata stemă a Țării Românești,
Cu care s-au încoronat vechii Băsărăbești,
Blagocestivului domn Constantin ¹ s-au dăruit,
Că de-n fericită a lor sămînță s-au odrăslit ;
Și bunele lor fapte, cît poate, le plinește
Și țara despre toți vrăjmașii o păzește.
Dea-i Dumnezeu ani mulți, cu pace să stăpînească,
Fericitul lui nume ca lui David să trăiască.

Psaltire românească, 1694

Antim Ivireanul : Opere, 1972,
p. 418

[PRECUM CEI STREINI...]

Precum cei streini doresc moșia să-ș vază,
Cînd sînt într-altă țară, de nu pot să șază,
Și ca cei ce-s pre mare, bătuți de furtună
Și roagă pe Dumnezeu de liniște bună,
Așa și tipograful de-a cărții sfîrșire
Laudă nencetată dă și mulțemire.

Evangeliiar românesc, 1697

Antim Ivireanul : Opere, 1972,
p. XII

¹ Constantin Brâncoveanu.

[VERSURI LA STEMA ȚĂRII]

Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neființă
Și în ființă le-au adus cu multă biruință
Și după acéia au zidit, luund pământ și tină,
Pre omul cel dintii, Adam, fără cuvînt de vină.
După asămînarea Sa făcu-i închipuire
Sufflind asupra fétii lui și duh de viețuire,
Adăugînd din coasta lui, face, cu socotință,
Pre Eva, dîndu-i ajutoriu spre bună lăcuință.
Și dintr-aceștea amîndoi mulți oameni să născură
Precum să vede luminat de-a rîndul în Scriptură ;
Oameni aleși și minunați, vestiți în fapte bune,
Trăind în blagocestie, precum Scriptura spune.
Și de la aceștea de la toți luo asemînare
Și iubitoriul de Hristos, întru credință tare,
Prealuminatul Constandin ¹ din viță Basarabă,
Stăpinul Țării Rumânești, mulți ani să aibă,
Care la sine adună florile bunătății
Și cu credința defaimă căile strîmbătății.

*Chipurile Vechinului și Noului
Testament, Tirgoviște, 1799*

Antim Ivircanul : *Opere*, 1972,
p. 241—242

[VERSURI LA BLAZONUL MITROPOLITULUI ANTIM] ²

Toată suflarea, zice prorocul,
Cînte pre Domnul peste tot locul.

¹ Constantin Brâncoveanu.

² Gabriel Ștrempel arată că stihurile se află sub „un spien-
did desen în peniță și acuarelă, ce reprezintă blazonul mitropo-
litului Antim : un melc de argînt, cu capul în sus, purtînd între
coarne o stea cu șase raze. Deasupra, o pălădie de cardinal, de sub
care se despart capetele unui șnur, de-a lungul căruia sînt ini-
țialele A(ntim) I(vircanul) M(itropolitul) U(ngrovlahiei)” (Antim
Ivircanul : *Opere*, 1972, p. 454).

Și melciul încă, coarne înaltă,
Ca să-l lăudăm, pre toți ne-nvață.

*Invățătură pentru așezămîntul
cinstitei mănăstiri a Tuturor
Sfinților ¹, 1713*

Antim Ivircanul : *Opere*, 1972,
p. 325

¹ Actuala mănăstire Antim din București.

Anonim

STIHURI PRE HE(R)BUL ȚĂRII.
STIH 7

Herbul țării vechii ș-au fost ales buir,
Numele vestindu-și, ca tunul prin nuir,
Noii mai pre urmă, avîndu-l moșie,
Tot acel vechiu nume vestindu-l șie,
Într-aciastă vreme, cine-l stăpînește,
O Dumnezău svinte, tu îl ocrotiaște,
Că mîna ta sv(i)ntă l-au încoronatu-l
Și brațul tău tare l-au întemeiatu-l,
Părințasca scară și scaunul dîndu-i,
Ceriașca ta armă, crucea întinzîndu-i,
Spata-i povățește, biruindu pre toată
Vădzut, nevădzutî, vrăjmășasca gloată.
Cărunteațe vadză, bătrîneaț-agiungă,
Slăvit fericeaște cu viață îndelungă.

Dimitrie Cantemir ¹, *Divanul*,
Iași, 1693

Bibliografia românească veche,
tom I, 1903, p. 358

¹ Autorul versurilor nu este Cantemir.

Anonim

[VERSURI LA STEMA METROPOLITANĂ A ARDEALULUI]

Trei chipuri în osebire
ș-un Dumnezău în mărire,
Lui Avraam te-ai arătat
întii foarte adevărat
Supt cel de la Mamvri copaci,
cînd ai vrut minune să faci,
Ca să smerești cu certare
pre cei cu cerbicea tare
Din Gomora și Sodomul
ca să să stingă tot omul.
Pentr-aceia mai nainte
de toți veacii ești Părinte
Cunoscutu în trei obraze
și strălucești de dai raze,
Însuți cu fițul fiind mărit
și de Duhul sînt proslăvit.

Chiriadromiton,
Bălgrad, 1699

Bibliografia românească veche,
tom I, 1903, p. 373

Anonim¹

[VERSURI LA STEMA LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU]

Patru sînt rîuri denu Raiu ce cură,
Pre cumu grăiaște sfînta Scriptură.
Patru evanghelii den Ceriu ne tună
Și la credință pre toți adună.
Patru sîntu seamne tot îndoite,
Și ale țării foarte slăvite,
Cu care seamne să-ncoronează
Domnul Constandin tot omul crează
Că se numeaște și Băsărabă,
Dea-i Domnulu viață multă să aibă.

Noul Testament, București, 1703

Bibliografia românească veche,
tom I, 1903, p. 448

¹ Antim Ivireanul?

Dimitrie Cantemir

(1673—1723)

[A LUMII CÎNT CU JÊLE...]

A lumii cînt cu jêle cumplită viață,
Cum să trêce și să rupe ca cum am fi o ață.¹
Tinăr și bătrîn, împăratul și săracul,
Părintele și fiiul, rude ș-alalt statul,
În dzi ce nu gîndêște, moartea îl înghite,
Viilor rămași, otrăvite dă cuțite.
Țarna tiranul, țarna țaranul astrucă,
Izbînda, dreptatea, în ce-l află-l giudecă.
Unii fericiți să dzic într-a sa viață.
După moarte să cunoaște c-au fost sloi de ghiață.

Istoria ieroglifică,
cea 1795

Dimitrie Cantemir: *Opere complete*,
vol. IV, 1973, p. 163

[PRUNDUL EVFRATHULUI MĂRGĂRITARIU NAȘTE]

Prundul Evfrathului mărgăritariu naște,
Cămila din iarbă cêle scumpe paște.
Mîna Afroditei eunună-mpletêște,
Evfrathul Evropii nou lucru scornêște.
Din cêle cu soldzi Helgile ivêște,
Norocul ce va toate biruiăște.

¹ Primul vers este al lui Miron Costin (stilul inaugural din *Viața lumii*), iar al doilea este o parafrază la același autor. Aceste două versuri (cu mici modificări la al doilea) sînt citate în *Descriptio Moldaviae* drept... populare.

Cu[nu]na-npletită norocul o tinde,
Capul fără crieri cu mina o prinde.
O, Helge, ficioară, frumoasă nevastă,
Nevastă ficioară, ficioară nevastă,
Cămila să ragă, îlcul nu-nțâliagă.
Margă la Athina ce iaste s-aliagă.
Ficioară nevastă, nevastă ficioară,
Peste șese vremi roada să-i coboară,
Fulgerul, fierul, focul mistuiască,
Patul nevăpsit nu să mai slăvască.

Istoria ieroglifică, 1705

Dimitrie Cantemir : *Opere complete*, vol. IV, 1973, p. 116

[IN PĂMINTUL NEGRU...]

În pământul negru cine lut galbăn găsește,
Acela în toată pofta nu să obosêște.
Cine lutul galbăn pentru dzua niagră scoate,
Fîntîna Nilului în casă-și a avea poate.
În dragoste ti-am luat, fiul meu te numește,
Tuturor și-n tot lucrul numele-mi pomenêște.

Istoria ieroglifică, 1705

Dimitrie Cantemir : *Opere complete*, vol. IV, 1973, p. 132

[ȚARNA TIPĂRITĂ DIN FIRE VĂPSITĂ]

Țarna tipărită din fire văpsită
Cu alb și cu galbăn într-un loc tecsită,
Varsă denainte, hrismosul învață.
Că la cale scoate fără de povață,
Coarne cini-aștiaptă urechile puie,
Cuvinteli-asculte, cămara nu-ncuie.

Istoria ieroglifică, 1705

Dimitrie Cantemir : *Opere complete*, vol. IV, 1973, p. 135

[IN MUNTELE CEL ÎNALT...]

În muntele cel înalt coada Struțului,
În copaciul cel mai mare cornul Boului.
Galbănul și albul toate biruiaste,
În cap de Cămilă corn de buăr crește.
Vrăjitorii vînzători ce nu nemeresc ?
Pe frumos soare și lună, toate povestesc.

Istoria ieroglifică, 1705

Dimitrie Cantemir : *Opere complete*, vol. IV, 1973, p. 136

[IN CINDZĂCI DE SINGEROASE...]

În cindzăci de singeroase
Vom pre céle lăcrămoase,
Ochii umedzi să le ștergem,
La moșie să ne mērgem
Vidra pēște, Corbul stîrvuri
Cērce-n vîrtopi, nu prin vîrvuri
Să să urce fără cale,
Și să-și cate ale sale.

Istoria ieroglifică, 1705

Dimitrie Cantemir : *Opere complete*, vol. IV, 1973, p. 138

[CU PENELE ȘOIMUL...]

Cu penele Șoimul vîntul despicînd,
Cu Bitlanul negru cuvîntul puind,
Corbul dinceput cu rău tirănêște,
Nici din hereghie pre drept stăpinêște,
Ce-n cuibul altora oaăle ci-au scos,
Tare laba Șoimului le va da-le gios.
Cel ce un corn, iute, mai iute la minte,
Ale sale cére cu svinte cuvinte.
În curindă vrême, după fulger, tînul
Rău îi va detuna, din mulți pân' la unul.

Istoria ieroglifică, 1705

Dimitrie Cantemir : *Opere complete*, vol. IV, 1973, p. 205

Mihai Iștvanovici

STIHURI POLITICE 12
ASUPRA STEMII PREALUMINATULUI,
SLĂVITULUI ȘI BLAGOCESTIVULUI
IO CONSTANDINU B. BASARABĂ-VOEVODA

Corbulu țiindu crucea-n gură totu omulu să crează,
Că buna credința Țării Rumânești insemnează.
Insemnează și putearea ce are de păzește
Pre Constandinu Basarabă care acumu domnește.
Copaciulu înrădăcinatu pre care corbulu șade,
Îlu arată spre cei supuși cu milă cumu să cade.
Iară soarele și luna strălucindu cu mari rază,
Bunele Măriei-sale fapte adeverează.
Așijderea buzduganulu împreună și spata,
Îlu arată vrăjmașiloru cu răsplătire gata.
Păzască-lu dară Dumnezeu ani mulți ca să domnească
Și-n ceriu cu Sfintul Constandin parte să dobîndească.
Al Mării-tale plecat robu
Mihai Iștvanovici
Ypodiaconulu Typografulu

Octoih, Rîmnic, 1706

Bibliografia românească veche,
tom I, 1903, p. 463

Anonim

[VERSURI INCHINATE SF. IOAN DAMASCHIN]¹

Organulu bogosloviei Damaschinu încordează
Și noao sfinta Troiță bine ne-adeverează
Cu viersuri întocmindu-ne canoane și tropare,
Bogoslovindu peste fire dumnezăiasca-ntrupare,
Mărturisindu și nașterea a preasfintei Fecioare,
Cumu c-au născutu pe Hs. făr'de nici o duroare,
Rămăindu iară fecioară cu totul nestricată,
Precumu pân a nu-l naște pre Hs. întâia dată.
Patemiloru și-nvierii zice să ne închinămu,
Pentr-aceia și pre dînsul cu credință să-l rugăm.
Ca pre cela ce privește dumnezeiasca față,
Și pre noi a ne închina sfintei Troiți ne-mvață.
Cumu cu ale lui rugăciuni să dobîndimu ertare
De la Domnulu Is. Hs. Împăratulu celu tare.

Octoih, Rîmnic, 1706

Bibliografia românească veche,
tom I, 1903, p. 468

¹ Versurile însoțesc o gravură (decodind-o) care-l reprezintă pe Sf. Ioan Damaschin.

Gheorghe Maiota

[CUVINT LA PATIMA DOMNULUI]

Purtindu, H[ristoa]se, Crucea ostenești
Și nu e minune căci te poticnești,
Cu greulu lumii totu cel de păcatu
Deasupra noastră tu l-ai ridicatu.

Cuvint la patima Domnului,
Râmnic, 1707 (?)

Bibliografia românească veche,
tom I, 1903, p. 478

Nicolae Costin

(c. 1660—1712)

EPIGRAMA

Tu, împărate tuturor, Doamne și părinte,
Singur numai premenești vrémile cumplite,
Caré acmu, de cițiva ani, prívim cu ochii,
Vădzînd slăvită de tot stingeria cu toții.
Pentru caré la tine suspinăm, săracii.
Strigînd 'cu glas pre tine, a lumii povață.
Întoarce-le spre tine, domnitoaria mare,
Cu care fă și țării parte milei tale.
Iartă ale noastre, fără număr păcate,
Cu care de la tine mult sintem departe,
Arată și spre domnul nostru m(i)la sfîntă
A ta și cea bogată, în tot. Doamne sfînte.
Feriaște-l de primejdii, lumii viitoaria,
Cîrmuindu-l cu m(i)la cea feritoaria.
A ta în fericită domnie cu pacia.
S(ă)n(ă)tate și lungă fericită viață.

Robul Mării-tale. ¹

Înainte de 1712

Nicolae Costin : *Ceasornicul*
domnilor, 1976, p. 8

¹ Epigrama este plasată după *Predoslovie către Măriia-Sa*
Vodă (este vorba de Nicolae Mavrocordat).

Anonim

(prima jumătate a sec. XVIII)

ISTORIA LUI COSTANDIN-VODĂ BRÂNCOVEANUL

O poveste minunată
Auzită în lumea toată
Din-ceput și din vecie
Precum și la cărți ne scrie
Cuvîntul cel tipărit
Carele iaste adevărit.
Că lumea iaste trecătoare
Și încă foarte înșălătoare
Și mai mult amăgitoare,
De-i face și-i amăgește,
Și tot așa îi priilestește
Pre domni și pre împărați mari
Și pre cei ce sînt mai tari,
De vorbescu de avuție
Și să țin în sămoteie,
Ca cîndu nu ar avea nici o moarte
Și într-un ceas le lasă toate !
Precum, iată, am privit
Și Costandin-vodă ce-au domnit ;
Întru ani doaozeci și șase
Bine să înrădăcinase ;
Totodată să sculară
Și dușmanii îl luoră
Din scaun, din București.
Ia să-mi șezi și să privești
De-acest domnu mare și bogat
În ce féli s-au adevăratu
Că tiranul de împărat
Un agă mare ș-au mînat.

Și cum el au sosit,
Fără de veste l-au lovit
Și-i spune cu urgie
Cu cuvinte de mazilie.

Pre boiari tare îi strigă
Toți la dînsul să să strîngă,
Ca fermanul să-l cetească
Și porunca să-i îplinească.
Cîndu fermanul cetia
Toți boiarii că plîngea.
Așa lor le poruncia
Pre Costindin vod să-l dea
Cu fii (și) cu ginerii
Și cu toți credincioșii.
Unde vodă auzise
Foarte mult că să scîrbisă.
Pre boiari îi întreba
Și prea tare îi mustra :
— Care din voi mă violeniră.
Fără de veste mă loviră ?
Dar nu den destul v-am cinstit
Și boiari mari v-am făcut ?
Cum de mine vă îndurați
Den țară mă instrinați ?
Domnul va face dreptate
Pentru a voastră răutate.
Toți boiarii să lepăda,
Foarte tare să jura,
Cum că nu sînt vinovați,
Nici nimic amestecați.
Iar Costandin-vodă au grăit :
— Faceți, dar, ce v-au poruncit
Că eu sînt ca și un gonit.

Din spătărie eșise,
Despre doamne trecusă.
Atunci doamna plîngea
Și cu glas mare să jălea
Și toate le sfîrșisă
Pentru amar ce le sosisă

Și coconii începură
Cu glas mare și cu-o gură :
— Oh ! amară primăvară,
Cum ne iau turcii den țară,
Lipsindu-ne den domnie,
Și ne duc în grea urgie.
Acest foc, ce ne soséște,
Nu spre bine ne sfetéște.
Domnul să se milostivească.
Pre noi să ne izbăvească.
Cînd cocoanele auziră,
Toate la curte veniră,
Pre rîndu în case intra,
Cu multă jale suspina :
— Voi, taică, vă instrîinați,
Pe noi cu dușmanii ne lăsați.
Iar cînd fu a doao zi,
Imbri(h)orul că sosi,
Și cum el că au <so>sit,
La boiari au poruncit,
Toți boiari la el să vie,
Dentre ei domnu ca să-ș pue.
Cînd boiarii să adunase,
Pre Ștefan spătariul îl alesase
Și cu halai îl luase
Și la curte îl adusase.
Ștefan-vodă au intrat
Toema în casa cea de sfat.
Toți boiarii, pre rîndu,
În casă intra
Și mina îi săruta.

Dacă de la Ștefan-vodă eșia,
Tot la Costandin-vodă trecea,
Cu plecăciune să închina
Și mîna îi săruta,
Iar Costandin-vodă grăia,
Pre Ștefan-vodă pedepsiia :
— Dacă ț-au fost ție de domnie
De ce nu mi-ai spusu tu mie ?
Eu ție să ț-o fiu dăruit,

Cu pace să o fi stăpînit.
Dar de Dumnezeu nu te-ai temut,
Ci tiranilor ne-ai vîndut.
Să știi, cu adevărat,
Că nici ție nu-ț va zăbovi
Ci Dumnezeu îț va plăti.
Iar Ștefan-vodă să jura,
Foarte tare să blestema :
— Să știi, doamne, adevărat
Că eu nu sînt vinovat,
Nici nimic amestecat.
Iară în știre de-m va fi,
Dumnezeu îmi va plăti,
Ci mă rog cu plecăciune
Să am și eu ertăciune.
Iar Costandin-vodă să închinase,
Zioa bună îș luasă.
Cînd pre poartă eșia,
Toată țeara să stringea
Și după dînsul mergea,
Cu glas mare îl plîngea
Și den gură așa îi grăia :
— Domnul cu pace să te păzească,
În grab să te învirteșești,
Iar pre noi să ne domnești
Că cît tu că ne-ai domnit,
Cu pace că ne-ai păzit.
Și den București eșia,
Drumul Giurgîuvului apuca
Și dacă turcii Dunărea îi trecură,
Ei mai mult să vesălră.
Și în Giurgîuvu au zăbovit,
Pînă Paștile au făcut.
Și în Tarigrad l-au dus
Și în Ediculea l-au închis.
Iar turcii năvăliră
Și toate ale lui jăfuiră
Și averea lui cea de mulți ani
O luară acei tirani.
Iar, în urmă, îmbrionul

(I) e portul și tot ocolul.
Den Edecolé il scoasă,
La bostangi-bașa il dusă.
Cindu postul sintă Măriei au venit,
Îmbrionul au sosit
Și la împăratul mersesă,
Sama de toate is dedesă.
Și atunci vrème s-au găsit
Și mai mult că l-au pirît.
Iar păginul de împărat
Și mai rău s-au turburat
Și la bostangi-bașa au poruncit
Și tot postul l-au muncit.
Iar cînd au fost în zioa de sintă Măriia Mare,
Frică și cutremur tare,
Că împăratul poruncisă,
Pre Costandin-vodă îl gătise,
Cu coconii dinpreună,
Să-i aducă pren grădina împărătească
Ca însuș împăratul să-i privească.
Iar Costandin-vodă striga,
Pre împăratul blestema :
— Oh, păgîne și spurcate,
Cum ne tai fără dreptate ?
Cu ce-ț sintem vinovați,
De perim nejudecați ?
Că tu ce mi-ai poruncit,
Eu toate le-am împlinit !
Măcar (să) fiu eu vinovat,
Dar copiii ce au stricat ?
Foc din ceri să să pogoare
Și aicea să să aprinză,
Pre voi pre toți să vă coprinză.
Cu sabie îngerească
Pe toți să vă prăpădească.
Iar coconii mîna îi săruta,
Și cumplit că suspina,
Nașterea lor blestema
Și plîngea cu omilință :
— Ce vom să ne facem, tăiculiță,

Că vom să ne pristăvim
Și de lume ne lipsim.
Iar Costandin-vodă dulce îi săruta
Și den gură îi mingîia :
— Nu vă, fiilor, spăreați
Ci pe Dumnezeu rugați ;
Și strigați cu tărie
Și cu glas de bucurie,
Că puțintică durere vom lua,
Cu Dumnezău din ceri ne vom încununa.

Atuncea gealatu i-au luatu
Și pre rînd că i-au tăiat,
Halalii că i-au rădicat
Și în mare i-au aruncat.
Iar doamna dac-au auzit,
Aici îndată au leșinat,
Cutremure mari o și lovi
Și-a treia zi să trezi,
Cu glas mare că striga :
— Oh ! păhar ce l-am băut,
Tot trupul mi s-au otrăvit !
Și cîți în lume de vor afla,
Toți de aceasta să vor mira,
De lucru ce s-au făcut
N-au mai fost pre acest pămînt,
Că dușmanii ne vindură,
Cu Iuda să înprotiviră.
Urgie din ceri să pogoare
Pe dușmani ca să-i omoare
Și domnul să le răsplătească
Și în tartar să-i munească,
Muncile să nu sfîrșască.
Ei țara să o stăpînească !
Că tot Tarigradu s-au mirat
Cum tatăl cu fii s-au tăiat !
Și toți într-un ceas din zi
În veci să vor pomeni.
Vedeți lumea cea bogată
Cum este întru toate deșartă ?
Cît ne pare că este bună,
Întru toate e ne bună !

Și cît o videm frumoasă
Și rămîne mincinoasă.
Ciți cu lumea să vor uni,
Tot în iad vor viețui.
Și toți să să jălească,
Ca în ceruri să să slăvească,
Dumnezeu să-l pomenească.

1716—1730

*Cronici și povestiri românești
versificație, 1937, p. 60—66*

Anonim

STIHURI POLITICE 14
ÎNCHINATE SFÎNTULUI ȘI FĂCĂTORIULUI
DE MINUNI NICOLAE

Sfinte Nicolae, celu ce în lume ai strălucitu,
Cu mari minuni ești vestitu,
Că în toată lumea minuni ai arătatu
Și de toți ești prea lăudatu ;
Pre toți cei ce te chiamă îi izbăvești,
Și dinu toate primejdille îi mîntuești,
Priimește și de la noi aciastă închinăciune,
Ci nu ne uita dintr-a ta rugăciune.
Că celu ce ai la Dumnezeu multă îndrăznire
Și poți să-lu faci spre noi cu milostivire.
Ție, dintr-ale tale, Ierarșe sfinte,
Acestu odoru aducemu cu sufletu fierbinte ;
Tinde-ți daru slînta mină și-lu priimește
Și cu rugăciunea ta pre noi ne păzește.

Molitvenic, Rimnic, 1730

*Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 37*

STIHURI
INCHINATE PREASFINȚITULUI ARHIEPISCOPU
ȘI MITROPOLITU ALU BELGRADULUI

Neamulu sîrbescu celu slăvitu,
Pre tine te-au agonisitu
Ca pre celu ce ai strălucitu
A fi Arhipăstoriu cinstitu.
Că acelu neamu ilu slăvești
Și cu bunătăți ilu mărești,
Că într-insul ești minunatu
Și în fapte bune arătatu,
Prepravoslavnicu fiindu
Și pre norodu povățuindu
La calea pocăinții,
Cea vreadnică mîntuinții,
Dreptu fiindu întru toate
Pentru că ți să și poate,
De Chesariulu înălțatu
A fi sveatnicu prea minunatu.
Dumnezeu să-ți sporească,
În raiu să te odihnească,
Cu sfinții întru una
Ca să iai cea de veaci cununa,
Carea ți s-au și gătitu,
Pentru carea te-ai nevoitu,
În veaci a te odihni,
Cu dreptții a te veseli.

STIHURI POLITICE
IUBITORIULUI DE DUMNEZEU
EPISCOPU ALU RÎMNICULUI,
ALU CHESARICEȘTI VALAHII

Bucură-se Vlahiia
Văzindu-și blagorodiia,
Carea prin păstoriulu său
O întărește Dumnezeu.
Arhiereu credinciosu,
Îndureratu și nelenevosu
Și turma a-și cerceta,
Bine a o infrumseța,
Și foarte multu să silească,
Besearecile înpodobească
Cu cărți ea și cu alte.
Dumnezeu să-i facă parte,
În veacinice lăcașuri
Să ia prea vreadnice daruri.
Pentru toți să grijască
Ca parte să dobîndească.
La împărăție lăcașu,
Căriia să-i fie părtași
Cu toți plecați fiii lui
Carii facu poruncile lui,
Și pentru toți elu mijlocindu
În rai împreună sălășluindu,
Unde Dumnezeu lăcuiaște
Și în veaci împărățește.

Dimitrie Pandovici

CĂTRĂ PRAVOSLAVNICULU NORODU
ALU ȚĂRII RUMĂNEȘTI

O pravoslavnice norodu, limbă rum(â)nească,
păzită de Dumnezeu, țară creștinească.

În Domnulu să vă bucurați prin sfînta cîntare
cu credință, cu nădiajde, cu dragoste mare,

Că iată s-au tîlmăcitu spre alu vostru folosu,
carea cu nevoiță dinu grece s-au scosu.

Cîntați, slăviți, lăudați pre Dumnezeu celu mare
cu dragoste, cu frică, că e împăratu tare.

Și pre sfînta stăpînă să o lăudați,
cu toți sfîntii înpreună slavă mare să-i dați.

A sfintelor praznice taină să cinstiți,
cîntîndu cu înțeleagere și să o proslăviți.

Și cu toți dinpreună rugăciune făcîndu,
din totu sufletulu nostru să grăimu zicîndu :

Prea puternice împărate, Dumnezeu celu mare,
a-tot-țitiuriule, Doamne celu prea tare,

Dă pace și sănătate, bună norocire,
ani mulți și zile bune, și cu fericire

Domnului Mihai-vod(ă) ca să stăpînească
țara Ugrovlahiei, și să odihnească

Întru prea înălțatulu scaun precumu să cuvine
păzîndu țara, miluîndu cum iaste mai bine,

Cu multă veselie, cu multe bunecațe,
cu viață îndelungată într-adînci bătrîneațe.

Cu Doamna, cu coconii întru toată nălțimea,
cu rudele, cu boiari, cu toată mulțimea,

Biruîndu vrăjmașii săi cu putoare de susu,

cu paloșu, cu buzduganu, prin stema ce i-ai pusu.

Că a ta iaste mărirea, slava și putearea,
stăpînirea și cinstea și toată ținearea,

Celu ce ești mai nainte de veaci făr-inceputu
acumu și pururea și în veaci de veaci făr-sfîrșitu. Aminu.

De Dimitrie Pandovici, Typografulu.

Catavasier, București, 1742

Bibliografia românească veche
tom II, 1919, p. 57

Anonim

[VERSURI LA STEMA ȚĂRII]

În Sarethă și Carmilu, munte cu pustie,
Cu trude nemernicindu Proroculu Ilie,
Corbulu îi aducea lui hrana cea trupească,
Iară acuma noao, hrana cea sufletească :
Că ține în gura sa prea cinstita cruce,
Prima carea Țării noastre Hs. slavă aduce ;
Că Besearica creaste în bună sporire,
Într-a Măriei-tale bună norocire.
Aseamene Bourulu, fiind fiară buiacă,
Prea cu multă blindeață ție capu-și pleacă.
Deci și acumu domnești Țara Rumânească,
Domnulu celu prea puternicu să te întărească.

Octoih, Rimnic, 1750

Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 114

Anonim

(a doua jumătate a sec. XVIII)

[JUDECATA VLĂDICII]¹

[. . . . .]²

Acmu n-ar ave ce-ți face.

Voinicul

Amar lucru fără de veste,
Că nice o știu cine este
Și eu sînt voinic curat,
La curve nu m-am spurcat
Și la curve n-am îmblat
De cînd mama m-au fătat.

Fata

Vai de mine și de mine
Ce-m fu a păți cu tine !
Dară cînd pînza am bilit,
Nu ești tu cel ce-ai vinit
Și m-ai luat cu cuvinte
Până ce m-ai scos din minte ?

1 Titlul a fost dat de editor, dat fiind că începutul textului nu se cunoaște.

2 Este partea finală a unei scenete comice, păstrată în ms. 34 de la Biblioteca Institutului de lingvistică și istorie literară din Cluj-Napoca.

Vlădica

Dară aceasta cea să fie,
Fată fără de omenie ?
Dar când pînza ți-ai bilit
Și el la tine au venit
Și când te-ai dus la fîntină
Iară el te-u trasu-te de mîină
Și când erai pe cuptori
El au venit binisor,
Atunci când te-u apucat
Dară tu pentru ce n-ai strigat,
Ce l-ai strins pe lîngă tine
De te-u înflat așe bine ?

Fata

Dară cum aș fi strigat,
Că cu minciuni m-au luat
Și un galbăn mi-au giuruit,
Pînă ce m-au amăgit.
Și tot au zis că m-a lua
Și binisor că m-a îmbrăca ;
Și nici a vrut să mă ia,
Nici galbănul să mi-l de.
Și nu i-au agiuns atita,
Ce au îndrăgit și pe alta
Și mie mi-au dat pe ușe afară,
De sînt de mare ocară.

Vlădica

Vezi, curvă fără de obraz,
Că faci omului năcaz,
Ca doară să-l iei de grumazi !
Dar nu te voi lăsa pre voie
Ca să faci omului nevoie,
De vreme ce n-ai țipat
Cînd în brațe te-u luat.

Ce pasă, fă ca o curvă,
Toată lumea să te zmulgă,
Că de nu ți-ar fi fost cu voie,
Nu i-ai fi făcut pe voie !

Fata zice :

Părinte, părinte,
Mă rog să mă iei aminte !
Dacă copilul va naște,
Cine focu l-a paște ?

Vlădica

Copilul, dacă l-ei face,
Să-l aduci încoace
Și eu l-oi da la o maică
Și maicei voi da o vacă.

Fata

Decît la streine,
Mai bine m-ai mărita pre mine.

Vlădica

De ți-ar fi fost de măritat,
Nu te-i fi cîrligat.
Ce pasă, fă ca o curvă,
Toată lumea să te zmulgă !

Voinicul

Mulțămăscu sfinții-tale,
Că făcuși dreptate mare.

Anonim
(sec. XVIII)

FĂPTURA UNEIA

În marginea hotarului,
Ține mijlocul satului,
De ea m-am dat bănatului,
Că nu capăt loc sfatului.

Uitîndu-mă la făptură,
Ca și boarea de căldură,
Inima mi se străcură.
Lacrimile-mi stau ș' nu cură.

Îi în loc greu depărtată,
Îi cu gânduri încărcată,
Îi cu barte, nu-i cepsată,
Fie-i gura sărutată.

Ani puțini a numărat,
N-a iernat mult, nici n-a vărat,
Cît e ziuat, cît a înserat,
Dară useri (?) n-a mai cărat.

Nu-i prea naltă, nici prea mică,
Oablă-n trup și subțirică,
Cu jocuri se cam mai strică,
De vintu ei nu-i e frică.

Îi fată și nu-i nevastă,
Mult cu ochii ei mă creastă,
Luci i-s ochii, ca fereastă,
Fi-i-aș silă și năpastă.

În trup mîndră și grăsuță,
Ca ghiocu îi albuță,
Cu degete cam lunguțe
Și cu șele rotunduțe.

Cu păr în zbiciu împletită,
Pe la frunte ne(te)zită,
În două scorzi îi sucită,
S' lung în spate slobozită.

Vai, o țară că plătește,
Pe norocul meu trăește,
Trupu-mi mi se mai topește,
Cînd de mine se lipește.

În traiul ei, ce păcate,
A făcut, fie-i iertate.
Fie toate deslegate
Și la județ nejudcate.

*Cîntec cîmpenești cu glasuri
românești, 1768*

Onisifor Ghibu : *Contribuții la
istoria poeziei noastre, populare
și culte, 1934, p. 20-21*

CÎNTEC DUPĂ IBOVNICA SCĂPATĂ

D'îngă apa Someșului,
Cătră valea Mureșului,
Jumătatea sufletului,
Mi-a dus draga în sînul lui.

Îi frumoasă ș'lată-n șele,
Ca omătul albă-n piele,
Păru-mpletit cu petele,
N-are-n purtatul-i greșele.

Cu ochi mierii și luminoasă,
În trup naltă, sănătoasă,

De cuvînt rău lăcrămoasă,
La sufletul meu frumoasă.

Are de bumbac rochie,
Albă de jolj și zăghie,
I se șeade la fetie,
Poartă-n sînul ei drăcie.

De nu s-ar fi arătată
Hodină mi-ar fi lăsată,
'S cu inima supărată,
N-a fi de mine uitată.

Frumosul ei n-aș fi crezut,
Fața de nu aș fi văzut,
În acest rău n-aș fi căzut,
Cu hodină aș fi șezut.

Cînd o văzui că se duce,
În inima-mi peatră-mi puse,
Jucăria mea ea fuse,
Vai, la ce rău că mă duse.

L-oi căta de-oi mai trăire,
De-oi fi viu și n-oi perire,
De mi-a fi de ea de știre,
Alta-n lume n-oi iubire.

*Cîntece cîmpenești cu glasuri
românești, 1768*

Onisfor Ghibu, ed. cit., p. 22—27

CĂRORA LE PLAC FETELE ȘI RUMĂNCILE

Dragostele tinerele,
Nu se fac din miere, ele,
Da din buze subțirele
Și din grumazi cu măргеle.

Cît îi Țara Ungurească,
Nu-i ca fata rumânească,
Taie cine ce grăiască,
Și batăr cum le ocărăscă.

După fata de rumănu,
Dorul mă strică și chinu,
Cu dragostea ei îs plinu,
Cînd mă uit la țite-n sinu.

Vai suflera mea (Irină) Savină,
Pentru tine n-am hodină,
În brațu badei șezi, vină,
Ș'rămii cu mine la cină.

Și cînd o văd îmbrăcată,
Cu cizme roșii încălțată,
Capu cu flori încărcată,
Inima-ți stă mai crăpată.

Cu briu roșu cînd se-ncinge,
La obrazi-i plini cu sînge,
Cu dragostea ei mă-nvinge,
Sufletu-mi pentru ea plînge.

De cînd maica m-a născut,
Holtei de cînd am crescut,
Multe rele am petrecut,
Și rumăncele mi-au plăcut.

Poale albe și spălate,
Zaghii pestriți și tărcate,
Din două laturi legate,
La trupul ei așezate.

Nu-i bătrînă, nici veche,
Are cercei în ureche,
Îi cu haine îndelete,
Trag după ea dor și sete.

Iubitu-le-am și le-oi iubire,
Mi-au plăcut și le-oi omenire,
În lume cât oi trăire,
De ele nu m-oi ferire.

*Cantece cîmpenești cu glasuri
românești, 1768*

Onisifor Ghibu, ed. crit., p. 25—26

Anonim
(sec. XVIII)

ISTORIA ȚĂRII RUMĂNEȘTI
DĂ LA LÊT 1769

Săracă Țara Rumânească,
Cine întâiu să te jălească ?
Unde erai minunată
De toată lumia laudată,
Domnie ca o crăie,
Acum rămăseși pustie !
Boerii cei cinștiți
Prin alte țări răspîndiți,
Toți oameni răsipiți,
Pînă în pămînt sărăciți.
Cîmpii au rămac pustii
De cirazi, dă herghelii.
Sate, orașe frumoase
Toate pînă-în pămînt arse.
La Rînnic și la Buzău
Tot ferise Dumnezeu,
Din mănăstiri și din case
Tot rămăsese nearse !
Iar acuma, de curînd,
Le-au arsu ș-acelea de rînd.
Că în oraș, în București,
De ce întâiu să te jălești,
Unde este minte omenească
Să poată să socotească ?
Acel oraș frumos și mare
La o jalnică schimbare.
Acel oraș împodobit
Atîta schimonosit,
Că nu are asemănare.

Ci e lucru dă mirare,
Că curți boerești și grădini
Să le vezi și să suspini.
Pin toate iaste drum mare
Tocmai ca Drumu de sare.

Ce întâiu să scriu, să fac ?
Mai bine este să tac,
Că primejdiia e mare
Și mintea mea temeiu n-are,
Istorie este multă
Și mintea mea este scurtă.
Dar n-oi să scriu istorie,
Ci numai o protimie
Pentru țara mea să fac,
Măcar să nu fiie pă plac.
În patru părți ale lumii
Prea numiți era rumânii
Că sînt escusiți la fire
Dar n-au între ei unire
Și dintre a lor neunire
Va veni țării peire.
Acum, iacă, o văzum
Și cu toț o crezum,
Că uni din neunire
Și alți din nemulțumire
Miniind pre Dumnezeu
Au sosit ceasul cel rău.
Că la leat șazeci și noao
Să făcu altele mai noao ;
Unde turci cu tătari
Avea războiu cu muscalii.
Noi, dup-a noastră stare,
N-aveam altă supărare :
Cherestele, zaherele
Ne deprinsesem cu ele.
Iar la noemvrie în șapte,
Spre vineri într-o noapte,
Auzim un țipăt mare,
Un zgomot și o strigare,
Un huet și-un chiloman
De stupai și de aman,

Nu puteai ca să pricepi
Ce socoteală să-ncepi :
Unii zicea că sînt muscali,
Cei mai mulți că sînt tătari.
Anevoie să credea
Un lucru ce nu să vedea.
Iar după ce să lumină,
Oareșce mai alină
Acel huet și strigare
Și acel chiloman mare,
Începum a vedea bine
O mascare de minune.
Ce să spui și ce să zici ?
O gramadă dă calici,
Blestemați și porci de ciine,
Toate ulițile pline,
Cu cite-un pișchir la mînă
Și în cap pene de găină.
Orice mergeai, dă întrebai
Ei îți răspundea : stupai !
N-aveai ce să mai alegi,
Nici ca să le înțelegi.
Atît auzeam : stupai,
Și ne curățeam de cai.
Pînă să ne domirim
După-n hanuri să eșimu,
Ei prădase, jăfuisse,
Pe greci îi harpaladisise.
Iar maiorul Zgurali,
El putu dă năvăli
Și cu toț ai lui intrase
Tocmai la vodă în case.
Vodă daca l-au văzut
Că tot la el au căzut,
Ca să-l deisfendisească
Și să nu-(l) harpaladisească.
Iar el cu o mojiție
Și cu rea obrăznicie,
Nici să-l auză nu vrea,
Ci cu Deli Costea vorbea :

ἔγω ἦθε μὲ ἀσκήρη,
Ná τὸν ὕμνο εἰ, τὸ λέγει
Καὶ τὴν τῆ Ζερύλασθ,
Ὡς τόσον νὰ μὲ πηγάσθ¹
Și atite îl dezbrăcară
Cit nimica nu-i lăsară,
Un rîndu de haine îi lăsară,
Și curînd îl rădicară
La sîete Gheorghe în hanu
Unde era și velu-banu,
Frateie mării-sale,
Cu haremul dumisale.
Și, după ce îl așazară,
Iar la curte să înturnară.
Să lăsăm pînă aici
Ca să vorbim și dă turci.

Minune dumnezeiască
Făcu legea creștinească,
Ajutor dumnezeescu
Făcu neama creștinescu.
Această minune
Pentru a turcilor mulțime,
Atîția anadoleni,
Arnăuți, nicopoeni
Și-atîția mici agalari
Unul și unul neamdari
Să-i vezi fugindu fără dă șale
Dă tigani, de hoimanale.
— Dumnezeu cerescu,
N-am gură să-ți mulțumescu
Că mîna ta ne-au păzit
Turcii de s-au îngrozit.
Acum de turci să lăsăm
Și iar vorbe să apucăm.

După ce la curte veniră
Luară ce mai găsiră,

¹ Eu am venit cu oastea / Ca să te iau în mînă / Și-acum ce
tot zăbovești / Ca să mă superi atît? (trad. Dan Simonescu).

Aleseră mai cu capu
Pă Cligore sin Scarlatu,
Îl făcu ca un hatmanu
Să meargă la sfete Ioan în han
Și fără de vorbe multe
Să aducă pă boeri la curte.
El fiindu politicosu
Îi ducea pîn tină, pă josu.
Brîncoveanu ostenise,
Fîn tină să nădușise.
Să mira cumu să găsească
Troposu să să răcorească
Dar pî(nă) își luo seama,
Volintirii îi luară blana.
După ce merseră la curte,
Văzură acolo obraze multe,
Să uita toți cumu mai tare
Să vază cine e între ei mai mare,
Cîndu să vezi, ce-i să vezi,
Să rizi, ori să lăcrămezi?
Că șădea în spătărie
Acel polcovnicu Ilie
Pe porecle Lepușeanu
Cu conteșu lui Ciocîrlanu
Înbrăcatu, înfășurat,
Părea că este un gînsacu umflatu ;
Cu o săbioară încinsu
Și la vorbă camu cu plînsu,
La obraz rumeor,
Umbla totu cu capu golu.
Din dreapta lui, Argeșanu
Și din stînga Veroșanu,
Amîndoi arhimandriți
Cu minte și iscusiti
Și d-alde „măriiia-ta“,
„Blagorodniciia-sa“
Atîta dă dese era,
Cit îți venea a vărsa.
Amîndoi ținea bastoane
Și judeca din canoane.
Pe armeni și pă ovrei

li lăsase numai în pei.
Boerii tot aşteptară
Treabă, pînă să lăsară,
Că văzură rău pă Ilie
Dăspre dalba veselie.
Dar apoi nu zăboviră,
Ci să pliroforisiră,
Cum că [ca] un omu viteazu
Nu e niciodată treazu.
Rele veşti venea de-afară
Cum că sint turcii prin țară,
Taie, arde, jăfueşte
Şi pe creştini îi robeşte.
Dar, ca acest fel de cărţi,
Ne vinu din toate părţi.
Noi întrebam cum mai tare
Pentru oastea lui Nazare,
Dar ne coprinse frică,
Că văzum că nu e nimică.
Ce foc îi să te faci
Cu o sută de cazaci !
Că el, biet, atîta-avea
Şi că el pă toţi îi lua.
Frate, ce să mai nădăjdueşti
Şi ce să mai îngădueşti,
Că alaltaeri, din sine,
Zicîndu că turcii vine,
Vedeai pe aceşti socarici
Cum fugea fără opinci.
Ci la acest fel de oaste
Nu pot lupta firi mai proaste,
Ci destule, şti dumneata,
Orice treabă îi căuta,
Că nu este de noi
A cîrmui la războiu.
Şi dumnealui vel spătar,
Văzînd că umblă în zădaru,
Că nici manafest nu crede,
Ci l-e frică de ce vede.
Adevărat, deocamdată,
Să arată treaba ciudată.

Ci nu fiţi la indoială
Şi işiţi din bănuială,
Că, fără amfivolie,
Trebue oaste să viie.
Că, iată, într-adinsu
Pe frati-mieu Mihaiu am trimisu.

Văzîndu că nici cu aceştea nu foloseşte,
Să apucă bărbăteşte şi toate le orîndueşte.
Orîndui ispravnici pîn judeţe, ca să fie
Şi să facă şi ostaşi de judeţ cite o mie.
Făcu şi ostaşilor orînduială
Cea ce era cu socoteală :
Una, pentru ostaşi, ca să fiie pe-afară,
Alta, ca să nu ia zaherea din țară.
Comisu Răducanu,
Ce-i zice Slătineanu,
Aflîndu-se ispravnic la Dîmboviţă,
Să puie mare silinţă ca ostaşi să trimiţă.
Şi cîţi ostaşi făcuse,
Doi căpitani le puse,
Oameni foarte iscusiţi,
Dar la fugă potriviti :
Pă Stănescu Gheorghişă
Şi pă Fundăteanu Ioniţă.
Cînd intrară în Bucureşti,
De drag să stai si să-i priveşti,
Tot unul şi unul, voinici ;
Tocmai steagu de socarici
Venea pă pod răschiraţi,
Cu glugile îmbrăcaţi ;
Gheorghişă, cu un cojocel,
De n-ar fi fost scurticel,
Nu puteai să-l cunoşti
Că el este mai mare peste oşti.
Şi cu o cusmă de frînghie,
Plină de blestemăţie.
Arsu şi negru ca o cioară
Tocmai căpitan dă țară.
Este să viie de-acest fel dă oaste,
Dar sint cu armele mai proaste.
Şi merşeră toţi la Nazare

Dă le făcu căutare,
Scriindu-i pe toți, anume,
Ce oaste este călărime.
Și pă toți îi văzu mișăi
Dă nu făcea treabă cu ei :
Toți, blestemați și nebuni.
Dar unde sînt cei mai buni ?
Și unde aveam oaste tare,
Acum e frică foarte mare.
Apoi ne veni bună vestire,
Ca să facem mare gătire,
Că vine adevărată
Oaste regulată.
Și cînd îi văzum că vine
Foarte ne păru bine.
Încă clopotile trăgea,
Lumea pă cap alerga,
Maiori și ofițeri,
Și vlădica cu boeri,
La biserică, la Sărindar intrară
Și oastea rămase afară.
La muștră să orînduise
Și tunurile le gătise.
Paradise începură
Și îndată le sfîrșiră.
Ne rugăm lui Dumnezeu,
Țara, boerii și eu,
Ca mulți ani să trăiască
Împărăteasa creștinească,
Împărăteasa Ecaterini
Pînă la marginile lumii.

Din Sărindarii,
Merse la dumnealui vel spătar,
Arătînd ca mai mare să fiie,
Dîndu-i și cavalerie.
Din vorbe și din cuvinte
Să văzură oameni cu minte.
Ceru voie și să duse
La conac, unde îi gătise
Ca și conacu lui să fiie,

Tocmai lingă mitropolie.
În ziua sfintei Ecaterini,
Pentru-al împărătesei nume,
Făcură o mare veselie,
Sus, în deal, la mitropoliiie.
Foarte frumosu o cinstiră,
Dar muschicește băură.
De la masă să sculară,
Care vrură și jucară.

Anonim
(sec. XVIII)

ISTORIE DI PATIMA GĂLAȚILOR
LET 1769 NOEMVRIE 29

Cu jăli să încep a scri
Și să facu o istorii
Di-orci întâmplari
Și cu primejdi mari
Ci s-au tîmplat la Gălaț.
Și mă rog să ascultaț,
Că voiu să scriu cu tocmală,
Să nu fac vreo greșală ;
Și să o scriu înprejur,
Să nu lasu vreun cusur.
Dați-m voi să încep,
Și să scriu încet, încet,
Să arăt cum am aflat,
Pricina cum s-au tîmplat
Di acest oraș vestit,
Cari acum s-au pustiiț,
Să încep, dar, să grăesc,
Gălații să-i tânguescu.
Ticăloșilor Gălați,
Cît eraț di disfătați !
Săraci oraș vestit,
Cum te-u arsu și ti-au topit !
Of ! săraci tîrgu frumos,
Mulți ti plîngu făr di folos,
Că ti văd acoperit
Și cu scrum di foc cirnit,
Cel ci erai înflorit
Ca un raiu înpodobit
Și erai indistulat

Cu di toati inbișugat.
Doă țări le sprijănei
Și li și chivirnisăi,
Că oricini ci ducè,
Tot alijviriș făcè,
Că cu bun prețu li vindia
Și nevoia-iș prindè.

Fiind scheli înpărătiască
Era să nu să găsască
Mulțimi di neguțitori,
Di tot feliu cumpărători ?
La toț era ca o mană
Ci-i dătătoari di hrană.
A fi frumoasă priivială,
Și mai ales gios la scheli,
Videi un nărod ferbînd,
Alijverișuri făcînd ;
Videi corăbii în vad
Sosiți din Țarigrad
Cu feliu di fel di bucati.
Intrai, cumpărai di toati ;
Cafe, năramză, migdali,
Alămii și portocali
Și alti multe mezăli,
Di ti îndulcei di eli.
Videi ghimigii giucînd,
Di prin corăbii eșînd
Cîti cinci-șăsi înpreună,
Tot cu chef și voi bună ;
Și auzăi străgînd
Și heiamola cîntînd.
Dar să mă crezi în credință,
Că nu era cu putință
Ca că nu pitreci o viați
Foarti cu mari dulciați
La cist tîrg di disfătat
Și di toati indistulat.
Diavolu ei au lucrat,
Și-ascultați ci s-au tîmplat :
Duminică diminiati,
Din jos să vedi negriaț(i),

Tătar(i) cu turci amesteca(i)
Vin ca niști cini turba(i),
Și vin întinsu la Gălați ;
Zic să fi fost chemați
Di Chirica Cionoiul,
După cum au spus Cârpoiul,
Că ei au spus că au trimăs
Cărțile carili le-au scris
Cătră Ali Iazagiul
Și la Mehmet ciorbagiu,
Și li-au poroncit aceste,
Să lovască fără vesti
Ca să nu să zăbăvască
Și Gălații să-i lovască ;
Că-i osti cam puțintică,
Așa și moscali nimică,
Ci mai mulți sint volintiri,
Di cari nici să ti meri.
Să încep dar a ohta,
Lumea a o difăima.
O ! miunni proslăvită,
Gre urgii stă pornită,
Gre urgii și cumplită,
Di sabii ascuțită,
Minii dumnezăiască
Va pri toți să-i prăpădiască.
Ticăloasa țara noastră,
Cum rămasi în stari proastă !
Ticăloși țară bună,
Pravoslavnică, creștină,
În cumpănă stăruești,
Ci Dumnezău o păzăști.
În multe rânduri sosis(ă)
La mulți nedejde perisă.
Reu războiu au rădicat
Turcii di la Țarigrad.
Mulți turci di la răsărit
La Moldova au vinit,
Cu moscalii să s(ă) bată,
Din Leșască să întoarcă.
Vide-vii cum i-au bătut

Și ei izbindă au făcut.
Numai la mulți creștini piiri
Din a turcilor răpțșiri.
O ! ticăloasă Gălați,
N-ai cunoscut ci-i să pat(i) !
Un an diplin încheet
Mulți turci ti-au spăriet
Cu trecire turcilor
În vremile ostilor !
Mii di mii, ninumăra(i)
Trecură pre la Gălați,
Ci Dumnezău te-au răbdat
Și tot fusăși apărat.
Ci, dar, piră în sfirșit,
Piire ti-au covirșit ;
Și ce felu di piire :
Di sabii cu urgii !
Duminică dimineati
Di doi părți stă negrați ;
Duminică în răvrăsat
Greu foc te-u înprcurat,
În doazăci a lui noemvri
Și în noă-a lui dichemvri !
Mulți turci în mal la Șârbești,
Mulț(i) tătari la Giurgiulești ;
Turcii cu moscalii să bat
Toema la Șârbești în sat ;
La straja de la Șârbești
Războiu mari să priivesti !
Iar moscalii din Galaț(i)
Eșiră la cielați
Și mergind drept la Șârbești
Războiu mari să priivesti !
Greu războiu, piră la moarte,
Bat moscalii pre turci foarte.
Și rău pre turci i-au bătut,
În Brăila-au sprijinit.
Aceste sint la Șârbești,
Dar să vezi în Giurgiulești !
Stînd turcii la Giurgiulești
Și moscalii la Șârbești,

Di undi luoară știri,
Căzu pre Gălaț piiri.
Stînd moscalii dipărtați,
Turcii sosiră-în Gălați
Cu sabiili goali în mînu,
Ca cosașii vara în finu.
Vărsari di singi, mari,
Ca apa ce curgi tari.
Nu vor turcii să-i robască,
Ci pre toți să-i prăpădiască.
Pre cari undi îl apuca
Cu sabiia îl dispica :
Domnu Cos<tan>d<i>n
Și Tudori cel bătrîn,
Tudori baș-bulucbaș
Și Deli Eni fruntași,
Bași negușitori din Gălați
Periră cu cielalți.
Și alții mulți ninumăraț<i>,
Carii nu sînt însămnați.
Bărbaț, fămei și copii,
Nici unul n-au rămas vii !
Feti, tineriți /sic/ mlădiți,
Dispicati pre uliți,
Nici pre una n-au robit,
Prin sabii le-au trecut,
Feti, tiniri ficiori,
Li luoă caii în picioari.
Plîngiți, dar, cu amărări,
De-a Gălașilor piiri !
Plîngu părinții și doresc
Di ficiori ci nu găsăsc ;
Plăngi și ti omilești,
Di gălățani ti jălești,
Că sînt rămași di soții
Și săraci di avuții.
Unul copil nu-ș găsăști,
Altu părinți jălești.
Cruceroaia-a lui Șarban
În codru Ghenghii stînd un an,
Și înainti cu trii zili,

În Gălați cu totul vini,
Și în Gălați au poposit
Popasul cel cu sfîrșit ;
Cu doi feti măritate
Di carili n-avu parti
Și di altă fată mari,
Ci părinti jăli n-ari !
Sta închisă în mănăstiri
Undi li sosi piiri.
Ce pre aceste le-u robit
Și tari le-u jăfuit.
Iar cii ci-au hălăduit
La moscali au năvălit,
Cu sufleti au eșitu,
Toată avere au perdut,
Toati turcii le-u căratu
Și în Decula le-u băgat
Stînd mănăstirili plini
Di averi și mult bini.
Și foc tîrgului au dat
Și di istov l-au stricat.
Mari jăli și cu plănsu
Di oraș, ce s-au stănsu !
Să plîngim cu amărări
De-a Gălașilor piiri.
Suspîn cu amar mult
De-a Gălașilor sfîrșit.
Oh ! oraș mari, vestit,
Astăzi ai luoat sfîrșit.
Scheli mari și vestită,
Astăzi ești pîrjolită.
Corăbii cu trii cătargi
La Gălaț n-au la ci tragi.
Galioani și volici
La Gălaț n-au ci să duci.
Borozan și dulalmali
Li să închisă această cali.
Iar șăici și giamuri din Beciu
Ca cînd n-au mai fost din veci !
Plîngiți, săraci Gălați,
Că aț rămas fără frați,

Și pre păgini blăstămați
 Împreună cu cielalți.
 Suspinați și urgisiți
 Că aț rămas fără di părinți ;
 Pentru a voastri dureri
 C-aț rămas fără de ficiori,
 Și săraci di avuții,
 Și dispațiți di soții.
 Vădaviți să suspini
 Și părinții de-acist bini
 Și părinții di copii,
 Și frații fiișticui
 Și mumili di ficiori
 Să plingă făr di curmări.
 Codrii, munții să jăliască
 Și cimpii să nu înfloriască ;
 Dunăre să să negriască,
 Țarina să nu rodiască.
 Și petrili să dè glas
 De-a Gălașilor năcaz.

cca 1769—1792

*Cronici și povestiri românești
 versificate, 1967, p. 116—122*

Anonim
 (sec. XVIII)

ISTORIE CE AU SCOS DOMNILOR
 ȘI BOERILOR

Oh ! lume înșelătoare,
 De înpărați învrăjbitoari !
 Cum erai de dulci mieri,
 Acum ești-amară fiere.
 Și cu toate-înpodobită,
 Acum ai căzutu pre urită.
 Îndestulată ești di toate,
 Și domni n-avură nici o parte !
 Că de te nu s-au temut,
 Acee acum li-au sositu.
 Macar căzământul boerilor
 Ești ca val de capitile lor ;
 Că dintr-înșii sintu priți,
 Cu sărăcie înpodobiți,
 De năcaz și di sudori
 Să bolnăvăscu pe zi de cinci ori.
 Nu mai le esti pe dreptate
 Să le pat-aceste toate.
 Nu-i cu cale să grăimu,
 Ci să nu-i mai pedepsimu.
 Să scriemu tot de domnie,
 Că-au rămas la gre urgie.
 Din bezădele, cum vădu eu,
 Or să rămie-în halul mieu,
 Macar că eu sint o slugă,
 Slujescu, mănîncu și puu în pungă.
 Dar ei fiind învățați în bini
 Or să le cadă cu rușine :
 Cînd n-or avè omu să-i slujească,

Atunce vor să se pedepsască,
Că n-or pute să ție slugă,
C-apoi pînea n-a s-ajungă.
Acista tot va să să facă
Ceva vremi să mai triacă.
Cheltuiala au sfîrșit,
Că-au fostu bani di fumăritu.
Blăstămuri di fămei săraci
Nu le vor fi lor în paci.
Ce și casăle celor ce ari
Or să rămie la vînzari.
Că di cînd s-au deschisu oștile
Și-au perdut și mințile,
Tot imblind din casă-in casă
Cu inime fripte și arsă
Și să afle pentru paci,
Ca doar Moldova să va întoarci !
Cum să-arată, nu să întoarci,
Pe cum văz, di aice încoaci.
Boerii vor să se eglindisască
Ca să nu se-nebuniască
Și toți la o vorbă să fie
Pe datornici să-i mîngie
Fîducă strigă-n gura mari
Că-i vor pune la închisoari.
Și, di voie ră ce au
Slugele odihnă n-au.
Nu mai avemu sănătate,
De le putem răbda toate.
Stăpînii las să grăiască,
Ca să să mai răcoriască,
Că au foarte inemă amară.
De ce, Moldovă, bună țară,
Că unde stau de gîndescu
Inemile li să topăscu
Di zefchiuri ce au făcut,
Preumblîndu-se pe la Prut
Cu butca cu patru cai,
Făcîndu zefu(chiu) ca niști crai.
Lăutarii le cînta
Și ei, de grija țării nu purta !

Dumnăzău așe vîzîndu,
Îi lăsă în vecu plîngîndu,
Plîngîndu-și păcatele
Ca să-și cunoască faptele.
Faptele pe-n țări ce au făcut
Acum toate lor le-a sositu
Că zăfchirile ce au tras
Acum le varsă pe nas.
N-or sfîrși inima ră
Cite zile vor avè.
Unde-aminte își aduce
Pîne nu putu să mînînce.
Ca cîți oameni audu trecîndu
Tot călărași le esti în gîndu
Și se scoală di la masă
Cu inimile fripti, arsă
Și tot stă di gîndești
Și din gură așe grăești :
— Moldova că ni-au lipsit,
Mai bini am fi muritu,
Să nu mai trăim cu ocară
Mai mult cu inimile amară !
De pe-acum au început lume
A nu-ți căuta la cuvînt
Pre cari nu avem prepus
Acum s-au nălțat mai sus.
Îi dăm bună dimineața,
El nu va să ne vază fața.
Aceste nu sînt nemică, frate,
Ori să vie rele foarte,
Că vii să mergi la bărbierie
Să te rază pe datorie.
Și vor să ne amăriască
Pentru Țara Româniască.
Bătîndu cu cuvintele,
Ce am făcut pungele ?
Dar noi ce răspunsu să dăm,
Ca să nu ne rușinăm ?
Zicîndu c-au fost pungi pe nedreptate,
Și n-am avut d-eli parte.
Cu toate aceste n-or să creadă,

Zicîndu că sînt la ladă
Și le ținem tot ascunsă,
Fin ghiavghiruri sînt pusă
Și nu știe că în sanduci
N-au soaricii ce s-apuci.
Să venim dar la cercetari,
La ce di pi urmă stari,
Că boierii di divan
Vor s-ajungă bacecvan
Și să strîgi pe socacu,
Vinzînd tot praji și spânacu.
Aciasta di nu le vine
Și vor să trăiască bini,
Apuce-se di bătălie,
Că esti mai mari boerie.
Și aciasta di nu le placi,
Pe hamal. Vază ci faci
Că cit esti zfoa de mari,
Cară lemni în spinari.
Sintu și-alte mansupuri multe,
De nu pot să-i vie-ardinte.
Nici pociu să le povestescu
Că mă tem să nu răcescu !

Și s-au sfîrșit halturnile muntenilor pînă aici.

1773—1774

*Cronici și povestiri românești
versificate, 1937, p. 153—163*

Anonim

STIHURI POLITICE ASUPRA
STEMEI PREALUMINATULUI ȘI PREAÎNNĂLȚATULUI
DOMNULUI NOSTRU IO ALEXANDRU YPSILA(N)TU VOEVODU

Porumbulu oare cîndu — ramură de maslinu aducîndu
Lui Noe au vestitu — că potopulu s-au potolitu.
Corbulu Țării Rumânești — pre care și vulturu îlu
numescu,
Crucea în gură purtîndu — și pravoslaviia însem-
nîndu,
Tuturoru bine vestește — că acmu în țară aicea
domneaște
Alexandru Ypsila(n)tu, — celu cu înțelepciune mai
înnaltu
Și cu toate darurile înpodobitu — ca unu crinu bine
înfloritu.
Țării bine îi voiaste — cîndu pacea înpărățeaste,
Pre carele Domnului să-iu proslăvească
Ca întru mulți ani cu sporire să domnească.

Apostol, București, 1774

*Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 204*

Anonim

ACROSTIHURI PRINU VERSURI
ASUPRA STEMMEI ÎNPĂRĂTEȘTI

Eșindu dinu miezulu nopții o zgryptură ciudată,
Imperatriței de susu stemma o arată ;
Romfea arma cu groazneci biruințe,
Cu crucea spre mări în totu neamulu și semințe,
Soarele spre lună mare mină și putință
Ecaterinei Avgustei prinu daru credință.
Iisuse Doamne, carele stăpînești toate,
Ramura ei, pre Pavelu, crește-lu în sănătate,
A împărați, a domni milosu spre noi și spre toate.
Cu elu pre avgusta, pre Doamna, totu pre Alexiada
A-i fi Natalia și lui și noao înstemmată cu roada,
Mărindu-lu cu ia pre Petrulu cu Avgusta, zic, cu
Iroida.

Octoih, București, 1774

Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 207

Anonim
(sec. XVIII)

VERSURI PENTRU MOARTEA
DOMNULUI GRIGORIE GHICA,
întimplată la anul 1777 octombrie 1

Vrînd să arăt și să grăesc,
De mirare mă uimesc.
A grăi nu mă pricep,
Nu știu de unde să încep,
Să facu o jalnică vorbă
De Grigorie Ghica-vodă,
Cel puternic și vestit,
La ce sfîrșit au venit.
O limbă ritoriciască
Ar trebui să vorbască,
Să arate aciastă timplare
Gro(a)znic(ă) și de mirare,
Din care îi cunoscut foarte
Halul lumii cei deșarte
Și cum n-are nici un bine
Lumia, statornic în sine.
(Să cugete orice om
Timplaria acestui domn.
Ca să vază înalta stare
Ce primejdie grè are.
Era plin de bucurie
Luînd a triia domnie.
Și în vremea cîi au domnit
Cu mari nădejdi s-au hrănit.
Dar aceste nădejdi multe
Nu putură să-i agiute,
Ca să pue la lucrare
Cugetul mării-sale,

Nici putu să să păzască
De urgie împărătească.
Căci fără de veste îl ajunsă
Primejdie cè ascunsă,
Primejdie gria de moarte,
Cu care li-au sfinșit toate.
Și nu de moarte firiască,
Ce de sabie turciască.
S-au vestit în țara toată
Cum că vine de la Poartă
Un capigiu rînduit
Și conace i-au gătit.
Iar nimeni nu știè,
Cu ce trebi că viniè.
Numai vodă au zis că știe,
Arătînd în spătărie,
Fiind boerimia toată
Și obicinuita gloată,
Cu o săptămînă înainte,
Au zis aceste cuvinte :
— Acest capigiu ce vine
Este prieten cu mine
Și-i trimes ca să vestiască
De poronca împărătiască,
Că nu-i grijă de război
Aicia în țar(ă) la noi.
Și-aduce ferman de pace,
După cum știre ne face.
O, ci urît prieteșug
Și așa gro(a)znic vicleșug !
O, ce vestire tăcută
Numai la dușmani plăcută !

După ce s-au auzit
Că la Șanta au sosit,
I s-au trimis înainte
Alai cu domniască cinste,
Ca să-i facă întîmpinare,
Fiind bei și agă mare
Și cu pompă să-l priimiască
Ca pre-o slugă împărătiască,

Căci s-au vestit tuturor,
Cu paia de ibrihor.
Și așa intrînd în oraș
Acest prieten ucigaș,
Mergînd cu al său agarlic
La casăle de beilic,
Simbătă diacă au sosit,
Zezi, vicleșug ce au găsit !
Au zis, cum că-i bolnav foarte
Și au cerșut doftor să-l caute,
Trimițînd lui vodă știre
Cum că au slăbit preste fire.
Și ar vrè să vie la curte
Avînd a vorbi multe,
Trebi mari, lucruri înalte
Și fermanuri să-i arate,
Dar nu poate pentru boală,
Căci nici din pat nu să scoală.
Vodă auzînd, au crezut
Ca cum l-ar fi și văzut
Și neavînd nici un prepus,
I-au trimis acest răspuns :
Să nu facă osteneală
Fiind supărat de boală,
Că a merge măriia-sa
Acolo la gazda sa.
Și mai mult să amăgisă
Pentru boeri ce fugisă,
Să facă cu turcu sfat,
Ca să le vie de hac.
De ar fi spus drept Fotachie
Precum a spus Gavrilachie,
Poate ar fi putut prepune
Acè ascunsă înșălăciune.
Dar ce să zicem mai mult ;
Ciasul morții nu-i știut !
Deci, duminică sara,
O, ce cias și zi amară !
Poruncisă să gătească
Carîta sa cia domniască
Cu atîta grăbire mare,

Ca cum ar merge la pri(m)blare.
Adese zicè și întreba :
Ce nu-i aduc carîta ?
— Ziceți, mai curând să tragă,
Ca vremea să nu se treacă.
Și așa, în grabă purcezînd,
Au rămas doamna plîngînd,
Căci i-au zis să nu meargă
Pînă a cerceta să vadă
Acel turc așa numit,
Cu ce porunci au venit ?
Dar, fiind ca și mai-nainte,
La nimic n-au vrut să asculte.
Nici atunci n-au ascultat
Acest folositoriu sfat.
Iar, cînd au vrut să purciagă,
Tufiingiu-pașa întriabă :
— Afendi, amu ar fi bine
Să mai eu oameni cu mine,
Macar cîțva tufiingii,
Că mărg numai doi copii
Și dintre boernași,
Al doilea cămăraș.
Atunci vodă i-au răspuns :
— Nu trebuie, sînt de-agiuns !
Bostangii să gătisă,
Precum li se poruncisă.
Și i-au eșit înainte,
L-au întîmpinat cu cinste.
Și, suindu-se pre scară,
Sprijinit de suptsuoară,
Uni îl ținè de poale,
Alți făcè temănele.
Dar acele gătiri, toate,
Er(au) tocmite spre moarte.
Căci dacă s-au suit sus
Și la capigiu s-au dus,
L-au privi(t) cu bucurie,
Arătîndu-i prietenie,
Zicînd : Bine-ai venit,
Prietenul meu cel dorit !

Dar cheful le era cu diadins
Pentru vodă, că l-au prins
Și lesne l-au amăgit,
Precum n-au nădăjduit.
Pre copii, cu tufingiul
I-au luat la cafegii
Adică, ca să-i cinstiască
Pre orînduiala turcească,
Cu ciubuc, cu cafele,
Să nu stè pe la perdele ;
Ca de-or auzi strigare,
Să nu facă turburare.
Uni turci șădia la uși,
Alți prin cămări ascunși,
Precum era porunciț,
Decuvreme rînduiț.
Atuncia au intrat în casă
Acia ce să armasă
Și ușile închizînd
Au stătut cu toți rînd.

Văzînd vodă-așa strămutare,
L-au cuprins rece sudoare,
Căci atuncea-au cunoscut
Silța - în care au căzut,
Din care-a scăpa nu poate
Și sfîrșitul i-i aproape !
Deci, făcînd puțînă vorbă
Capiciul cătră vodă :
Ce i-au zis, cum l-au mustrat,
Nu știu, că nu m-am tîmplat
Acolo unde vorbè.
Au cerșut tăbac să bè,
Tabacherea o deșchis
Și cătră vodă o întins.
Și cînd vodă s-au plecat,
Adecă să ia tăbac,
Face semn la haznatarul
Să-l lovască cu hamgeriu.
Și îndată îl lovește în spate
Și-i dete o rană de moarte.

Atunci vodă căzînd pre pat :
— Aman, efendi — au strigat ;
Fie-ț milă, nu mă pierde,
Că nu am nici o nădejde !
Ce, de poț, chivernisește,
Cu chip de mă maizilește
Și mă scoate din urgie,
Nu-mi lăsa casa pustie.

Dar, cine vria să-l asculte
Sau să vie să-i agiute ?
Căci, îndată, ciialalți
Bostangii ce sta armați,
Năvăli ca niște hiară
Și în cuțite îl luară.
El, de spaimă și de frică,
Să smîncește și să aruncă ;
Și cu dinșii s-au luptat,
Pînă ș-o fereastră-au spart,
Vrînd să iasă și se scape
De acia cumplită moarte.
Dar n-au cîștigat folos
Căci că l-au coborît jos.
Și, pentru ca să nu strige,
Un turc de grumazi îl strînge.
Tufigiu-pașa prepune
Cum că semnile nu-s bune.
Ia aminte și ascultă
Așteptînd ceva să audă.
Și aude un sunet tăcut
Și un huit necunoscut.
Mai ales, au auzit
Un glas slab și amorțit
A lui vodă, ce striga
Cînd cu turci se lupta
Și alergă să între în casă,
Iar cei de la ușă nu-l lasă.
Deci i-au căutat să se întorcă,
Că, singur, ce vrea să facă ?!
Iar vodă cu atîția munci,
Precum am zis, de mucenici,

După ce au slăbit de tot
Și s-au văzut ca un mort.
Atunci, dar, și gelatu
I-au tăet de la trup capul,
Țîindu-l, mișcînd, în mînă,
Capigiului îl închină.
Iar trupul cel mult căznit
Și de cuțite răzbit
Șadè pre fața casei'⟨n⟩tins,
Izvorînd sînge dintr-îns ;
Și se bate ca un pește,
În sînge să tăvălește.

După ce l-au dezbrăcat,
Cu o frînghie l-au legat
Și l-au dat pe-o feriastră gios
Despre grădină, din jos,
Unde bostangii sapă
Și acolo, gol, îl îngroapă,
Din averile lui toate
Neavînd la a sa moarte
Macar patru coți de pînză
Pe trup să i să tinză.
Iar capul într-o cutie
S-au trimis la împărăție
Cît și averile lui toate
S-au luat ⟨din⟩ beilic, la Poartă,
Ca cunoscut' să fie
Împărăteasca urgie.
Și așa s-a săvîrșit
Ghica-vodă cel vestit,
Cu o moarte-atîta de cumplită,
Strașnică și necinstită.
Și las ca să socotiască
Orice minte ominiască,
La ce hal este rămasă
Această vestită casă.
Că tot într-acia toamnă,
Au pornit și biata doamnă :
Mult jalnică și mîhnită,

Văduvă, la port cernită,
Cu tinere bezedele,
Cuprinsă de multă jele.
Din curte s-au rădicat,
S-au pornit la Țarigrad.

1777—1778

*Cronici și povestiri românești
versificate, 1967, p. 179—188*

Anonim

(a doua jumătate a sec. XVIII)

OCCISIO GREGORII IN MOLDAVIA VODAE
TRAGEDICE EXPRESSA ¹

(Fragmente)

Praeambulum

Acum tocmă nu de demult
Lucru groaznic, de temut,
În Moldova s-au tîmplat
Perire ca de împărat ;
Locu-i vestit și orași,
Să numește, să știți, Iași,
Cu primejde și ostași.

Ghica-voievod Grigorie,
Domn în mare dregătorie,
Vrînd a sta lingă credință
Și neamului mîntuință,
Cu vicleșug s-au chiebat,
Tirăneste s-au tăiat,
De bașa turcesc legat.

O, amară prăpădire,
Însuș merge la perire !
Că argintul l-au zăbovit
Și cu capu s-au plătit ;
Că turcii îl năpădiră,
Măcar că doi ei căzură,
Și viața îi luară.

---

¹ Uciderea lui Grigore-Vodă în Moldova expusă în formă de piesă de teatru.

Care până vom arăta,
Faceți bine a asculta
Și de-om greși, a ierta,
Toate bine a îndrepta.
Că tirziu toți ne-am sculat,
Fără gând ne-am apucat ;
Iată, dară, am și lucrat.
[. . . . .]

Gregorius către Instans :

[...] Dară ca să fii credincios ¹, dințiii vei jura.

Pă noao țări,
pă trei mîncări,
pă zioa de ieri ;
pă spatele vîntului,
pă fata juciului,
pă coada măgariului ;
pă ciuma pădurii,
pă apa vinerii,
pă spuma Dunării ;
pă picioare de porc ce ești,
cu coaste, cu șold cu tot,
perire-ai tu tot ;
pă oală,
pă boală,
pă piștoale,
să să pișe toți în ièle ;
pă luni,
pă macavei,
pă marțolea
cu fasolea,
pă miercurata
vinerata,
înclonțata,
care mîncă pe tata ;
pă acest condei
ca să piei,

¹ Lui Gregorius i se solicita postul de secretar.

că-i de vultur,
scobiț-ar în cur ;
pă lup,
pă urs,
pă sîtă,
pe fus
și pă toți cei dacă vei fi credincios ¹.
Așe zioa de astăz să te bată !
[. . . . .]

Horholinae cantio ²

Cine n-au venit, (*repetitur*)
Cine n-au venit
Sara în șezătoare,
Sara în șezătoare,
Dumnezău nu-l scoale
De mîni, de picioare.
Scuture-l frigurile,
Urască-l toate fetele,
Trămure-l babdițele
Pă supt toate scaunele.
Numai n-au venit
Salman siminic,
Bucur cel voinic.
El de-ar fi venit,
Noi l-am fi cinstit
Cu părăsă în masă,
Neaga cea frumoasă.
Ciunguț râtezat,
Bucur însurat ;
Rătită pălită,
Neaga învălită ;
Coadă de lopată
Horholină fără fată.

¹ Între cei și dacă ar fi trebuit să fie cel puțin un cuvînt,
spre a face enunțul inteligibil.

² Cîntecul Horholinei.

Plînge, nici prea
Paie-ț bine că te ia !
[. . . . .]

*Testamentum Bachi*¹

În numele fărșangului,
raiului și vinului
celui dulce și celui cu pelin,
să zicem toți amin.
Vrînd așe Dumnezeu
cel din tău,
pă carele cinstesc eu,
ca după această lume să mă mute,
deacă nu-i mai mult vin în bute
și să mă ducă în rai cu dibolii²
și în tău cu ingerii,
unde să auz ocheche-ocheche
vai și de viața mè.
Iacătă, dară, fiilor
și cari mă cinstiți tuturor,
vă las în scris testamînt,
supt păcat și jurămînt,
ca toate ale mèle așa să le dați
precum mintèn vă învăți :
foalele meu, care-i sufletul meu, îl mîncăți
și în pomana mè vă uspătați.
Iară de-l veți împărți
mai la mulți va prisosi ;
faceți dară din mațe
cârnațe,
din cèle mărunte
la ceteră coarde,
din vine
strune,
din măruntăi

¹ Testamentul lui Bacchus.

² Diboli este transcrierea aproximativă a formei dialectale ghiboli (= bivoli).

tăietăi,
din plămîne
bucate bune
și în rînză
puneți brînză.
Cel ficat
meargă nemestecat ;
din pelița [de] lîngă plămînă
facă-ș cèle jingașe mănusi în mină,
din pelița de burdof
facă-ș căiță cu țof ;
din măduha în ea băgată,
facă-ș, carii capul cicilesc,
pomadă și sapon de Anglia ;
cărora le sclipêște pielea
cu acesta să vor spăla,
tare foarte or lumina.
Picioarăle
lăsați să le ducă cioarăle,
doară le vor duce pă dealu cu viile
să poată bea cu feriile.
După aceea le veț aduce
în făgădău la mujice,
jucăușii să le caute,
prin tot locul să le poarte.
Capul meu
fie sămn la făgădău,
ochii vază cetera,
urechile [audă] sfada.
Nasu fie la buți tolceri,
grumazu îl las să bea cine-i colceri ;
gura fie ușe de șură,
doară va veni vîntul de pă strugur[i] de mură.
Păru las la cei copoși deasupra de frunte,
dar mă tem că la țof nu va ajunge,
că nu l-or lăsa din curte.
Am doi frați de-a jëminea¹,
împărțască-mi mintea mea,
luminêze-mi la mormînt

¹ De-a jëminea — gemeni.

că strălucesc pre pământ ;
hainele mele toate
le împărtășcă mănăstirea cu soarte,
numai cît să facă pentru mine moți
că-i cu barbă un palaclonți.
Gîrlanul meu cel preabun
de unde ies cîntări și hori,
fîtelor în șezători.
Fiii miei vii, să nu vă însurați,
de n-ăți avea ce să beți.
Fîicelor, să nu vă măritați,
de nu v-or cere oameni beți.
Apoi nu beți din părău
de nu va cură de la făgădău,
sau din dealu viilor
să vă văză spuma strugurilor ;
mai pă urmă de toate,
nu vă depărtați de cetate.
Fiul meu Puți, tu pre eștealți
îi poartă tot pe la pivniți încărcate cu buți,
și unde-i vedea sămn capul meu,
bagă-te și plînge, că acolo au perit și tatăl tău.
Aceasta voi mai proroci :
că și voi toți de această boală, ce crep eu, veți peri,
că-i beteșug firesc de care eu nu poci să trăiesc.
Una mai ascultați :
canele de voi nu le depărtați.
Luați pildă de pă mine,
că eu nici acum nu țesteluiesc cana la nime ;
doară undeva o voi mai putea umplea,
ca să-mi ud odată gușea.
Cu un cuvînt, ca să gat,
că cana și pă fund au săcat,
popilor toți și mirèni,
tisturilor și țărèni,
bătrînilor cu tineri,
bărbaților cu muieri,
pentru că uspățul dintr-un om
nu să face toți din toate să minînce
și țineți bine năravul meu
ca să vă veseliți cu a fărșangului Dumnezeu.

Pă mine mă îngropați
fără popă, mă astupați
în țintirimu făgădăului,
în cripta hordăului ;
nici să mă dezgropați
până n-or veni alți cărnați.
Așe Dumnezeu să vă ajute
și această goală bute
Amin.
Vai, mori
că n-am vin !

STIHURI ASUPRA PEIRII
RĂPOSATULUI MANOLACHI BOGDAN VEL VORNIC
I A LUI IOAN CUZA BIV VEL SPATAR

carii cu urgiia împărătiască și de sabiia domniască s-au săvârșit
în domniia mării sale Costandin Dimitria Moruzi voevod,
la lt. 1778 august 18 zile

O, cé groznică întimplare,
O, cé primejdiia mare,
O, cé cumplită cădere,
O, spăimîntată vedere,
La mici cum și la cei mari,
La slabi cum și la cei tari !
La săraci și la bogați
Și la toți ciialați !
În oraș și la polată
Cum și la obștia toată !
În norodu, ce spăimîntare
Și în boiari grijă mare !
Ascultați să auziți,
Ceia ce n-aț văzut, priviți.
Cé multu vrednică de plînsu,
A pizunii cei prè ascunsu !
O, cé jale, ce întristare,
O, cé plînsu cu suspinare !
Istoriia iaste lungă
Iară minte îmi iaste scurtă.
Cé, pre cît mă voiu pricepi
A o scriia voiu începi
Și voiu faci arătare
De această întămplare.
Arătare voi să facu,
Măcar nu fiie pe placu.
Căci a o lăsa să tacu

Făr de minte mă facu
Și mă arăt nepriceputu
La lucrul ce-am începutu.
Deci, numaidecît începu
Zicînd pre cît mă pricepu.
Într-acestu vec de acumu
Trăind astăzi, ce văzumu ?
Văzumu ceia ce n-amu văzut,
Ca un visu dar de crezutu !
Într-o zi grea turburare
În curte, cu spăimîntare :
Aducere a o samă
Din boiari, ca să de samă
De efallile ce-au scrisu,
Cari domniia le-au prinsu,
Cu piră, făr de socotială
Care au eșitu la ivală.
De Dărmănescu fu scrise
Și la Bender pi ascuns trimise
C-o slugă prè ticăită.
Eși sluga neplăcută
Lăsîndu-le prin gemii
La agii, nu la alți,
Cum și pre la cafinele
Unde sîntu musafireli,
Ca turcii să le găsască,
Jaloba să să vediască.
La pași și la sarascheri
Și la ascheriul din Benderi.
Dărmănescul iasti făr de minte
Arătîndu jalobi multi.
Avut-au la acestu sfatu
Pe Cuza cel destrămatu
Cu carile s-au unitu
Și pre mulți i-au amăgit
Tregîndu-i la acel sfat
Prin giurămîntul ce l-au dat
Ca să fiia totu într-un cuvîntu
La lucrul ce-au începutu.
Logo(fātu)l Bălănescul

Fu giuratu de Dărmănescul,
Précum și Canta spătarul
Și Romano cămănarul.
Iară dintr-aceste eftale
Ce s-au trimesu făr de cale
Fu prepusu pre Dărmănescul,
Pré Cuza, pré Bălănescul,
Cum și pré Canta spătarul
Și Romano cămănarul,
Dintru a Ghicăi domniia
C-au înblatu cu vicleniia
Cu fuga lor la Hotin
Pirindu pre Ghica de hainu.
Deci, numaidecitu domniia
Fu aprinsă de mîniia
Și răpezi în Dărmănești
Tot aleși oameni domnești
Cum și la cei mai susu
Pomeniți la acestu prepusu.
I-au adus pre toț în curte
Făr vorbe sau cuvinte.
I-au pus pre toț la propială
Prin beciuri, nu la ivală ;
Nu i-au scosu la arătare
Păr n-a faci cercetare.
Cé, bătindu pre Dărmănescul,
Arătindu pre Bălănescul,
Mărturisi că-i viclianu
Arătindu și pre Bogdanu
Și pre toț pre cei închiși
Că sintu cu Bogdanu agiuși ;
Încă și pre cămănarul
Și pre Canta spătarul.
Iară Romano luînd știre,
Ca să scape de peire,
Trecu cordonul nemțescu
Lăsîndu locul creștinescu
Și țara cè de moșiia
Ca să scape de urgiia.
Iată, vei vidè cum va scăpa

Și la ce sfîrșit să va afla !
Iară cel mai mare viclianu
Iaste vornicul Bogdanu
Deci, veni Bogdanu la curte
Arătîndu și nazuri multe
Și să arătă voios
Și la vorbă mîngăios
Vorbindu cu fiștecare
Cu-un chefu și c-o primblare,
Vrînd să fiia-acoperitu
La ceia ce iera veditu.
Căci și sîngur cunoscusă
Din paza ce văzusă
Căci delii il păzè foarte
În totu ciasul, zi și noapte.
Bogdanu cel naltu între sfatu
Zis-au și l-au arătat
Ca taina să o păziască,
Iară iai să s-odihniască ;
Taina să ția păzită,
Iară traba iaste gătită :
— Lăsaț toate-asupra mea
Și ieu voiu lucra ce-oi vrè.
Acu, cu cine și prin cine,
Să le lucrez toate bine.
Vide-vii cum ai lucrat
Și ce sfîrșit au luat !
Avut-au minte înmaltă :
Vrea să răzbată la Poartă,
Ca stăpînu mare să fiia
În patrie cu domniia
Și îi giură cu țariia
Cu izvod de boeriia.
Află vornicul Bogdanu
Pe Efendi Sulimanu.
Scrisu arzu cu pîră mare
Arătîndu jalobă tare
Pentr-o samă din boiari,
Să dè știre la Benderi,
Că la trecuta oștire
Iei adusără pieire,

În toată armia turcască
Cu-a lor fire tireniască,
Precum și în anul trecut
Iei pe Ghica l-au sfătuit,
Ca Ghica să hainiască,
La Moscu să pribegiască
Ca iei să hălăduiască
De urgia împărătiescă.
Acești vicleni împărății
Ce pitrec în sămiții,
Care sîntu de toț văzut
Că de beiul sînt cinstiți,
Că după a lor ră fire
Vor faci țării piire.
Căci dorescu de megias
Și-(i) poftescu să viia în Iaș.
Să fiia Porții în știre
Că stă țara spre piire.
Ce citu de sirgu să grăbască
Ca să nu o prăpădiască.
Și spre nume că-i arată
Să fiia știuți la Poartă.
Logofătul Ioan Canta
Ca el întăiu să-ș ia plata ;
Cum și pe logofătul Razul
Nu-l trecu nescrisu cu arzul ;
Și pe vistierul Balș
Îl făcu știutu la paš.
Aceștia cite trei uniț
Și de lucru nou gătiț,
Iară acestu arzu ci-au făcutu
Lui Sulimanu nu i-au plăcutu,
I l-au trimesu iară la sine
Arătîndu că nu-i scris bine,
Ca de iznoavă să-l facă,
Să-l scriia și să-l prifacă,
După cum singur l-au dus
Atunce cîndu l-au trimesu
Mai cu asupră de măsură
Dresu de Sulimanu cu pîră.
Atîta l-au fostu trasu Bogdanu

Pre Afendi Sulimanu,
După cum iel au poftitu
Așa i l-au prifăcutu :
Turcești, pre arăpiia
Ca un tănuitu să fiia
Și cu bună socotială
Să nu iasă la ivală !
Bogdan zi și noapte îi paști
Și așaptă ce să va naști.
Dar aceia ce s-au născutu
Pre Bogdanu n-au cunoscutu !
Fiindu că știre din fire
Să-l scoață de la peire.
Aice am cunoscutu
Greșala ci i-au făcutu
Acel cu minte Bogdanu ;
Nu c-au scris lui Sulimanu,
Ce cum de au tras la acel sfatu
Pre Dărmănescul cel blăstămatu !
Căci iaști de toț știutu
Că-i din fire abătutu.
Cine știa de Bogdanu
Sau ce dregi Sulimanu ?
Iară aceli eftali
Fu trimisă făr de cale
Și nu știu nici Bogdanu,
Nici efendi Sulimanu
Ce, deodată să văzu
Că Băgdanu tare căzu.
Cîndu nu avè nici un gîndu
Le văzu toate pre rîndu,
Înșirate ca pre-o ață
Le văzu toate de față.
Cunoscu și-a sa peire
Și a viații săvîrșire.
Și cu adîncu suspina,
Norocul îș blăstăma !
Chipzuindu acestu amar,
Vedi pe baș cîhodar,
Care stîndu-i dinainte
Îi zicè aceste cuvinte :

— Poronca mării-sali
Ca să fii la închisoari.
Luindu-l de suptu susioară
Îl scoasă ră jos pe scară.
Din vorniciia cea mare
Să văzu la închisoari,
Într-un beciu întunicos,
Tocma la curte din dos,
Pre o salte la pământ,
Unde nu-i treci nici vîntu ;
La vreme de năduşală
Cu pripă, cu herbintială,
În vreme de vară
Arzînd ca într-o pară
În luna lui iulii.
În loc de bucuriia
Sta gătit de moarte,
Cari nu-i departe.
Săraca giupîniasă
Oaricîtu plîngē acasă,
Oaricît să boceşti
Şi să necăjeaşti,
Măngăeri n-ari :
Crezu, nu mi să pari !
Căci iasti st(r)eină,
Nu-i dintr-a sa vină.
Şi unde să alergi
Şi cui să să pleci ?
Săraccii cuconaşi,
Micii năsturaşi !
Da o fetişoară,
Cē mai mărişoară !
Sta cu toţ rîndu.
Vădu maica plăngîndu,
Începu şi iei, cu toţii,
Să plîngă şî morţii
Cîtu şî piatra sacă
Ia să să desfacă,
Să facă glasu mari
Cu-a sa dispicari.
Şi huite multe

Să să auză în curte
Ca doamna să auză
Şi să să pătrunză
Ca de-o jale mare
De grē întristare,
La vodă să alergi
Să roagi cu legi,
Cu legi firiască,
Ca cē creştiniască,
Pe Bogdan să-l scoată
Pentru gloata toată,
Pentru giupîniasă
Să nu rămîie în casă,
Lume să petriacă
Văduvă săracă
(În) strai cernite,
În lacrimi ferbinte,
În plînsu necontenitu,
În somnu neadormitu,
În multa plînsoare
De grē întristare,
În grē sărăciia
De grē văduviia.
Iară Bogdan stîndu la închisoari
Cuprinsu de grijă mari,
Aşteptăndu din ciasu în ciasu
Sfirşitul cel cu năcazu,
Căci spătarul Caragē
Adesu la dînsul mergē,
Însă cu zisa domniască,
Ca iel să mărturisască
De aceli pîrături
Cu a lui amestecături,
Îngrozîndu-l cu moarte
Ca să arăti dreptate.
Socoti însuş Bogdan
Că-i cunoscutu de viclianu
Şi nu-i de tăgăduitu
Că esti lucrul ve(dit).
Arată că-i vinovatu
Prin arzul care au datu

La afendi Sulimanu
Avîndu voroavă di anu ;
Că nici să fiia prepusu
Că de domnu s-ar fi atinsu ;
Căci mai puțină piră
Sau pî(ri) (?) di amestecătură
Și mai virtos să să crază
Voi însuș să vază :
Iaste și suretul scrisu
De pe arzul care-am scrisu,
În casa, pusu pe patu,
Suptu postav, lingă măcatu ;
Iaste postavul bătutu
Cu șiretu și țintuitu
Așăzatu cu socotială
Și cu bună chipzuală.
Și pentru ca să i să crază,
Aducă-l vodă de-l vază.
Iară după ce s-au văzutu
Suretul și iscălitu
De Cuza și de Bogdanu,
S-au cunoscutu de viclianu.
Era în arzu iscălit,
Și ciia boiari pomeniț
Dar n-avură atîta vină
Iscăliț nu di a lor mină,
Ci de mina lui Bogdanu
Și a Cuzii celui avanu.
Acestu suretu ce să văzu
Făcu pe beiul di crezu
Că boerii ciialalți
Nu sîntu atîta vinovaț.
Și aciasta i-au îndreptatu
Cu viața di-au scăpatu !
Stă Bogdanu la închisoari,
Unde mîngiari n-ari,
Nici nedejde de scăpatu
După fapta ce-au lueratu.
Ce numai la Dumnezeu
Răzămîndu cugetul său.
Toate a lui, pecetluite

Cu multe zile innainte,
Și în casă și în cămară,
Cu-a lui bani și alte odoară
Să păzăscu di arnăuț
Și di toț cei rinduiț.
Iară giupîniasa scoasă
Într-un beciu tocma suptu casă
Plînge și să văiarază.
Dar cine putē ca să o vază,
Sau să-i dē vro mîngiari
La atîta hal și jali ?
Ce, dar, pentru cari faptă
Să făcu și giudecată ?
Tragu pe Bogdanu la divanu
Avîndu-l ca pe-un dușmanu.
Aprinsu fu vodă de mîniia
Înnuntru, în spătăriia,
Cum și boierime toată
Cē obicinuită gloată
Poroncești de Bogdanu
Să-l aducă la divanu
Tocma di la închisoari
Așa cu fiarili în picioari.
Duce-l cu grăbire mare
Și cu fiarili în picioari
Și cînd fiarili suna
Norodul să întrista,
Dar de fel boierii mari
Văzîndu-l cu fiarili în picioare
Fiind atîta norod multu
Cari nu s-au pomenitu !
Săracul, dacă i-au spusu,
Căzu la mare prepusu
Că ceasul ar fi sositu
Tocma cel pentru sfîrșitu
Și altă nu pricinuiști.
Numai să olăcăiaști,
Zicîndu : — Că de-aice n-oi ieși
Pînă cîndu mă voiu sfîrși ;
Decitu să mă tragă în fiară,
Mai bini să mă omoară.

Deci îl duse în spătăria
Unde nu iaști fățaria.
L-au muștrat, l-au judecatu ;
Ce el nu s-au apărat,
Ce-au spusu dreptu, că-i vinovat
Prin arzul care au dat
Și c-au greșitu ca un omu
Înainte unui domnu
Din săminția cè mare,
La vârsta care o are.
Roagă-se să-l miluiască
Și zili să-i dăruiască :
— Fie-ți milă de-a mè casă,
De saraca giupăniasă,
De ticăloși copii
Că rămân ca'vai di iei !
Vodă fiindu mîniosu,
Nu văzu Bogdanu folosu ;
Ce-l muștră ca pe un omu
Și-l judecă ca un domnu.
Zici-i dar și-i arată
Fiindu boiarime toată :
— Cangrina ce s-au născutu
Iată vechi s-au făcutu,
Și-au dobînditu carne rea
Care, de nu s-a tăia,
Nu să poate vindica,
Că pînă la osu va strica,
Vătămînd și pre cialalți
Cari nu sîntu vinovați.
Și așa i-au hotărîtu :
Să-și ia pedeapsa după fapta ce-au făcutu.
Poroncît-au să să rădici
Și la acel beciu că-l duci.
Iară cînd fu vineri sara,
Sosi sara cè amară,
Cè mai de pre urmă noapte
Aducătoare de moarte.
Încă era decuvremi,
Poronci pre Balș să-l chemi,

Adică pre marile armaș,
Ci-i zic zapciu pre ucigaș.
Îi zici și-i poruncești :
— Pas acum, te gătești,
Mergi de scoate pre Bogdanu,
Cel cine viclianu
Dintr-acel beciu ce-i din-dosu
Și-l du în bașca din-giosu.
Și pre Cuza cel destrămat
Ce esti cine spurcatu,
Pe acei cîni netrebneci
Că de totu răul sînt vrednici.
Ia îndată și gelatul
Și acum le tae capul.

Tinăr Balși, fricosu tare,
Îl prinsă cutremur mare
Și nici mai putu să grăiască,
Nici din locu să să clătiască.
Atunce beiful au răspunsu,
Fiindu foarte mînios,
Acesta : — Nu iaști di armășia
Fiind slabu tare la fire.

Și îndată l-au datu afară
Făcîndu-l de ră ocară.
Deci, nu miarsă Balș acasă
Ca vorba să nu iasă,
Căci fu opritu de domniia
Ca un chip de urgiia
Și zisă : — Chemați pre condicariul,
Precum din vechiu uricariul.

Și îndată ce-i poroncești :
Numaidecît să te gătești
Și dreptu la temniță mergi
Și de(n) cei închiși alegi
Pre un Pavăl căpitan
Căruia zicu Sorocianu.
Zici-i : Vino după mine,
Ia-ț și sabiia cu tine.

Pavăl nevrîndu să înțeliagă,
Nicidecum nu vra să miargă,
Zicînd : — Că nu sîntu gelatu de boiari,

Ce sîntu giambaș de muiari.
Îndată îl scoati din butuci
Și-i dede cîtiva măciuci
C-o măciucă armășască,
Avîndu poroncă domnască.
Și-i dede o cifartă di horilcă,
Ca să nu-i fiia nimică,
Făcîndu-l mai simețu
Și la sînge îndreznețu.
Iară dacă miarsă în bașcă,
Vrură să mărturisască
Iară cum stau cei gătiț
Și dă moarte hotărîț,
N-au în gîndu, nici în știre
Di acê grabnică peire.
Văzîndu că condicarul vine,
Cunoscură că nu-i bine.
Așa pe la mez di noapte
Intrară în presupusu di moarte.
Iată și duhovnicul
Țîndu molitvănicul
Și pèthrahirul într-o mîină.
Acolo, în bașcă, să închină
Pe rînduiala popască,
Vrîndu ea să-i mărturisască.
Iară dacă îi mărturisiră,
După lege îi și grijiră.
Intră dar și gelatul
Și după dînsul și altul,
Ca mînilē să le legi
Pi a gilaților lege.
Atunce dar Delorman
Să închină lui Bogdan.
Cu sabiia goală în mîină
La spătarul Cuza să închină.
Iar ticălosul Bogdanu
Cătră acel căpitan
Suspînîndu cu lacremi, zisă :
— Dar aceasta ce mai agiunsă ?
Venîț priiatini și vecini
Di vă luați ertăciuni.

Vin și tu, a mea soțîia,
Care-mi ești cu cununiia.
Venîț și voi copilași,
Dragii taicăi cuconași.
Venîț și voi ale meli surori,
Di mă videț cum moriu !
Săracii copii miei,
Cum rămîn ca vai di iei !
Prê iubita a mea soțîia
Cu ce-în lume să să țîia ?
Cu o ră ticăloșîia,
Cu cernita văduviia,
Cu plînsori năpărasite,
Cu lacremi necontenite.
O, prê mincinoasă lume,
Vrednică di acestu nume !
O, lume prê ticăloasă,
Cum mă dispațu di-a mē casă !
O, lume aducătoare
Și de grabă peritoare !
O, lume vremelnică,
Vîiață netemeinică !
Acum ieu capul meu plec
La lume di vecu
Și pe drapta judecată
Astăz iau căzuta plată,
Căci după a mea ră fire
Am căzutu la răsplătire ;
Căci cu cuvîntul rău m-am pus
Înpotriva celui unșu ;
Pre domnul meu am pîritu
Cari-i lucru mai uritu.
Greșit-am, dar, ca un omu,
Pîzmuînd prē cap de domnu,
Făcui vârsari de sînge,
O, cum acum nu voi plînge ?
Voiu plînge și voi striga,
Pre Dumnezeu voi ruga,
Pre cel puternic și tare
Ca să mi se dē ertari ;
Deplină ertari să iau .

Acum prin singele meu
Cari acum tot să varsă
Luîndu căzuta pedepsa.
O, prea drepte giudecătoriu,
Fii miia acum scutitoriu,
Cruță, dar, sufletul meu
Prin pedapsa care ieu !
O, ce înălțime naltă,
Cum cade deodată !
Fiîndu Bogdanu și învățatu,
Cum pe Dumnezeu am uitatu ?
Aceste zicînd, săracul,
Îș plecă îndată capul
Și zisă cătră gelatu :
— Fă-ți poronca ce ai luat !
Atunce Pavel căpitan
Au răspunsu cătră Bogdanu :
— Porunca ce-am luat
Numaidecît voi să o facu
Măcar că și ieu sîntu vinovatu
Ca să iau acestu păcat.
Atunce Cuza au auzit
Și îndată au săritu
Puîndu pricină piste fire
Ca să scape di piire.
Dar cum putē ca să scape
Fiînd gelatul aproape ?
Și auzîndu gelatul
Întîiu lui i-au tăiat capul.
Și-așa singile sārē,
Și trupul să bătē.
Atunce auzîndu Bogdan
Îndată-au strigat : aman,
Zicîndu : — Mă rogu, bade căpitane,
Doară nu mi-i năcăji făr de cale,
Ce deodată
Să-mi ieu căzuta plată.
Atunce îndată mînule i-au legatu,
Coborîndu-l giosu din patu
Și deodată gelatul
I-au tăiet și lui capul.

Făcîndu multă voia bună
Că i-au văzutu pus la mină.
Și îndată di strai i-au dizbrăcatu,
Nici cămeșile nu li-au lăsatu !
Și luîndu trupurile goale
Fer de capitile sale,
La sfeti Neculai
Ducîndu-le goali.
Și degrabă li-au îngropatu neînvilite
Ca nimini să nu simte.
Iar capitile li-au pusu în poartă domniască,
Tot norodul să le privască ;
Să vază cei ce pre domnu părăscu,
Cum degrabă să vedescu
Și îș ieu căzuta plată
După a lor ră faptă !
Nici o înălțime
Nu iaști făr de pogorire :
Înnălțatul în vec multu,
Coborîtu într-un minutu.
Din bogăția cē mare,
Vezi, acum ce parte are ?
Ce-au strînsu din copilărie
Acum o ieu la meriia !
O, ce lume mincinoasă !
Cum s-au dispărțitu di-a lui casă ?
Și toată casa lui cē cinstită
Au rămasu la o nimică !
Și așa s-au săvîrșitu
Bogdanu cel învățatu și multu vestitu.

Anonim ¹

STIHURI 14
ASUPRA COROANEI ÎNĂLȚIMEI SALE DOMNULUI
IO ALEXANDRU IOANU YPSILANTU VOEVODU,
STĂPINULU ȚĂRII RUMĂNEȘTI

Corbule, în gură arma Do(m)niloru țiindu,
Pentru ce ai zburatu în Valahia viindu,
Despre amîndoao părțile pre Apollonu avîndu
Și pre geanile noptii frumosu luminîndu ?
Noe pre pămîntu m-au trimisu dinu casa cea întunecoasă,
De va fi încetatu potopulu, cei din chyvotu să iasă,
Că de la întîia zi a lumii apa s-au înpuținatu,
Prinu stîlpare vearde porumbița au adevăratu ;
Daru eu nu m-amu întorsu la elu dinu pricina lăcomiei,
Ci amu mersu la cetatea cea sfîntă a Eliei,
Unde amu văzutu cea rea înșelăciune surpîndu-se,
Iaru Adamu prinu cinstită cruce mîntuindu-se,
Carea, căci amu hrănitu pre Ilie, Eliia mi-o au datu,
Să o dăruescu acumu Domnului Alexandru Ypsilantu.

Mineiul pe Martie, tradus de epis-
copul Chesarie, Rîmnic, 1779

Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 241

¹ Este posibil ca versurile să aparțină traducătorului cărții.

Anonim ¹

STIHURI 14
DEASUPRA COROANEI ÎNNĂLȚIMEI SALE
PREA LINIȘTITULUI MIEU DOMNU
IO ALEXANDRU IOANNU YPSILANTU-VOEVODU

Acestu semnu, pre carele corbulu valahiloru în gură ilu
poartă,
Lesne descopere cea spre înălțimea ta viclenie
toată.
Este mulțimea ce să află întru întunecareculu neștiinței,
Lumina căroru ca o lună descopere cunoștinței.
Unu soare dinu dreapta luminatu te închipuiaște
Idea dreptății carea tuțuror împărțești.
Alexandre, prea alesule și prea liniștite Doamne Ypsilantu,
Neprețuită stema Valahiei ți-o au datu
Acela ce stăpîneaște toată zidirea, și cealelalte.
Toate văzîndu că ești vreadnicu a cumpăni cu
dreptate,
O sabie și unu buzduganu ți s-au datu întru puteare,
Lesne cu care tai și vindeci ceale reale.
Is. Hs. preste multe cruguri ale Soarelui cu putearea sa
cea dumnezeiască
Eu mă rogu pururea, înălțimei tale ca să-ți
dăruiască.

Mineiul pe august, tradus de
Filaret, Rîmnic, 1780

Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 265

¹ Versurile par a aparține traducătorului cărții.

Anonim

[VERSURI INAUGURALE]

Vei agiunge, cîntăreţule psalmiloru,
Cu adevăratu vei agiunge,
De vei cînta în psalmi ca Davidu,
Vei fi împreună cu dînsulu înţelegîndu.
Daru bine este a cînta ca să înţelegi,
Ca pre toate glasurile strunelor să mergi.
Să cînţi cu minţea prin lucrarea gurii,
Ca în putearea psalmiloru să te dai deprinderii.
Că gura minţii porunceşte să fie întru o unire,
Aducîndu sufletului şi trupului izbăvire.
Daru minte gurii ce-i porunceşte ?
Să urmează psalomiloru lui Davidu ii hotăreşte.
Nepărăsitu să ne rugămu în psalmi şi în cîntări,
Ca să cîştigăm de la Hs. daru şi răsplătiri.

Psaltire, Iaşi, 1790

Bibliografia românească veche,
tom II, 1910, p. 339

Anonim

(sec. XVIII)

MAZILIREA LUI ALEXANDRU MORUZI
DIN DOMNIA ŢĂRII ROMĂNEŞTI

O, ce tîmplare
Şi jalnică întristare
Tînărului oblăduitor
Alexandru stăpînitoriu !
O, ce lucru de mirare
Nimini avînd cugetare !
Ia, vedeţi, ce i s-au întîplat
Numitului prinţipatu ?
La avgust doăzeci de zile,
De nicăiri avînd ştire
Ca să o străjuiască,
Că vinu să-l mazilească,
Avea mare bucurie
C-au săvîrşitu sfînta mănăstire.
Şi porunci cu străşnicie tare
Să strîngă oameni, gloată mare,
Că, după sfîntire,
Acolo, la mănăstire,
Va să facă masă mare
Şi frumoasă uitare,
Că, pînă cel mai jos, negustoriu.
La acel domnesc izvoriu
Porneşte şi mitropolit
Cu halaiu preslăvit,
Partea cliricească
Şi cea preotească.
Însă şi măriia-sa, după ospăţu,
Pleacă cu halaiu mare,
Foarte atîta să grăbeşte,

Încît nici chindii a cînta nu primește.
Dar ce să zicem mai multe !
Poate așa i-au fost rînduitu,
Vedem că nu-i ce va omul,
Ci ce poruncește domnul !
Deci, să venim la cuvîntul dîntii,
Să arătăm pînă în căpătii.
Ajunge cu bucuriie mare
La acel loc de dezmierdare
Și face rînduială cu cale
Flieștecăruiă, după a lui stare :
Partea boerească
Cu cei de curtea domnească,
Partea mitropolească
Cu tagma arhierească,
Partea nigoțătorească,
Tot cete, ca să privească,
Toți, cu băături, cu mîncări,
Socotind să facă dezmierdări.
Ia, vedeți, dezmierdări ciudate,
Că la trei ceasuri din noapte,
Cine să socotească,
Că vor să-l mazilească ?!
Îndată vin licaonește
Și eltis cămara pecetlueste.
Nu mă pricep a zice mai mult —
Poate că și Dumnezeu au vrut.
Acolea unde să veselește,
Iată și fermanul îi sosește,
Ferman de mazilie,
Ca domnu să nu mai fie.
Trimite la cămară iute
Și află toate pecetluite.
Să întristează, să mîhnește,
Nimeni nu-i folosește.
O, ce întristare ticăită,
Și jale cu totul mîhnită !
Să întoarce, să olicăește
Și nimeni nu-l parigorisește.
A tuturor dragoste să răcește
Auzind că fermanul îi sosește.

De la mic pînă la mare
Luară toți înștiințare
Cum că Ipsilant domn vine,
Carele au fost țării voitor de bine
Și măria sa, cu adevăratu,
A stăpîni în veci, n-au cugetat ;
Socotesc, nu gîndea să fie
Asa lipsit din domnie.
Făr de grije domniia,
Că și o to(c)mală iei-i scriia :
— De vei păzi poruncile împărătești,
În toată viața ta să domnești.
Pre toate acestea de avea
Și nimic de alt nu să temea.
De aici poate să priceapă
Toată omeneasca ceată,
Că a lumii întemeere
Este ca un vis și părere.
Puțin oarește înducește
Și mai pre urmă foarte amărăște.

ISTORIA A ALEXANDRULUI CELUI MARE
[Versuri inaugurale]

Aciastă istorie,
Ce-i numită Alexandrie
Pentru Alexandru împăratu,
Celu mare, minunatu,
Cu frumseatea luminatu,
Toată lumea au luatu.
Bătut-au împărați și crai,
Pre toți cei ce era mai mari ;
Au luatu banii și avuțiile
De la toate împărățiile,
Dară în zădaru s-au înălțatu,
Că odată au picatu,
Ca un copaci înaltu și mare,
Ce răsună foarte tare.
Iară elu văzînd pre sine,
Eșindu dintr-aciastă lume,
Făcea la toți rugăciune,
Cerîndu-și lui ertăciune.
La acestu lucru folositoriu
Fost-amu noi ostenitori,
Care l-au și zățuitu
Și l-am și diothositu.

Rugămu dară pre totu pravoslavnicu cetitoriu să fie
greșalelor noastre lesne ertătoriu, ca și Dumnezeu să-i
dea totu binele, aici și în veaculu celu viitoriu.

Istoria a Alexandrului celui Mare, Movilău, 1796   *Bibliografia românească veche,*
tom II, 1910, p. 327

¹ Versurile de la început aparțin tipografului, nu traducătorului cărții.

GLOSAR

agalari — unitate militară, la turci.
ainte — înainte.
alișveriș — vînzare, afacere bună.
aman (turcește) — iertare !
amfivolie — îndoială.
amistui (a) — a mistui, a nimici ; dar și : a suporta, a ascunde,
a dosi.
anadolean — soldat turc din Anatolia.
armaș — cel care executa decapitarea condamnaților.
arnăut — soldat turc din Albania.
arz — jalbă, memoriu.
ascher, ascheriu — soldat turc, șeful ascherilor.
aspitâ — șarpe veninos.
astruca (a) — a înmormînta, a îngropa.

babîță — diaree.
barot — praf de pușcă, barut.
bașcă — pivniță boltită.
batâr — măcar.
băcălie — articole de băcănie.
bănat — necaz, părere de rău.
băsău — răz bunare, batjocură, ofensă.
beare — băutură.
becisnicie — nevoie, rușine.
bili (a) — a albi.
bîndisi (a nu) — a nu-i păsa de cineva (turc.).
blagocestie — noblețe, mărinimie.
blagocestvie — bună cinstire.
blagorodnicie — blagocestie, noblețe, mărinimie.

borozan — luntre mare.
bostangi-başa — şeful gărzii sultanului.
brîncă — mină, labă.
brudiv — tînăr, crud, fraged, slab.
buâr, buîr — bour.
bucin — buciom.
buliac — sălbatic, nestăpînit, sirep.
burciof — băşică.

cancebaş — comandantul caicelor, la turci.
canon — cîntare bisericească.
capichiliale — reprezentantul domnului la Poartă.
capigiu, capugiu — dregător turc; aducea ordinul de mazilire sau decapitare a domnului; şeful capugiilor.
carte — scrisoare, document.
casabaş — dregător turc, şeful bucătăriei sultanului.
catercă — galeră.
căiţă — căciulă bărbătească din blană de oaie.
certa (a) — a pedepsi.
ceşti (a) — a cinsti.
chevghării (turc.) — cămară construită în piatră, cu uşă de fier, pentru păstrarea lucrurilor de preţ.
ciaus, ceauş — curier sau usor la turci sau la curtea domnească.
cheli (a) — a cheli.
ciocotnişi (a se) — a linguşi.
ciohodar — însoţitorul unui dregător turc; cel care îngrijeşte de încălţămîntea stăpînului.
ciucă — obişnuinţă, deprindere.
ciunguţ — copac uscat fără viri sau cu crengile uscate.
clăti (a) — a (se) mişca, a (se) clătina.
clătît — împins.
clirinomisi (a) — a moşteni.
cocon, cucon — fiu.
colceriu — paznic al cămării de bucate sau al pivniţei.
concenî (a) — a extermina, a nimici, a stîrpi.
copos — chel.
cuci — oameni mascaţi, care îndeplinesc anumite datini la lăsatul secului sau la alte împrejurări.
cumpli (a) — a pieri, a prăpădi.
cura (a) — a alerga, a fugi.
curteni (a) — a ridica la rang de curtean.

dăcîndea — de dincolo.
deală — motiv, treabă.
despierde (a) — a pierde cu totul, a nimici.
deşertare — desertăciune.
doană — îndoială.
dodei (a) — a supăra, a necăji.
dosădit — chinuit.
dovlet — Împărăţia otomană, guvernul turc.
duvudo — papagali.
elulama — fictă de război.
diuroare — durere.

edii ceşti caicu (turc.) — caic cu şapte perechi de visle.
efiă — denunţare, piră.
eglenđisi (a se) — a se distra.

farfurii — porţelan.
fericat — fericit.
ferie — urnă, amforă, vadră; decaltru.
ficlean — viclean, trădător.
filigean — cească scumpă.

galion — corabie de război.
geamală — momie în formă de femeie uriaşă, în care intra un om şi juca pe uliţe la anumite sărbători.
gelat — călău.
ghiduşuri — bufonerie, comicării.
ghimigiu — marinar.
giudeţ — judecată.
giuru (a) — a promite, a făgădui.
gîrlan, gîrlan — gîtlej.
greajă — greutate, silă, apăsare.

halai (slai) — pompă militară.
haluri — palavre.
haşii — armăsari.
hazna — vistorie.
haznator — vistiernic.
hălădui (a) — a scăpa cu viaţă, a trăi în linişte.
helge — nevăstuică.
herb — stemă, blazon.
heroghie — origine, neam.

holcă — răscoală, tumult, larmă.
horădu — ciubăr, butoi.
horică — rachiu tare.
hrăbitor — care insuflă curaj, care îmbărbătează.

iazagiu — paznic militar.
ieftinătate, ieftinețe — îndurare, milă.
ierarș — ierarh.
imbrohor, imbrion — dregător turc; de obicei vestea mazălirea domnului.
imamea — capătul ciubucului de fumat.
instanc — solicitant.
ismailtean — turc.
iuldașii (turc.) — tovarășii.
izbavă — scăpare, mîntuire.
iznoavă (de) — din nou.

îmbunător — lingușitor.
învelită — se spune despre o fată că este „învelită“ atunci cînd este pregătită de mireasă.
învolti (a) — a face val, a înfășura, a învăli.

jalobă — plîngere, jale, neaz.
jecui (a) — a prăda, a jefui, a răpi, a fura.
jețiu — jeț, tron.
jocuri (a) — a batjocori.
jolj — giulgiu, vâl.

lămurit — curățit, limpezit, purificat.
limbă — popor, neam.

maiinte — înainte.
mamină — namilă, colos.
manafi — soldați turci.
mansup — post, funcție.
maună — luntre mare.
măduha — măduva.
measer, meser — sărac, umil, nenorocit, smerit.
megieș — vecin.
mintean — imediat, îndată.
mișelătate — sărăcie, mizerie, nenorocire.
mîzdă — mită.

moșie — avere, moștenire.
mujice — muzici.

năramză — portocală.
neamdar — soldat turc.
nesăturatul (calc după slavonă) — pelicanul.
neticneală — neliniște.
nevoință — necesitate, interes, greutate, grijă.
nicopoeni — soldați turci din Nicopole.
nuâr, nuir — nor.

obede, obezi — instrument de tortură alcătuit din două bucăți de lemn, cu găuri, cu care se imobilizau mîinile sau picioarele osîndiților; cătușe.
obraz — chip, figură, persoană.
olac — curier, ștafetă (*de olac* — în fuga mare).
olăcariu — curier.
organ — instrument muzical cu coarde; harfă; liră.
orta — regiment de ieniceri; conducător de regiment de ieniceri.
oslabă — odihnă, repaos, liniște.
oțări (a se) — a se mîhni.

painjină — pînză de păianjen.
pamentea — pomenirea.
panurghie — viclenie.
parigorisi (a) — a mîngîia.
pălit — uscat.
părasă — flori.
pișchir, peșchir — șervet, maramă.
pizni (a) — a pizmui, a invidia.
pișcăi (a) — a batjocori, a lua în deridere.
plîroforisi (a) — a informa.
podobi (a se) — a se asemăna.
polată — palat.
politie — oraș (dar și: purtare, fel de viață).
prelestui (a) — a înșela.
premiezare — înjumătățire.
prepus — bănuială, indoială.
price — împotrivire, ceartă, pricină.
priceștui (a se), *priciștui* (a se) — a se împărtăși.
prihană — faptă nepermisă, păcat, vină, pată sufletească.
prîință — bunăvoință, prietenie.

pristăvi (a se) — a muri.
protimie — bunăvoință.
prumut — împrumut.

rahnă — dorință, rîvnire.
rătită — răchită.
ricial — dregător otoman fruntaș.
rihni (a) — a rîvni.
rod, roadă — rudenie, neam, popor.
roditor — creator.

samodărjaveț, samodărjavnic — autocrat.
sarascher, serascher — comandant de armată la turci.
săbor, sobor — adunare, întrunire.
săvai — măcar.
scădere — pagubă.
schelă — port.
schimosi (a) — a strîmba, a poci, a schimba, a strica.
scumpărare — răscumpărare.
scumpete — zgîrcenie.
silța, silța (slav) — cursă.
sinie — tavă (dar și : masă).
slobozitor — eliberator.
sminteală — abatere, rătăcire, necaz.
sminti (a) — a abate, a mișca din loc.
smintă — sminteală, rătăcire, abatere, greșeală, tulburare, necaz.
soț, soață, soție — însoțitor, tovarăș.
spată — spadă.
steje — grabă.
stîlpare — urmaș, moștenitor.
strînsoare — avere, agoniseală, economie.

ședere — catismă (fiecare din cele 20 de secțiuni în care este împărțită Psaltirea).

șerbi (a) — a fi rob.

tecsi (a) — a înghesui.
tefter — registru (de obicei contabil).
tefterdar — ministru de finanțe, la turci.
teștelui (a) — a lăsa prin testament.
ticăit — sărman.

ticălos — necăjit, vrednic de pîns.
timin — monedă veche turcească.
tină — noroi.
tisi — dregător mai mare.
timpană — daira, darabană, timpan.
toiceriu — pîlnie.
trăgăna (a) — a prolungi, a trage.
tropar — scurtă cîntare bisericească de laudă.
tropoc — mijloc, mod.
tușeciu, tușingiu — slujitor din garda sultanului sau a domnitorului.
turcă — mască cioplită din lemn, înfățișînd un cap de cerb, de capră sau de alt animal, care se împodobeste și se joacă de obicei în zilele din preajma Crăciunului și a Anului Nou.
vruteț — făcător, creator, ziditor.

țol — ciucuc, moț; panglicuță cu care se împletește cosița.

unițiune — unitate.
uric — document, act, hrisov; act de privilegiu.
usbii (a) — a avea încredere, a crede.

văznisi (o) — a lăuda.
viers — cîntec, glas, melodie.
vlăgesc — valah, muntenesc.
velie — corabie.
volnic — liber.
volnicie — libertate, independență.
vorovă — vorbă.

zăhlie, zăghie — șorț.
zăherca — provizii, hrană pentru oameni și vite.
zapciu — dregător subordonat ispravnicului, însărcinat cu conducerea unei plăși.
zaraflic — podoabă.
zavisile — invidie.
zavistui (a) — a învidia, a acuza pe nedrept.
zefchiu — petrecere.
zlobiv — răutăcios, rău, nebun.

POSTFAȚĂ

„Muzeul de antichități“ al poeziei noastre. În literatură, antologia poate fi privită drept echivalentul muzeului din artele plastice. Un muzeu mai cuprinzător și mai ușor de realizat. În „muzeul de antichități“ oferit de volumul de față se află amfore întregi dar și cioburi, eboșe dar și lucruri finite, îndelung cizelate. Unele și-au pierdut strălucirea pe care vor fi avut-o când au ieșit din mâna făurarului din vechime ; dar într-un muzeu de antichități intrăm în primul rând spre a ne edifica asupra începuturilor, asupra originilor îndepărtate ale unor fenomene ce continuă să se manifeste.

Multer „exponate“ trebuie să le acordăm statutul de relieve, iar faptul că, în numeroase cazuri, ne-au parvenit numai fragmente nu împieteză asupra receptării. Dimpotrivă : expresivitatea lor sporește uneori, fragmentarismul diminuându-le incertenta discursivitate. Dacă, la Milo sau în altă parte, arheologii ar descoperi brațele celebrei Venus, farmecul fascinantei statui s-ar micșora ; cel puțin pentru cei obișnuiți cu actuala imagine...

Vremurile tulburi de la Porțile Orientului, pîrjolurile repetate și pustiirile neîndurătoare au făcut ca textele ce ne-au parvenit să ne ofere o imagine incompletă asupra poeziei românești. Nu puține din vechile scrieri (despre unele avem atestări scrise) s-au topit în flăcările unei prea agitate istorii. Povestea celei mai vechi tipărituri de versuri românești este simptomatică : este vorba de patru foi (opt pagini) descoperite între filele unei cărți legate în anul 1601. Achiziționat în 1911 la Budapesta, fragmentul a primit numele întîiului proprietar (bibliofilul Iuliu Todorescu). Nu vom ști, poate, nicicînd cîte pagini a avut cartea

și nici măcar dacă ea a circulat efectiv. Nicolae Drăganu¹ a lansat ipoteza plauzibilă (susținută de Carlo Tagliavini²) că este vorba de o probă tipografică.

Istoria *Fragmentului Todorescu* este grăitoare în privința greutăților ce se ridică în fața cercetătorilor literaturii noastre vechi. Asemenea paleontologilor, ei trebuie să reconstituie întregul din fragmente dispartate, cu toate că — în această privință — munca unui Liané era, cel puțin aparent, mai ușoară. Astfel de fragmente, dacă nu și opere întregi, zac încă în biblioteci și arhive; dar noi nu ne-am făcut încă datoria nici față de textele deja puse în circulație! Inițiativa lui Hasdeu de a aduna cele mai prețioase „ruvete den bătrâni” trebuie continuată de fiecare generație. Sîntem încă în faza de constituire a „muzeului de antichități” al poeziei noastre. Abia după aceea se va crea cadrul adecvat colecțiilor specializate, mult mai spectaculoase.

În primele săli ale Muzeului de artă al Republicii, ponderea cea mai însemnată o au lucrările de orfevrărie și, într-o accepțiune mai largă, de artizanat. Nu altfel stau lucrurile și în muzeul închinat între copertile antologiei de față. Și nu-i întâmplător că majoritatea tipăriturilor aveau, în fruntea lor, stihuri ce însoțeau gravurile. Dar între multe compuneri ocazionale și produse de artizanat (fără de care imaginea unei întregi epoci ar fi incompletă) ne surprind oaze de adevărată poezie, versuri de mare rafinement și sintagme ce pot trezi „invidia” creatoare, fondă, a unor autori foarte moderni. Ceea ce ne atrage în acest muzeu este, înainte de toate, patina vremii (nici nu s-ar putea altfel între „antichități”), pe care o depistăm atît în subiecte, cît, mai ales, în limba atît de savuroasă. Și nu mică va fi, probabil, mirarea unor cititori de a descoperi, în versuri prea rar citate, mijloace ale poeziei recente. Desemnînd starea primordială drept „neînțînă”, Antim Ivireanul anticipa un procedeu literar folosit cu aîta succes — la distanță de aproape trei veacuri — de Nichita Stănescu. Iar apariția aceasta nu era o întâmplare în poezia vremurilor apuse; procedeu l-a folosit și Ioan Cantacuzino, care vorbea, la finele sutei a optusprezecea, despre „noroa-

¹ N. Drăganu: *Despre ce Psaltire și Liturghie vorbește Pavel Tordași la 1570?*, în „Dacoromania”, IV, 1924—1926, p. 913—915.

² Carlo Tagliavini: *Influences du Psautier huguenot de Clément Marot et de Théodore de Bèze dans la littérature roumaine ancienne*, Roma, 1952, p. 39—40 (extras din *Cahiers Sertil Pusca-riu*, I, 1952, fasc. 1).

dele pricepute” într-ale poeziei, care „au intrupat nentrupări, / Au iconit nevederi”. Cu Ioan Cantacuzino și cu Văcăreștii ieșim însă din „Muzeul de antichități” al poeziei românești...

Versuri scrise de români în limbile: slavonă, latină, greacă, italiană, polonă. Pentru istoricul literar, se ridică inevitabil problema instrumentului lingvistic folosit în vremurile vechi. Nici o istorie din lume nu mai acceptă dogmatismul analizării în exclusivitate a textelor redactate în limba modernă a poporului respectiv. Cum la noi s-a scris în mai multe limbi în Evul de Mijloc, sîntem datorii a face disocierile necesare între fenomene organice și accident istoric. Limba liturgică (slavona) nu putea fi necunoscută vreunui cărturar, dar italiana în care scria Petru Cercel o cunosteau, în afară de ei, doar cîțiva demnitari ai Curții.

Condiții obiective au făcut ca deseori în vremurile apuse sufletul românesc să se manifeste în haină neromânească: slavonă, latină, (neo)greacă, poloneză, rusă, italiană, ucraineană. Urmărirea — sub strai neromânesc — a filonului național va ajuta la reliefaarea acestuia.

Întîia manifestare literară importantă, pe o perioadă de secole, a fost îmbrăcată la noi în haină slavonă. Avem de-a face, cu o manifestare românească într-un strai pe care cărturarii noștri l-au adoptat (opțiunea fiind generată de rațiuni extralitere) și adaptat necesităților timpului. Faptul că în Evul de Mijloc a existat o cultură românească îi recunosc toți specialiștii; cei răuvoitori îi contestă originalitatea, nu existența. Într-o cultură, însă, originalitatea (înțeleasă exclusiv prin prisma factorului diferențiator) este mai puțin importantă decît consecvența, persistența unui mod de a recepta și de a crea.

Cultura slavo-română a fost expresia adecvată unui stadiu al dezvoltării noastre istorice și de aceea nu vom considera limbă străină (în sensul de necunoscută) slavona în care a fost redactată o parte importantă a textelor vechi românești. Era limba liturgică a acestui popor și, ca atare, nu putea fi străină cel puțin știutorilor de carte.

Cărturarii noștri au creat însă opere poetice și în alte limbi. Am antologat creații ale poeților importanți din vechime, indiferent de limba în care au fost redactate. Între autorii români care au scris în alte limbi decît cea maternă se cuvine a-l aminti întîi pe cel care a scris în latinește: Nicolaus Olahus. Se împur-

semnalate de asemenea imnul de adorație compus în italiană de Petru Cercel, *Poema polonă* a lui Miron Costin, versurile leșesti ale lui Dosoffei și Petru Movilă, cele grecești ale lui Dimitrie Cantemir și cele rusești scrise de Petru Movilă și Teodor Corbea. Ardeleanul Joannes Kajoni (Valachus de Kis-Kajon, în realitate: Ioan Căianul) a compus cîntece în latinește și ungurește, prătuite de contemporani.

Primele compuneri versificate originale pe care le cunoaștem datează de la începutul secolului al XV-lea și au caracter religios: *Pripealele* (cîntări a dause, un fel de refrene) lui Filos, logofătul lui Mircea cel Bătrîn. El s-a călugărit sub numele de Filotei. Redactate în medio-bulgară, *pripealele* erau destinate a înlocui refrenul „aleluia”, care însoțea „psalmii aleși” ai bizantinului Nichifor Vledmmidis¹. *Pripealele* lui Filotei au avut o largă audiență (se cunosc pînă acum 25 de copii datînd din secolele XV—XVII) chiar și la popoarele ortodoxe vecine: sîrbi, bulgari, ruși. *Pripealele* au fost traduse pentru întîia oară în românește la începutul secolului al XVIII-lea, imprimîndu-se în *Psaltirea* apărută la Buzău în 1703 (filele 179—192)². Din 1715, traducerea românească a apărut și în *Catavasier* (primul este cel imprimat la Rîmnic în 1715)³. Tit Simedrea a arătat că ediția de la Buzău a fixat un model al polieleului care va fi înfîlțit în biserica valahă pînă la 1888, în cea moldavă pînă la 1817, iar în Transilvania pînă în zilele noastre⁴. Volumul de față oferă cititorilor o traducere modernă (integrală) inedită, datorată lui Dan Horia Mazilu.

Tradiția ortodoxă înregistrează la noi și alte creații originale. Un imn de laudă în stilul tradițional bizantin, intitulat *Lauda lui Mihail Mărturisitorul, episcop al Sinaielor*, scrie mai tîrziu vistiernicul Simion Dedulovici. Acesta a trăit în secolul al XVI-lea, cînd s-au compus și alte astfel de versificări, care, deși foarte îndatorate tradiției, au meritul de a fi constituit un model intern pentru versificatorii de mai tîrziu și de a fi menținut in-

¹ *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979, p. 356 (articolul aparține Rodicăi Șuiu).

² Tit Simedrea: *Les «Pripêla» du moine Philothée. Étude — texte — traduction*, în „Romanoslavica”, XVII, București, 1970, p. 195.

³ *Bibliografia românească veche*, IV, 1944, p. 41.

⁴ Tit Simedrea, *op. cit.*, p. 195.

teresul pentru „dulceața” stihurilor, de care va vorbi Miron Costin. Se știe, de altfel, că în literatura imnografică textul nu era conceput independent, ci ca parte integrantă a operei cîntate. Cunoaștem astăzi un grup de imnuri religioase însoțite de note muzicale aparținînd călugărului Eustratie, protopsalt la Mănăstirea Putna. O parte din texte au fost compuse de el (precum imnul închinat lui Ioan cel Nou), celelalte aparținînd tradiției bizantino-slave. Aceluiași sfînt i-a dedicat în 1534 un *Cuvînt de laudă* Teodosie, egumenul de la Neamț. Tradiția acestor imnuri în slavonește se va menține în secolul următor, la începutul căruia Atanasie Crimca scrie un *Vers de plîngere al omului căzut* (în păcate) adresat sufletului său. Aceste scrieri au circulat în tot răsăritul ortodox al Europei.

Dintre versurile scrise de autori români în alte limbi decît cea maternă, cele mai prețuite sînt, pe bună dreptate, cele datorate lui Nicolaus Olahus. Opera-i poetică, desigur cunoscută unui număr de români (nu numai ardeleni, de vreme ce paginile-i istoriografice sînt citate de Stolnicul Cantacuzino), este o mărturie a ceea ce putem aștepta de la un elev al școlilor ardeleni, în care spiritul românesc s-a conservat în *Ciuda* tuturilor vicisitudinilor.

Versurile lui — a căror natură este preponderent elegiacă — sînt ocazionale, unele fiind trimise prietenilor ca epistole. Între cărturarii români, este primul care și-a văzut imprimate versurile — patru epitafuli în limba latină și unul în limba greacă — în culegerea intitulată *D. Erasmi Roterodami epitaphia per clarissimos aliquod viros conscripta* (Louvain, 1537).

Poemul său reprezentativ este *Către secolul de acum*, unde teama justificată în vremuri tulburi se asociază ideologiei Eclesiaștului. Atitudinea lirică răzbate prin țesătura aluziilor mitologice. Acel „Secol criminal și perfid/Vrednic de cuvinte de blestem” a dat totuși pe cel dintîi poet important al românilor și l-a făcut să se exprime, poate nu întîmplător, în limba care, prin succesive transformări, a devenit româna.

Insolită este figura lui Petru Cercel, român ortodox, cunoscător a 12 limbi și, între 1583—1585, domn al Țării Românești. A peregrinat mult în Apus (Franța și Italia), tipărind un imn religios în limba italiană (al doilea dialog, intitulat *Del Principe della Valacchia maggiore*, în *Dialoghi piacevoli del Sig. Stefano Guazzo*, Venezia, 1586). Imnul respectă convenția epocii, putînd fi citat alături de creații similare italiene. A fost scris în iarna

anului 1579—1580 și nu a fost singura-i operă poetică. De la secretarul său Franco Sivori știm că în exilul ardelean (1585—1587) „compunea în versuri o oarecare istorie și se delecta cu poezia”.

Între textele vechi în versuri scrise de români în alte limbi, cel mai amplu este *Istorie în versuri polone despre Moldavia și Țara Românească*, aparținând lui Miron Costin. Lucrarea este mai cunoscută sub numele de *Poema polonă*. Faptul că a fost redactată într-o limbă străină și că polonezii o studiază în cadrul literaturii lor nu ne permite să o ignorăm, atâta vreme cât autorul ei este unul dintre ctitorii literaturii noastre culte. Viziunea românească asupra lumii este mai puternică decât motivele mitologice clasice culte folosite de poet. Haina străină (slavonă, latină, grecească, poloneză, italiană etc.) în care s-a manifestat spiritul românesc nu a dus la alterarea sau la transformarea lui. Avem datoria să reconsiderăm această afirmare românească în alte galaxii, din care a venit vremea să ne adunăm substanța.

Opera este în concordanță cu sensibilitatea românească și cu spiritul poporului nostru. Viziunea raiului, de pildă, ar fi fost alta dacă lucrarea ar fi fost redactată de un străin. *Poema polonă* aparține mediului cultural și ideologic moldovenesc și se înscrie în mod firesc în istoria culturală a românilor. *Poema* poate fi privită drept cea dintâi tentativă de epopee întreprinsă de un român. Istoria este narată la modul fabulos, cu multe imagini din mitologia eroică clasică: cea mai aprigă luptă este „întrecerea în numele lui Mărs”, zeu sîngeros care participă la luptele muritorilor. Războiul este „hora lui Mars”, din care învinșii ies, lăsînd locul celor puternici. Popoare întregi se mută dintr-un loc în altul; totul este posibil și cadrul nu-i pare autorului cu nimic mai prejos decât cel al vestitului Egipt.

Pornind de la un fapt consemnat istoricește — victoria asupra dacilor — Miron Costin brodează o frumoasă ficțiune: expediția fabuloasă a lui Traian spre Răsărit, ceea ce echivalează pentru autor cu... înconjurul Lumii. Expediția este presărată cu semne veșnice ale trecerii eroului și poate fi asemuită cu aceea, la fel de fabuloasă, a lui Alexandru Macedon.

Vechi traduceri românești. În procesul constituirii poeziei noastre culte, tălmăcirile în versete și, ulterior, în versuri, au constituit un foarte necesar efort de „disciplinare” prozodică, prilejuind o confruntare trudnică, profitabilă deci, cu modele

ilustre. Mai mult chiar: în Evul de Mijloc, atunci cînd problema paternității artistice se punea destul de vag (ceea ce explică prezența atîtor opere cărora nu li se cunoaște autorul), originalității nu i se acorda atenția din timpurile moderne; idealul literar al vremii era conformarea, iar nu abaterea de la modelele acreditate ca atare. Traducînd (de fapt: prelucrînd), cei vechi aveau sentimentul că fac literatură, mai ales atunci cînd era vorba de versuri.

→ **Monumentul poetic cel mai impunător pe care ni l-au transmis secolele XVI—XVII fiind transpunerea în românește (de către Dosoftei) a unei opere celebre, se impune semnalaarea celor mai importante tălmăciri efectuate în faza „eroică” a poeziei noastre scrise. Fiind vorba de opere preluate din alte culturi, problema originalității semnificativului nu se pune (ceea ce ne interesează fiind cauzele care au determinat opțiunea și maniera în care s-a făcut autohtonizarea motivelor). Ele au contribuit decisiv la crearea semnificativului — particularizator prin însăși natura lui — al poeziei românești.**

Prima scriere a cărei transpunere în versuri a fost făcută în mod consecvent, de către generații succesive, a fost Psaltirea. Se înțelege că avem de-a face cu prelucrări structurale limbii noastre și, îndeosebi, prozodia, impunînd abateri de la original. Caracterul utilitar al traducerilor din psalmi este evident și ar fi o mare deformare a realității istorice să vedem în acest act doar rațiuni artistice; dincolo de pragmatismul care va fi dus la efectuarea celor dintâi transpuneri în românește ale psalmilor, zărim primele eforturi constante întru mlădierea limbii române potrivit unor convenții prozodice. Sporadic, s-au efectuat și tălmăciri din cîntece calvine, din autori latini, din poezia slavonă, neogreacă, maghiară.

Tipologic, distingem două ipostaze ale traducerilor de poezie; ele coexistă în timp și linia de demarcație este cel mai adesea greu de trasat. Prima o constituie traducerea literală, anticipată de încercările din domeniul prozei ritmice. Estetic, rezultate mai spectaculoase vor apărea în traduceri literare, în care libertățile pe care și le asumă traducătorul variază de la un caz la altul, culminînd cu versificarea de către Dosoftei a unui text transpus mai întîi în proză; această modalitate face trecerea spre pura versificare a unui conținut existent, de tipul celui pe care o vom întîlni ulterior la Miron Costin (*Poema polonă*), Ioan Barac, Vasile Aaron, Anton Pann, Dimitrie Bolintineanu (*Cîntarea*

României) ș.a. În vechime, numărul versificărilor de acest fel îl întrece pe cel al traducerilor propriu-zise.

În literatura scrisă, apariția convenției prozodice a fost precedată de încercările din domeniul prozei ritmice. Este vorba de tendinși ale textelor religioase; multe dintre ele erau talmăcite spie a fi incantate în biserică, ceea ce explică eforturile în direcția ritmării prozei. În secolul al XVI-lea, astfel de eforturi dobîndesc o importanță excepțională în procesul constituirii unei convenții poetice autohtone.

Analizînd două variante ale Predicii de pe munte după Tetraevanghelul (1560—1561) lui Coresi, Ladislau Galdi sublinia „atît efectul paralelismului ritmic și sintactic, cît și al anaforei și al clauzelor”¹. Aceleași efecte au fost observate în Psaltirea slavo-română, tipărită de Coresi în 1577. Deși interesează, astăzi, doar muzeistic, aceste trudnice încercări închid o cumplită încercare a talmăciului, ale cărui cuvinte nu vor să se lase pușe în rost, obstinîndu-se parcă să răspundă cerințelor eufonice. Aceste pasaje sînt cenușa rezultată din mistuirea unor prea mari energii; și sînt cu atît mai de admirat anonimia talmăcitorii ingenucheați de limba pe care au vrut s-o moduleze, cu cît instrumentul lingvistic va mai fi refractar unor atari eforturi pînă în secolul al XIX-lea.

Să ne oprim asupra efectelor bazate pe paralelism. În pofida caracterului mediat al traducerii (prin intermediar grecesc și slavon), talmăcitorii au păstrat acest procedeu caracteristic Orientului antic. Robert Lowt a dovedit încă din secolul al XVIII-lea (De sacra poesi Hebraeorum, 1753) că paralelismul este singura regulă prozodică certă a metricii ebraice (versetul biblic constituindu-se ca binom, al doilea termen urmînd structura primului).

Construcțiile paralele sînt frecvente la Coresi. Galdi a subliniat faptul că în Psaltirea slavo-română paralelismul se bazează pe efectul expresiv al anaforei, așadar al unei figuri a repetiției; aceasta din urmă stă, de altfel, la baza convenției prozodice. Cultivînd paralelismul dar ignorînd rîma, Coresi ajunge totuși — involuntar — la rimarea unor secvențe: „Lucrați Domnului în veselie./Intrați într-însul în bucurie” (psalmul 99, 2 în Psaltirea slavo-română, 1577).

¹ Ladislau Galdi: Introducere în istoria versului românesc, Editura Minerva, București, 1971, p. 66.

Relativ rară va fi rîma și în Fragmentul Todorescu, tipărit la Cluj în a doua jumătate a secolului al XVI-lea (cca 1571—1575). El conține zece texte (cinci psalmi, patru laude și un cîntec de înmormintare) traduse din maghiară între anii 1562 și 1571; imprimarea s-a făcut cu caractere latine și ortografie maghiară. Sînt cele mai vechi versuri românești cunoscute, scrise cu alfabet latin¹. În bibliografiile mai vechi, Fragmentul Todorescu este menționat uneori drept Cartea de cîntece sau Psaltirea lui Pavel Tordași, deși fragmentul nu provine dintr-o psaltire și nu Tordași este talmăcitorul.

Traducerea este mult îndatorată originalului, ceea ce o face greoaie; literală fiind, nu are strălucirea versificării de către Dosoftei a psalmilor, dar marchează o etapă esențială în constituirea semnificativului românesc al Poeziei. În literatura noastră cultă, poezia nu a fost asociată dintru început cu rostirea rimată și cu aceea ritmată (sub influența poeziei iconografice bizantine). La sfîrșitul celui de-al treilea text (care este traducerea unui psalm), se spune că David a scris 126 de „cîntece”. Receptarea psalmilor drept „cîntece” o întîlneam și într-o carte contemporană Fragmentului Todorescu: Molitvenicul românesc, imprimat în 1567. În finalul prefeței, Coresi scria: „Cîntece creștinești am scos den psalomi, cu înțeles sau țîlc, că un înțeles bun trebuiaște a cînta, cum easte scris la Efes, 229; la Kolasem, 258; Corint, 155; psalom 88, 109”².

Faptul că în două tipăriri datînd din aceeași epocă psalmii sînt priviți drept cîntece este relevant. Textele fiind, în acest caz, destinate psalmodierii (nu „degustării” de către literați), talmăcitorii erau atenți în primul rînd la ritm, rîma apărînd aproape accidental. Ea nu era vizată cu precădere de traducători, ceea ce nu trebuie să ne surprindă. Chiar dacă primele versificări ale psalmilor s-au făcut sub imbold apusean (Reforma), tradiția bizantină a poeziei iconografice era puternică, generînd o adevărată reticență în fața rîmei. Comparînd versetele din Fragmentul Todorescu și textele după care fuseseră traduse, Ladislau Galdi a atras atenția că talmăcitorul a fost preocupat în primul rînd

¹ Ion Gheție a dat o ediție remarcabilă a textului, în volumul colectiv: Texte românești din secolul al XVI-lea, Editura Academiei R.S.R., București, 1982, p. 259—364. De aici am preluat informația referitoare la Fragmentul Todorescu.

² Texte românești din secolul al XVI-lea, ed. cit., p. 560.

de ritm, iar nu de „imitarea rimelor și asonanțelor pe care le oferea originalul maghiar“¹.

În primul text din *Fragmentul Todorescu*, rima iese în evidență dacă secționăm al treilea verset² în patru secvențe: „A-ceasta o face să-l fericăm,/binele lui să nu-l uităm,/ce mai tare să-l lăudăm/cine așteaptă sculătura“. Rudimentară, rima este rezultatul folosirii aceleiași forme verbale. Lucrul se întîmplă și în primul verset din textul al treilea: „Toți crîștînii ascultați/ și bine învățați,/care agiutoru den domnul nu așteptați./ Nu-i fără Domnezeu izbavă și agiutor.“ Recurența termenului „agiutor“ provoacă un „ecou“ la distanță, cu efect similar unei rime. Și în al doilea verset, utilizarea viitorului duce la apariția unui soi de rimă: „vă pădzi“/ „vor peri“.

În textul al cincilea (reprodus în prezenta antologie), rima este obținută grație prezenței repetate (de 11 ori în trei versete!) a terminației „tor“ la substantive și adjective³. Sînt versurile cele mai cursive din întregul *Fragment Todorescu*.

Stadiul acesta incipient merită toată atenția. Pentru a se trece la crearea deliberată a rimei nu era suficientă apariția-i spontană, sporadică, ci schimbarea caracterului receptării textului. Miron Costin va face un pas uriaș în ceea ce privește autonomizarea poeziei, deplasînd accentul (de la „cîntec“ în sensul de psalmodiere, cum era în *Pripealele* lui Filotei și în *Fragmentul Todorescu*) spre ceea ce el va numi „dulceața“ stihurilor, indicînd „cum trebuie să se citească“ acestea. Rima răspundea în primul rînd cerințelor lecturii (și — în folclor — recitării, ca și memorării), nu psalmodierii. Deducem de aici că și Dosoftei a avut (spre deosebire de tîlmăcitorii care l-au precedat) în atenție lectura psalmilor, cel puțin la fel de mult ca intonarea lor pe o melodie. O altă destinație a versurilor va impune o rafinare în materie de semnificant.

1 Ladislau Gáldi, *op. cit.*, p. 69.

2 Textul cîntecelor este dispus în versete de 2 pînă la 4 rînduri (Ion Gheție, *op. cit.*, p. 262); „traducătorul s-a străduit să imite în aceste versete ritmul cantitativ al modelelor ungu-rești. În cîteva rînduri, cele patru secvențe ale unor versete rimează“ (*Ibidem*, p. 263).

3 Alteori se repetă pur și simplu cuvîntul („ta“, în textul VII, versetul 2).

Cu toate că traduceri din *Fragmentul Todorescu* sînt literale, echivalentele românești sînt, pe alocuri, de mare prospe-time: „Ce numai în vreme scurtă, în clipitul ochilor, pînă-mi va trece minia, tot acolo odihniți“ (textul I, versetul 6). Acest stadiu elementar al limbii, oferind sugestia unei paste groase, refractară modelării rafinate, atrage prin ingenuitatea metaforizării, care nu poate scăpa, astăzi, amatorului de poezie. Expresivitatea involuntară (analizată în vechile texte de Eugen Negrici) este foarte mare în cazul *Fragmentului Todorescu*. O vechime de mai bine de patru secole a conferit textului calități pe care nu le-a avut inițial. Asemenea virurilor puse la învechit în beciuri tîr-nuite, savoea textului crește cu trecerea vremii, sporind vo-luptatea lingvistică a lecturii. Dar a fost nevoie de o evoluție seculară a gustului pentru a se ajunge la adevărata prețuire a acestui vechi tezaur.

După ce texte se efectuaseră aceste traduceri? N. Drăganu a indicat drept modele *Cartea de cîntece* tipărită de Gergely Szegedi la Debrețin în 1562, un *Graduale* apărut în 1566 la Oradea și *Cartea de cîntece* atribuită lui Ferenc Dávid (se cunoaște numai reimprimarea ei, făcută în 1607; prima ediție s-a tipărit înaintea anului 1574)¹. Ion Gheție a confirmat aceste modele, analizînd *Fragmentul Todorescu*².

Modelele erau deci născute în cadrul bisericii reformate. Se știe că ritualul ortodox nu folosea psalmi-versificați; calvinii au impus acest model, beneficiind de aportul cîtorva poeți impor-tanți, precum Clément Marot, Théodore de Bèze, Jean Calvin, Jean Passerat. Mulți luterani s-au dedicat versificării psalmilor, obiceiul ajungînd, destul de repede, și în Transilvania, în cen-trele de iradiere ale Reformei (Caransebeș, Lugoj ș.a.). Reforma a adus în Transilvania obiceiul intocmirii acelor *graduale* (nu-mele s-a dat după „gradus“-urile notelor pe care se intonau cîn-tecele) care au grăbit impunerea unor convenții prozodice — pentru acea vreme — moderne.

Reforma a fost adoptată de o parte dintre românii catolici (nu și de cei ortodocși) din Transilvania, după 1564; cartea din care s-a păstrat *Fragmentul Todorescu* „nu era un instrument de

1 N. Drăganu: *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, în „Dacoromania“, anul IV, partea I, Cluj, 1927, p. 77—168.

2 Ion Gheție, *op. cit.*, p. 276.

convertire¹, ci răspundea unor nevoi reale ale credincioșilor. În secolul al XVII-lea (după 1640, îndeosebi) se va înregistra o intensificare a propagandei calvine între românii transilvăneni; din această perioadă ne-au parvenit mai multe texte, unele dintre ele dovedind circulația „cîntecelor“ din *Fragmentul Todorescu*. Patru texte din el vor fi copiate în jurul anului 1642 de Sándor Gergely Agyagfalvi (Gregorius Sándor Agyagfalvinus), unul figurînd și în copia lui Ioan Viski din 1697.² Fiind contemporane sau chiar posterioare versurilor create de Dosoftei ori Miron Costin, aceste tălmăciri din suta a șaptesprezecea nu mai prezintă interesul istoric al *Fragmentului Todorescu*. Ele au avut totuși o circulație care ne obligă să le semnalăm.

Din jurul anului 1640 datează un manuscris conținînd cîntece calvine în românește; copierea acestora a fost atribuită lui Mihail Halici-tatăl³. Oricum, psalmii versificați de calvinii români se cîntau în acei ani în bisericile din Lugoj și Caransebeș, documentele vremii aducînd „probe“ convingătoare în acest sens. Încercările românilor transilvăneni de a transpune psalmii erau frecvente și aflăm din prefața *Catehismului calvinesc* (Albă-Lulia, 1646) că Istvan Fogarasi (Ștefan din Făgăraș, român convertit la calvinism) începuse să traducă din ungurește psalmii, care s-au păstrat în copia lui Ioan Viski. Circulația acestor traduceri este atestată și de prezența unor copii ulterioare.⁴

Manuscrisele transilvănene din secolul al XVII-lea conțin și traduceri profane. Nicola Petrovay copia în 1672 un *Kentek rûményészek de dragoszte szkrisz*, traducere după o *Cantio de amore* compusă în ungurește la Sibiu în 1660 și păstrată în *Codicile Matray*.

Compararea cu originalele denotă că traduceri cu adevărat literale sînt puține. Merită menționate *Stihuri la dumnezăescul David*, traduse din grecește de Nicolae Mîlescu spătarul; tălmăcirea a fost ulterior „stilizată“ (lucru sugestiv în privința trecerii spre cealaltă ipostază a traducerilor noastre vechi) de frații Gre-

1 *Ibidem*, p. 230.

2 O sugestivă prezentare paralelă a textului al VII-lea din *Fragmentul Todorescu* și a copiilor ulterioare datorate lui Agyagfalvinus și lui Viski apare în Ladislau Gáldi, *op. cit.*, p. 92.

3 N. Drăganu: *Mihail Halici...*, *ed. cit.*

4 Ion Gheție, *op. cit.*, p. 284.

ceanu — fără consultarea textului grecesc¹ — care au tipărit-o în Biblia din 1688².

Dominante în secolul al XVI-lea, traducerile literale se răresc în mod constant în veacul următor, lăsînd loc traducerilor libere, în care rima va începe să apară tot mai frecvent. Libertățile pe care traducătorii încep să și le permită în suta a șaptesprezecea merg pînă la scurtarea textului original. Astfel, cele șase *Stihuri în stema domniei Țării Rumânești, neam casei Băsărahească*, imprimate în *Evangelie învățătoare* (Mănăstirea Dealul, 1644) sînt o traducere și prescurtare (realizate de altcineva) a compunerii slavonești a lui Udriște Năsturel, tipărite în *Molitvenic* și în *Pravilă*. Nu este singura lucrare versificată zămislită pe pămînt românesc în altă limbă și tradusă în românește în secolul al XVII-lea. Înaintea anului 1699, logofătul Radu Greceanu traducea în stihuri *Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstului Costandin Cantacozino, marelui postialnic al Țării Rumânești*. Tălmăcirea s-a imprimat la Snagov, înainte de 1699.

În 1679, Valentin Franck (von Franckenstein), sas cunosător al limbii române, tipărea o culegere plurilingvă de versuri (în limbile latină, germană, română, maghiară și în idiolectul săsesc) intitulată *Hecatombe sententiarum Ovidianarum germanicae imitatarum* (*Hecatombele sentențiilor lui Ovidiu imitate în limba germană*). Versurile românești (tălmăcite ignorîndu-se metrica originalului) prezintă interes muzeistic.

Evenimentul cel mai important din faza de început a poeziei românești a fost publicarea, în 1673, a traducerii integrale a *Psaltirii*, efectuată de Dosoftei; nu este vorba de o simplă traducere, sau, oricum, nu de una în sensul tradițional. *Psaltirea în versuri* era gata în 1671; Dosoftei menționează că a lucrat cinci ani la tălmăcirea ei. A tradus-o din slavonă mai întîi într-o versiune intermediară, în proză, care a fost ulterior versificată. Lucrul este extrem de sugestiv, reliefind înțelegerea poeziei ca *adaos*, ca ornament exterior. Munca efectuată de Dosoftei este tipică pentru poezia medievală românească; origi-

1 Este vorba de *Epigramă în cinstea lui David*, imprimată întîia oară la Veneția în 1494, fără a i se cunoaște autorul.

2 Virgil Cândea: *Rațiunea dominantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 216—219.

nalitatea în privința semnificatului neinteresând, poetul se considera un artizan, putînd versifica atît *Psaltirea*, cît și pomelnicul domnitorilor moldoveni sau mulțumirile adresate patriarhului.

Metaforizarea nu pare a fi fost deliberată la Dosoftei, care oferă cititorului „a lui David svînt proroc și împărat Psaltire, tîlcuită rumânește pre stihuri cu număr tocma în slovenit, [...] adică în coadele stihurilor pre o glasnică (vocală, n.n.) într-un chip tocmit”. Efortul primordial merge, cum se vede, în direcția „tocmirii” silabelor, poezia fiind înțeleasă ca exercițiu retoric. Atenția în această privință este așa de mare, încît Dosoftei dirijează lectura (de fapt: recitarea stihurilor) prin indicații marginale.

Întreținerea lui Dosoftei (la care întîlnim alte modele — poloneze — și alte imbolduri spre traducere decît în Ardeal) nu apăsă pe un fond gol. Cel mai ilustru contemporan al său, Miron Costin, tîlmăcise și el psalmul 5, fără să fie observabilă vreo influență între cele două versificări.

În abordarea literară a Psaltirii în versuri nu se poate trece peste faptul că, pentru noi, cartea și-a pierdut funcționalitatea inițială; implicațiile ce decurg de aici sînt multiple. Poezia pe care o receptăm ca atare în versificarea lui Dosoftei este, în parte, creația noastră. În cazul acestei lecturi, efectele ei primează asupra intențiilor autorului. Fiind vorba de o tîlmăcire, talentul lui Dosoftei se manifestă în plasticizare și în autohtonizare (s-a vorbit, de altfel, cu oarecare insistență, de obiectivarea unor emoții ale tîlmăcitorului și de aluzii la realități românești).

În prima treime a tîlmăcirii ezităările sînt frecvente, variația rimurilor încercate fiind foarte mare. Apoi versul se domolește, ca un rîu ajuns la cîmpie. Se poate observa o creștere progresivă a îndemînării prozodice. În psalmul 46 („Limbile să salte / Cu cîntece nalte...”), apelul la „instrumentul ereditar” al poeziei românești schimbă, practic, registrul. Urmările sînt imediat vizibile. Capodopera artistului este psalmul 136, care, grație lui Dosoftei, a devenit cel mai cunoscut psalm la noi: „La apa Vavilonului, / Jelînd de țara Domnului, / Acoló șezum și plînsăm / La voroavă ce ne strînsăm...”. Se poate vorbi aici de o simplă traducere? Este drept că autorul nu face decît să versifice un subiect dat. Dar o face, aici, cu un rar întîlnit ta-

lent, realizînd poate cele mai frumoase versuri din întreaga noastră literatură veche.

În *Psaltirea* lui Dosoftei se observă losne progresul imens făcut de la efectele bazate pe paralelism, folosite de primii traducători ai psalmilor. Dar noutatea frapantă a tîlmăcirii o constituie apelul frecvent la metrul folcloric, impus astfel ca model poeziei culte. Important este faptul că mitropolitul a încercat un mare număr de ritmuri, realizînd, cu mult înaintea autorilor de gramatică și retorici, spectaculoase exerciții eufonice. Deși nu programatic precum Miron Costin, Dosoftei a dovedit capacitatea limbii române de a se mlădia potrivit ritmurilor prozodice consacrate.

O prelucrare integrată în versuri românești a Psaltirii a realizat și Teodor Corbea, în 1720. Deși fluentă, prelucrarea aceasta — lipsită de privilegiul tipării — n-a avut ecou. Ultima versificare notorie a Psaltirii a tipărit-o Ioan Prale în 1827.

Mult mai puțin cunoscut ca traducător este Nicolae Costin. Atît în Ceasornicul domnilor cit și în Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601, el tîlmăcește versuri care nu pot lipsi din „Muzeul de antichități” al poeziei românești. Regăsim, în Inscripția funerară din Ceasornicul domnilor, ilustrarea ideii dezvoltate de părintele său în Viața lumii. Ca și Miron Costin, traduce versuri despre vechii locuitori ai pămînturilor noastre, incluzîndu-le în Letopiseț. Regăsim și la el interesul pentru opera poetică a lui Ovidiu, din care și tatăl său tîlmăcise un fragment.

Versuri originale în românește. Rolul esențial al traducerilor și al prelucrărilor în versuri fusese acela de a fi dus la apariția unui semnificativ românesc al Poeziei. Aceasta însemna extrem de mult în suta a șaptesprezecea, cînd arta în ansamblul ei avea, la noi, o funcționalitate ornamentală, decorativă, căreia poezia nu i s-ar fi putut „sustrage”.

Haina versurilor era considerată potrivită pentru encomiastică, primul semnificat „acaparât” de semnificatul poetic în curs de formare. De aceea, întîiul sistem autohton de prejudecăți constituit în poezia noastră este encomiastică. Credința în specificitatea poetică a semnificatului encomiastic era evasigenerală și, în chipul cel mai explicit, Dimitrie Cantemir scria că „tropurile ritoricești” sînt bune pentru „măgălituri”. Poezia era pri-

vită ca simplu meșteșug care se poate deprinde ca oricare altă „dăcăție”; înțelegerea artizanală nu era o prejudecată specifică acestui tip de poezie, ci caracteriza întreaga artă veche românească.

Această poezie își creează curînd mijloace specifice (decodarea simbolului heraldic, alegoria laudativă, aluzia genealogică, gnoma numerică, aluzia mitologică, decodarea etimologică ș.a.) și locurile ei comune vor forma primul „limbaj poetic” din literatura noastră cultă. Tot aici apare cea dintîi tradiție poetică românească: aceea a versurilor emblematice.

Modelul îndepărtat îl constituie encomiastica religioasă (să nu uităm că primele texte cunoscute în istoria literaturii noastre aparțin poeziei innice). Acestui model prestigios i s-au adăugat, ulterior, cel laic, al versurilor emblematice străine. Encomiastica religioasă (apărută la noi o dată cu Filotei) „pierde teren” începînd din secolul al XVII-lea (cînd Udriște Năsturel scrie primele versuri encomiastice laice, în slavonește), în favoarea versurilor laice.

Versurile encomiastice puse în fruntea tipăriturilor (începînd din secolul al XVII-lea) sînt poezie de circumstanță. Poate tocmai de aceea în cele mai multe cazuri nu cunoaștem autorii stihurilor; meșteșugul stihuirii nu (mai) era rar, obligația scrierii acestor compuneri fiind echivalentă ornamentelor ciopite în piatră. Versurile aveau, în acel caz, un rol ceremonial și, în plus, menirea de a asigura veșnica pomenire a „ctitorului” cărții.

Apariția unui canon poetic este primul simptom al constituției unei tradiții literare. Prima tradiție reală în domeniul versificației culte în românește o formează, încă din secolul al XVII-lea, compunerile encomiastice așezate în fruntea tipăriturilor. Inițial erau dedicate exclusiv patronului tipăriturii; o dată cu împămîntenirea manierei s-au dedicat astfel de compuneri emblemei metropolitane și unor membri ai familiei domnitoare. Mai tîrziu vor fi dedicate compuneri versificate și personajelor din gravurile tipăriturilor.

În cadrul stihurilor inaugurale din secolul al XVII-lea trebuie să delimităm clar versurile emblematice, care sînt o cristalizare a literaturii encomiastice. Apoi, în cadrul lor, manifestarea cea mai importantă (și cea mai constantă) o reprezintă versurile „la stema țării”. Nu toate versurile emblematice sînt „la stema”. Dar acestea din urmă formează o serie omogenă,

canonul circumscriindu-le unei arii precise. Îmboldul autorilor era conformarea, iar nu abaterea de la normă.

Ceea ce le caracterizează este concentrarea lingvistică. Aceste versuri au și un rol didactic, explicativ, conștînd în decodarea cu scop encomiastic a unui simbol heraldic. În ciuda valorii estetice reduse, importanța lor în istoria poeziei noastre este incalculabilă.

Prima compunere din această serie aparține lui Udriște Năsturel și a fost tipărită la Cîmpulung în Molitvenicul din 1685. Curînd, împodobirea cărților cu astfel de compuneri deveni o obligație nescrisă a editorului față de cel ce suportă cheltuielile tipăriturii, indiferent de natura acesteia: religioasă, juridică, istorică etc. Aceste compuneri se vor înmulți rapid, prezența lor devenind, încă din suta a șaptesprezecea, un obicei editorial.

Importanța primordială a textelor nu este nicidecum estetică; ne interesează însă în mod deosebit pentru că au fost tipărite și pentru că multe sînt laice, în ciuda caracterului religios al cărților în care, de obicei, au fost publicate. Ele au dus la impunerea primului canon poetic în cultura română și au încetățenit respectul pentru versificație, privită admirativ drept treabă „dăscălească”, greu de învățat...

Ca și versurile slavonești, cele românești „la stema țării” cultivă alegoria laudativă. Întîile compuneri versificate în limba română au fost tipărite de Varlaam în fruntea Cazaniei sale (Iasi, 1643). Nu se poate nega expresivitatea încrîncenării acestor versuri chinuite. Urmînd modelele slavone, compunerea păcătuiește prin lipsa de originalitate. Aceasta însă avea să devină mult mai tîrziu un deziderat al stihuitoilor români.

Într-o Liturghie tipărită la București în 1680 întîlnim însă o compunere inaugurală (Versuri politice 8. Asupra stemei luminatului și înălțatului domnu Ioan Șerban C.B. Voevod) care se abate de la tipic. Apare aici aluzia genealogică, pe care o vom întîlni frecvent mai tîrziu în glorificarea stemei Basarabilor. O găsim astfel în Evanghelia din 1682 (București) și în Apostol (București, 1683). Forma cea mai sofisticată o aflăm în fruntea Bibliei de la 1683. Această compunere este sugestivă în privința continuității unei tradiții, împropătată spre sfîrșitul secolului al XVII-lea de o puternică influență neogreacă. În ciuda rafinării mijloacelor, schema va rămîne aceeași și în veacul al optisprezecelea (decodarea simbolului heraldic), iar sinceri-

tatea encomionului devine, pe măsura dobândirii dexterității prozodice, tot mai îndoielnică. Convenția ia locul sincerității, dar își fac loc, în schimb, aluziile mitologice și etimologia ca formă de gândire. În esență, tiparele rămân cele din jurul anului 1700, complicate ulterior prin artificii grafice precum indicarea în acrostih a numelui celui elogiat.

În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, stihurile inaugurale (numite pînă atunci *Versuri politice*) încep să fie numite (în tipărituri) și *stihuri poetice*. Noua terminologie nu este acceptată unanim, de vreme ce întâlnim mai des vechea denumire. Faptul că se schimbă numai numele este dovedit și de unele simple transcrieri ale „stihurilor politice” existente. Inconstanța este semnificativă pentru că arată, pe lângă conservatorismul autorilor, și greutatea cu care cuvîntul *poezie* — chiar în derivare adjectivală — a pătruns în vechea cultură română.

În afara versurilor inaugurale „la stema țării”, găsim și unele dedicate unor personaje importante de la Curtea domnească. În epigrama pe care Udriște Năsturel o adresa doamnei Elena, soția lui Matei Basarab, găsim etimologia ca formă de gândire (mijloc encomiastic în același timp); decodării cu scop encomiastic a unui simbol heraldic (din versurile „la stemă”) i se substituie aici decodarea etimologică, săvîrșită în același scop.

Se înscriu în nota generală a decodării în versuri a imaginii din gravuri și stihurile explicînd vinete ce nu prezintă însemne heraldice. Legătura dintre astfel de decodări și versurile encomiastice adresate patronului tipăriturii o fac unele compuneri precum cea din Învățătură de șapte taine (Buzău, 1702), unde encomionul adresat mitropolitului îl găsim în „decodarea” versificată a desenului unei gravuri reprezentîndu-l pe Hristos pe tron între Fecioara Maria și Sf. Ioan.

Nu toate compunerile versificate din tipăriturile veacului al XVII-lea erau inaugurale; Varlaam a plasat astfel de compuneri și la sfîrșitul fiecărei părți a Cazaniei din 1643, oferind un exemplu urmat de alți tipografi și chiar de copiii de manuscrise. Lipsa talentului fiind adesea vizibilă, cititorul se va întreba, probabil, de ce am inclus atari compuneri în antologia de față. Am făcut-o deoarece, oricît de lipsiți de har vor fi fost (unii dintre) autorii lor, versurile acestea au constituit practica dominantă în poezia românească decenii de-a rîndul; în acest

caz, nu putem ignora atari compuneri, chiar dacă nu le putem recupera decît ca obiecte de muzeu.

Autohtonizarea convenției prozodice (constituirea semnificativului românesc al Poeziei), produsă înainte anului 1700, a făcut posibilă apariția *rutinei*, care confirma, într-un fel, această autohtonizare. Rutina s-a manifestat inițial în versurile emblematice din secolul al XVII-lea, apoi în narațiunile versificate din veacul următor. Cauza triumfului rutinei în suta a optusprezecea stă înainte de toate în înțelegerea poeziei ca meșteșug. Comoditatea clișeului este de condamnat din perspectiva artei moderne, însă în acel stadiu al evoluției poeziei românești rutina este un indiciu al autohtonizării convenției prozodice.

Dintre manifestările versificate apărute în secolul al XVII-lea, cea care va cunoaște o amploare excepțională — dominînd, prin cantitate, în secolul următor — este specia narațiunilor versificate, impropriu numite „cronici rimate”. Cu toate că, în unele cazuri, valoarea ca izvor narativ este deosebită, nu sînt cronici propriu-zise, anecdota primînd asupra informației. De aceea, asasinatele și mazilirile ocupă un loc privilegiat în tematică, precum și excentricitățile de tot soiul. Autorii sînt atrași de faptele senzaționale, de „mirabilia”.

Autorii unor astfel de compuneri vorbesc despre o „limbă ritoricească” (se referă la ea cei care o adoptă, iar nu cei care o creează!), ceea ce denotă existența unui clișeu care putea fi utilizat pentru rapida brodare a unei narațiuni în stihuri, atunci cînd istoria curentă oferea evenimentul care să merite podoaba stihurilor; „promptitudinea” cu care, adeseori, sînt comentate în versuri faptele ieșite din comun dovedește din plin existența clișeului amintit. Această „limbă ritoricească” este — după tradiția versurilor inaugurale — al doilea limbaj poetic constituit în literatura noastră.

Mai mult decît proveniența (grecească), ne interesează aici autohtonizarea speciei. Majoritatea autorilor nu ne sînt cunoscuți, ceea ce poate fi o dovadă că meșteșugul îl deprinseseră mulți. Deși de proveniență străină, specia cunoaște o amploare excepțională, explicabilă prin faptul că atari compuneri răspundeau gustului plebeu pentru bizarerii. Să nu uităm că narațiunile versificate cunosc apogeul în secolul în care au apărut și O seamă de cuvînte, care marchează triumful anecdoticului în vechea noastră istoriografie.

O dată cu narațiunile versificate se profilează și un nou public: cel al țirgoveților, care acreditează specia, favorizând răspîndirea ei. În ciuda circulației (și) orale, nu putem vorbi despre ele ca expresie a folclorului țirgoveților, deoarece au fost create de meșteșugari ai versificației. Se simte adesea, e drept, influența folclorului; dar influența este reciprocă, aceste narațiuni fiind „produse” cărturărești intrate în circulație folclorică. În cele mai vechi piese ale speciei, avem de-a face cu o epică de curte răspîndită ulterior printre țirgoveți — mediul care a acreditat specia.

Narațiunile versificate satisfăceau curiozitatea unui public larg, dar, în plan estetic, rezistența textelor a fost minimă. Cu toate acestea, nu putem face abstracție de faptul că, timp de mai bine de un secol, poezia a fost echivalată la noi cu această specie! Proliferînd enorm, compunerile dedicate evenimentelor politice de actualitate reprezintă un pas important în istoria poeziei românești. Existența lor va favoriza ivirea *Țiganiadei* și, ceva mai înainte, a primei piese românești, jucată între anii 1778 și 1780 de către școlarii din Blaj: *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragédice expressa.*

Subiectul tratat cu predilecție fiind evenimentele senzaționale, era normal ca uciderile înalțelor fețe dregătorești să prilejuiască astfel de compuneri versificate. Și secolul n-a fost deloc zgîrcit în a oferi subiecte...

Uciderea Brâncoveanului de către turci a prilejuit apariția unei foarte apreciate narațiuni versificate (a cunoscut cea mai mare circulație dintre toate scrierile de acest fel, difuzată fiind atît pe cale orală, cît și în manuscrise): *Istoria lui Costandinovodă Brâncoveanul*. Arhetipul s-a pierdut, narațiunea circulînd în multe copii manuscrise. Se cunosc astăzi nouă versiuni diferite, cea mai amplă avînd 236 de versuri. Găsim aici elemente care vor forma „tiparul” speciei: convenția oralityții („Ia să-mi zezi și să-mi privești / De-acest domn mare și bogat...”), sublinierea unicității evenimentului relatat („Și cîți în lume de vor afla, / Toți de aceasta să vor minuna”) și a spectaculozității lui, care justifică tratarea în versuri.

Încă de la începutul veacului al optprezecelea se poate vorbi de un manierism al acestei specii, în care rolul colportorilor este aproape la fel de important ca al autorilor.

În tot secolul al XVIII-lea, poezia este privită la noi ca exercițiu retoric. Lucrul apare cu atît mai evident dacã ne arun-

cãm privirea și dincolo de manifestările consacrate de istoriile literare. De aceea se cuvine să spunem cîteva cuvinte despre versurile adăugate de tipografi, tîlmăcitori și copişti de manuscrise. Pentru apariția mentalității literare la noi, sînt foarte importante sîngacele compuneri ale acestora. Așa cum prezența versurilor emblematice devenise un obicei editorial, copistii care se respectă compun versuri de-a lungul întregului secol al XVIII-lea. Procedul este vechi, dar, statistic, ia amploare abia în veacul al XVIII-lea. Aceste stihuri interesează pentru că aparțin unor autentici amatori și pentru că, în ciuda lipsei sincerității, vocea auctorială este aici mult mai pronunțată decît în versurile emblematice. Într-o vreme în care autenticele realizări estetice sînt rare, este normal să ne intereseze atari compuneri, pentru care se formase un adevărat canon și a căror răspîndire a fost foarte mare.

Nu numai copistii sînt autori de stihuri, ci și traducătorii unor texte. În acest caz, versurile prezintă, pe lîngă îndemnul (repede devenit clișeu) la „citanie”, motivarea traducerii, iscălitura, alintarea în afirmarea modestiei etc. A ignora aceste versuri înseamnă a falsifica imaginea despre poezie a unui secol întreg.

Primele convenții poetice acreditate de autorii de poezie în limba română au fost asadar encomiastica și narațiunile versificate la treia o va constitui, spre finele secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, lirica sentimentalilor patetici: Ianașche, Alecu și Nicolae Văcărescu, C. Conachi ș.a.). Și totuși, poezia noastră veche nu se reduce la ilustrarea celor două convenții dominante! De notat că reflecția apare în cadrul celei dintîi tradiții poetice de la noi: encomiastica. De o largă circulație au avut parte versurile așezate de Varlaam la sfîrșitul părții a treia a *Cazaniei* („Valuri multe ridici...”). Deși rudimentară, reflecția obiectivată în aceste versuri constituie un pas important în istoria poeziei românești; stihurile le vom regăsi la mulți tipografi și copişti timp de două secole! Antim a reluat motivul într-o celebră compunere imprimată în 1697.

Credința în valoarea instrumentală a stihurilor implica prezența unui „tîlc”, altfel spus, a unui semnificat de transmis cititorului. Am antologat versurile inaugurale din *Psaltirea* imprimată la Iași în 1790 („Vei aגיע, cîntărețule psalmilor...”), al căror autor era convins că „bine este a cînta ca să înțelegi”

și care, în același timp, credea că trebuie să existe „o unire” între cugetare și rostire. Este aici prima sugestie românească a sintezei integratoare pe care o va visa Eminescu: „Să cînti cu mintea prin lucrarea gurii, / [...] Că gura minții poruncește să fie într-o unire”.

Dacă în (unele) versuri inaugurale reflectia era doar implicată în comparație, observăm că primele versuri viabile estetic din literatura română — aparținînd lui Miron Costin și Dosoftei — sînt gnomiche. Astfel sînt singurele versuri originale tipărite de Dosoftei în *Psaltirea* din 1673 („Cine face zid de pace...”). Este o variație pe temă dată („Aceste patru părechi de stihuri le-am scornit eu, prăvind acest psalom — 132, n.n. — a lui” David, scrie Dosoftei).

Lirica reflexivă este ilustrată plenar de Miron Costin, în *Viața lumii*. Poemul depășește importanța istorică (excepțională), avînd, astăzi încă, o apreciabilă valoare artistică. Avem în față primul poem gnomic românesc, în care logofătul a urmărit să exprime în stihuri adevăruri generale. El este un scriitor prin excelență meditativ (nu întîmplător *Letopisețul* din 1675 este foarte important ca literatură gnomică) și lirismul izbucnește neașteptat în lamentațiile provocate de concluzii fataliste: „A lumii cîntu cu jale cumplită viața, / Cu griji și primejdii cum iaste și așa: / Prea suptire și-n scurtă vreme trăitoare. / O, lume hicleană, lume înșălătoare! / Trec zilele ca umbra, ca umbra de vară, / Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcă iară.”

Zădărnicia exprimată în poem nu este neapărat a cititorului *Bibliei* sau a unor cărți brodate în jurul „fortunei labilis”, ci este obiectivarea emoției unui poet care încearcă a surprinde lumea în latura-i stabilă. Puțini poeți români au avut șansa de a-și obiectiva emoția într-o limbă românească atît de savuroasă pentru cititorul de astăzi. Adevăruri banale sînt înobilite aici de un limbaj dezarmant prin savoarea desuetudinii: „Viețuim și viața iaste neștiută, / Și pînă la ce vreme iaste giuruită. / Așa ne poartă lumea, așa amăgește, / Așa înșală, surpă și batjocurește. / [...] Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie. / Ceriul de gîndurile noastre bate jocurie.”

Pe decenii, Dimitrie Cantemir reia primele două versuri din *Viața lumii* (pe care le citează în *Descriptio Moldaviae* drept... populare), dezvoltîndu-le. Este interesant că primele „confruntări” versificate între poeții români se realizează în domeniul poeziei reflexive. Amintesc aici și faptul că Miron Costin

„răspundea” celor opt versuri originale din *Psaltirea* versificată de Dosoftei printr-un *Apostrof* imprimat la finele aceleiași cărți. Un alt caz îl oferă Dimitrie Cantemir care, în *Divanul* tipărit în 1698, reia versurile lui Dosoftei din psalmul 48 („Fi-i-va truda nenecată...”).

Preocuparea „didactică” explică și orientarea pilduitoare a Cronologiei versificate de Dosoftei (*Domniile Țării Moldovei*). Variantele tipărite în timpul vieții autorului oferă o informație ornată în ton encomiastic și impregnată de duhul răsplatei cerești. Pentru poet, compunerea aceasta era o probă de virtuozitate, iar pentru prelat, o istorie pilduitoare. Caracterul „te-zist” se vede încă din primele stihuri, cele ce urmează fiind doar o ilustrare a părții inaugurale.

O astfel de orientare a narațiunii găsim și în multe narațiuni versificate. În *Poveste de jale* asupra uciderii postelnicului Cantacuzino (1696–1699), narațiunea era presărată cu gnomisme. Dacă acolo intenția primordială era totuși informativă, în narațiunea versificată dedicată uciderii Brâncoveanului ea este formativă. Expunerii i se dă o orientare vădit moralizatoare, relatarea fiind orientată dintru început spre „morală” fabilei: „Că lumea iaste trecătoare / Și încă foarte înșălătoare / Și mai mult amăgitoare”.

Semnificatul cel mai important „acaparât” de semnificatul poetic românesc este liricul. Se cuvine să precizăm că este vorba de forme elementare de lirism, apărute carecum accidental în poezii pe care (cu excepția *Vieții lumii*) numai cu bunăvoință le putem numi lirice. Dar, să nu uităm, liricul se va impune mult mai tîrziu drept criteriu al poezicului!

Alături de Miron Costin, Dosoftei este reprezentantul primului moment important — sub raport estetic, nu exclusiv istoric — din dezvoltarea liricii românești. În cea de-a treia versiune (netipărită!) a Cronologiei lui Dosoftei găsim un pasaj interesant, între strofa prezentînd a doua venire în scaun a lui Duca și elogiul versificat adresat acestuia: „Dar vinovat cine-i? / Dîmnu-l au-i țara? / Cîndu-i astăzi Moldova di-atîta ocară, / Jăcuită, prădată, stricată și arsă; / Unde-i cauț, te-imple jalia, cu inema arsă”. Pînă a deveni (mult mai tîrziu) un loc comun al liricii, „inema arsă” este, aici, o apariție de frapantă originalitate.

Alături de această importantă invenție tematică, se cuvine să reamintim versurile lui Cantemir în care e vorba de „ochi

umedzi" și „cele lăcrămoase”. Ele sînt contemporane cu *lamentajia*, care, în poezia română, își face loc atît în traduceri („La apa Vavilonului, / Jelind de țara Domnului, / Acoló sezum și plinsăm...”), cît și în stihuri originale. Înaintea anului 1700 își fac loc și exclamațiile, marcînd obiectivarea în poezie a unor stări afective.

Pasajele lirice sînt frecvente și în narațiunile versificate, „jalea” fiind uneori anunțată încă din titlu. Tînguirea devine parte integrantă a clișeului, nemirînd faptul că o întîlnim uneori în primele stihuri ale compunerii: „Săracă Țară Rumânească, / Cine întîiu să te jălească?” (*Istoria Țării Rumânești dă la lét 1769*). Cînd, o dată cu primii Văcărești, liricul se va impune drept criteriu al poeticului, ieșim, practic, din „muzeul de autenticitate” al poeziei românești. Căci erotica sentimental-patetică reprezintă, în austeră noastră poezie de pînă atunci, erezia cea mai bogată în urmări: o dată cu impunerea emoției drept semnificat, începe vîrsta modernă a poeziei românești.

MIRCEA SCARLAT

Sc
Mircea

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. EDIȚII ȘI ANTOLOGII

- MOSES GASTER : CHRESTOMATIE ROMÂNĂ, 2 volume, București-Leipzig, 1891.
- IOAN BIANU, NERVA HODOȘ : BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ VECHĂ. 1508—1830, tomul I (1508—1716), Socec, București, 1963 ; tomul II (1716—1808), Socec, București, 1910.
- IOAN BIANU, NERVA HODOȘ, DAN SIMONESCU : BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ VECHĂ, tomul III (1809—1830), București, 1912—1936.
- IOAN BIANU, DAN SIMONESCU : BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ VECHĂ, tomul IV (*Adăugiri și îndreptări*), București, 1944.
- IOAN BIANU : CATALOGUL MANUSCRIPTELOR ROMÂNEȘTI, Institutul de arte grafice Carol Göbl, tom I, București, 1907.
- IOAN BIANU, R. CARACAȘ : CATALOGUL MANUSCRIPTELOR ROMÂNEȘTI, Librăria Socec & Comp. și C. Sfetea, tom II, București, 1913.
- ONISIFOR GHIBU : CONTRIBUȚII LA ISTORIA POEZIEI NOASTRE, POPULARE ȘI CULTE, Monitorul Oficial, București, 1934.
- NICOLAUS OLAHUS : CARMINA. Ediție de I. Fogel și L. Juhász, Editura Teubner, Lipsiae, 1934.
- VARLAAM : CAZANIA 1643. Ediție îngrijită de Jacques Byck, Editura Fundațiilor, București, 1943. Reeditată în 1966 de Editura Academiei.
- ANTOLOGIA POEZIEI ROMÂNEȘTI DE LA INCEPUTURI PÎNĂ ASTĂZI, vol. 1, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1954.

¹ Am inclus aici, pe lângă edițiile propriu-zise, și lucrările de altă factură (bibliografii, cataloage etc.) care cuprind versuri editate după manuscrise.

- GABRIEL ȘTREMPEL: COPIȘTI DE MANUSCRISE ROMĂNEȘTI PÎNĂ LA 1800, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1959.
- IORGU IORDAN și colectiv: CRESTOMAȚIE ROMANICĂ, Editura Academiei, vol. I, București, 1962; vol. II, București, 1965.
- PRIMII NOȘTRI POETI. Prefață de Nicolae Manolescu, Editura Tineretului, București, 1964.
- MIRON COSTIN: OPERE. Ediție critică de P. P. Panaitescu, 2 vol., Editura pentru literatură, București, 1955.
- MIRON COSTIN: OPERE ALESE. Texte stabilite de Liviu Onu, Editura Științifică, București, 1967.
- CRONICI ȘI POVESTIRI ROMĂNEȘTI VERSIFICATE (SEC. XVII—XVIII). Ediție critică de Dan Simonescu, Editura Academiei R.S.R., București, 1967.
- I. S. FIRU, CORNELIU ALBU: UMANISTUL NICOLAUS OLAHUS (NICOLAE ROMÂNUL). Texte alese, Editura Științifică, București, 1968.
- LITERATURA ROMÂNĂ VECHIE (1402—1647). Ediție de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, Editura Tineretului, 2 vol., București, 1969.
- TIT SIMEDREA: LES «PRIPĚLA» DU MOINE PHILOTHÉE. ÉTUDE — TEXTE — TRADUCTION, în „Romanoslavica”, XVII, București, 1970, p. 123—225.
- POEZIA ROMÂNĂ CLASICĂ. DE LA DOSOFTEI LA OCTAVIAN GOGA. Ediție îngrijită de Al. Piru și Ioan Șerb, Editura Minerva, București, 1970, vol. I. Reeditare în 1976.
- ANTIM IVIREANUL: OPERE. Ediție critică de Gabriel ȘtrempeL, Editura Minerva, București, 1972.
- DIMITRIE CANTEMIR: ISTORIA IEROGLIFICĂ, în: *Opere complete*, vol. IV. Ediție critică publicată sub îngrijirea lui Virgil Cândea, text stabilit de Stela Toma, Editura Academiei R.S.R., București, 1973.
- NICOLAE COSTIN: CEASORNICUL DOMNILOR DE ANTONIO DE GUEVARA. Ediție critică de Gabriel ȘtrempeL, Editura Minerva, București, 1976.
- NICOLAE COSTIN: OPERE. Ediție de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu, Editura Junimea, Iași, 1976, vol. I.
- DOSOFTEI: OPERE. Ediție critică de N. A. Ursu, Editura Minerva, București, 1978, vol. I.

- TEXTE ROMĂNEȘTI DIN SECOLUL AL XVI-lea. Coordonator Ion Gheție, Editura Academiei R.S.R., București, 1982.
- OCCISIO GREGORII IN MOLDAVIA VODAE TRAGEDICE EXPRESSA (*Uciderea lui Grigore-Vodă în Moldova expusă în formă de piesă de teatru*). Ediție de Lucian Drimba, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.
- CRESTOMAȚIE DE LITERATURĂ ROMÂNĂ VECHIE, vol. I. Coordonatori: I. C. Chițimia și Stela Toma, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984.

II. REFERINȚE CRITICE

- Nicolae Iorga: *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*, 2 vol., București, Minerva, 1901. Reeditată la Editura didactică și pedagogică, 2 vol., București, 1960.
- Egon Hajek: *Die Hecatombae sententiarum Ovidianarum des Valentin Franck von Franckenstein*, Verlag des Südosteuropäischen Forschungsinstituts, Sibiu, 1923.
- Nicolae Iorga: *Istoria literaturii românești*, ediția a doua, revăzută, vol. I, Editura Librăriei Pavel Suru, București, 1925; vol. II, 1928; vol. III, 1933.
- N. Drăganu: *Versuri vechi*, în „Junimea literară”, anul XV, 1926, nr. 1—2, p. 6—7.
- N. Drăganu: *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, în „Dacoromania”, anul IV, partea I, Cluj, 1927, p. 77—168.
- Nicolae Iorga: *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, Editura Librăriei Pavel Suru, București, 1929. Reeditată la Editura Minerva, 1977, seria „Arcade”.
- Sextil Pușcariu: *Istoria literaturii române. Epoca veche*. Ediția a treia. Tiparul și Editura Krafft & Drotleff S. A., Sibiu, 1936.
- Șt. Bezdechi: *Nicolaus Olahus. Primul umanist de origine română*, Editura Ram, Aninoasa — Gorj, 1939.
- N. Cartoian: *Istoria literaturii române vechi*, vol. I, Fundația pentru literatură și artă, București, 1940; vol. II, 1942; vol. III, 1945. Ediție curentă: Editura Minerva, București, 1980.

- G. Călinescu: *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1941. Ediția a doua, Editura Minerva, București, 1982.
- Stefan Ciobanu: *Istoria literaturii române vechi*, București, 1947.
- Emil Turdeanu: *La littérature bulgare du XIVe siècle et sa diffusion dans les pays roumains*, Paris, 1947.
- * * * *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1964. Ediția a doua, revăzută, București, 1970.
- George Ivașcu: *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1969.
- I. C. Chițimia: *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Editura Academiei R.S.R., București, 1970.
- Ladislau Gáldi: *Introducere în istoria versului românesc*, Editura Minerva, București, 1971.
- G. Mihăilă: *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1972.
- Dan Horia Mazilu: *Udriște Năsturel*, Editura Minerva, București, 1974.
- Mihai Bordeianu: *Versificația românească*, Editura Junimea, Iași, 1974.
- Doina Curticăpeanu: *Orizonturile vieții în literatura veche românească*, Editura Minerva, București, 1975.
- Dan Horia Mazilu: *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, Editura Minerva, București, 1976.
- Alexandru Piru: *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- Eugen Negrici: *Expresivitatea involuntară*, Editura Cartea Românească, București, 1977.
- Nicolae Manolescu: *Spicuri*, în vol. *Teme*, 3, Editura Cartea Românească, București, 1978, p. 30—43.
- * * * *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979.
- Literatura română. Dicționar cronologic*. Coordonațori I. C. Chițimia și Al. Dima, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Virgil Cândea: *Răzuna dominantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

- Ion Rotaru: *Forme ale clasicismului în poezia românească până la Vasile Alecsandri*, Editura Minerva, București, 1979.
- Mircea Scarlat: *Istoria poeziei românești*, vol. I, Editura Minerva, București, 1982.
- Dan Horia Mazilu: *Literatura română în epoca Renașterii*, Editura Minerva, București, 1984.

M. S.

INDICE DE AUTORI ȘI TRADUCĂTORI

Antim Ivireanul : 191—193, 196.
 Cantemir, Dimitrie : 107—109.
 Chesarie de Rîmnic : 138.
 Coresi : 37—40.
 Costin, Miron : 34—36, 55, 91—96.
 Costin, Nicolae : 69—71, 113.
 Dosoftei : 47—54, 85—90.
 Filaret din Rîmnic : 139.
 Filotei : 9—13.
 Greceanu, Radu : 56—68, 100.
 Halici-fiul, Mihail : 46, 97.
 Iștvanovici, Mihail : 110.
 Maiota, Gheorghe : 112.
 Milescu, Nicolae : 45.
 Movilă, Petru : 33.
 Năsturel, Udriște : 31—32, 44, 84.
 Nicola (Grămăticul) : 99.
 Olahus, Nicolaus : 14—26.
 Pandovici, Dimitrie : 124—125.
 Petru Cercel : 27—29.
 Stachie din Vîlcea, Hagi : 72—79.
 Varlaam : 81—82.

CUPRINS

Argument 5

I. VERSURI ORIGINALE ÎN LIMBILE
 SLAVONĂ, LATINĂ, GREACĂ, ITALIANĂ, POLONĂ

Filotei
 Pripeale (I—XXXIII) 9
 Nicolaus Olahus
 Elegia la mormîntul lui Erasmus din Rotterdam . . . 14
 [Epitaf] 16
 La moartea fratelui meu Matei 16
 + Lui Emericus de Calna 18
 Epitaful pentru episcopul Brodaricus 20
 Epitaful pentru mama lui Franciscus Ujiaki 20
 Lui Carmelius Graphacus Scribonius 21
 Rugăciune 22
 Casierului reginei 23
 Lui Silesius Logus 23
 Împotriva unui birfitor 24
 Către secolul de acum 25
Petru Cercel
 [Imn] 27
 Anonim
 [Epitaf] 30
 Udriște Năsturel
 La prealuminata stemă a milostivilor domni Basarabi . . . 31
 La prealuminata stemă a prealuminătei case a mă-
 riilor lor, domnilor Basarabi 31
 Epigramă 32

Petru Movilă

La stema prealumiinaților prinți Radziwii și a preamăritului Io(an) Vasilie Voievod și domn al Moldovei 33

Miron Costin

Istoric în versuri polone despre Moldova și Țara Românească [Poema polonă] (Fragmente) 34

II. VECHI TRADUCERI ȘI PRELUCRĂRI ROMĂNEȘTI

Coresi

[Predica de pe munte] 37
-Rugăciunea lui Moisi... 37
-Rugăciunea measerului... 39

Anonim

[Fragmentul Todorescu] Cîntecul V 41
Anonim 43

Udriște Năsturel

Stihuri în stema domniei Țării Rumânești, neam casei Băsarăbească 44

Nicolae Milescu

Stihuri la dumnezeescul David 45
Mihail Halici-fiul (?) 46
Kentek Ruményészék de dragoszte Szkrisz (Fragment) 46

Dosoftei

Psalmul 136 47
Psalmul 11 48
Psalmul 46 49
Psalmul 59 51
Psalmul 78 51
Psalmul 149 52

Miron Costin

Psalmul 5 (Fragment) 55
[Fragment din Ovidiu] 55

Radu Greceanu

Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstiului Costandin Cantacozino, marele postialnic al Țării Rumânești 56

Nicolae Costin

Stihurile lui Bernh(ardus) Toma Gartion, „De netocmele“ 69
[Inscripție funerară] 69
[Cuvîntu de pre urmă] 70
Ovidiu: *Metamorfozele*, I 71
[Dionisie: Versuri grecești despre vechii locuitori ai ținuturilor din jurul Mării Negre] 71
Erag: Stachie din Vilcea 72
Istoria lui Iordache Stavarache... 72

III. VERSURI ORIGINALE ÎN ROMĂNEȘTE

Parlaam

Stihuri în stema domniei Moldovei 81
[Laudă (te, Doamne...)] 81
[Valuri multe...] 82
[Nu se laude nime...] 82

Anonim

[Versuri la stema metropolitană] 83
Udriște Năsturel (?) 84
[Epitaful lui Mateiaș Basarab] 84

Dosoftei

[Comentariu pe marginea Psalmului 132] 85
[Domniei Țării Moldovei] 85

Miron Costin

[Vilața lumii] 91
Stihuri împotriva zavisticii 94
Apostrof 95
Stihuri de descălecatul țării 96

Mihail Halici-fiul

[Odă] 97

Anonim

Versuri politice 8. Asupra stemei luminatului și înălțatului domnu Ioan Șerbanu C. B. Voievod 98
Nicola (Grămăticul) 99
Versuri politice 6 99

Radu Greceanu

Stihuri 8. Asupra stemei prealuminatului și înălțatului domnu Ioanu Șerbanu C. B. Voievodu 100

Antim Ivireanul	
[Versuri la stema țării]	101
[Precum cei streini...]	101
[Versuri la stema țării]	102
[Versuri la blazonul mitropolitului Antim]	102
Anonim	
Stihuri pre he(-)bul țării. Stih 7	104
Anonim	
[Versuri la stema metropolitană a Ardealului]	105
Anonim	
[Versuri la stema lui Constantin Brâncoveanu]	106
Dimitrie Cantemir	
[A lumii cînt cu jele...]	107
[Prundul Evfrathului mărgăritariu naște]	107
[În pămîntul negru...]	108
[Țârna tipărită din fire văpsită]	108
[În muntele cel înalt...]	109
[În cindzăci de singeroase...]	109
[Cu pencele Șoimul...]	109
Mihai Iștvanovici	
Stihuri politice 12. Asupra stemei prealuminatului, slăvitului și blagocestivului Io Constandinu B. Basarabă-Voevoda	110
Anonim	
[Versuri închinat Sf. Ioan Damaschin]	111
Gheorghe Maiota	
[Cuvînt la patima Domnului]	112
Nicolae Costin	
Epigramă	113
Anonim	
Istoria lui Costandin-Vodă Brâncoveanu	114
Anonim	
Stihuri politice 14. Închinat sfîntului și făcătoriu-lui de minuni Nicolae	121
Anonim	
Stihuri închinat preasfințitului arhiepiscopu și mitropolitu alu Belgradului	122
Anonim	
Stihuri politice. Iubitorului de Dumnezeu episcopu alu Rîmniceului, alu Chesariceștii Valahii	123

Dimitrie Pandovici	124
Căwă pravoslavniculu norodu alu Țării Rumânești	
Anonim	
[Versuri la stema țării]	126
Anonim	
[Judecata vlădicii]	127
Anonim	
[Făptura uncia]	130
[Cîntec după ibovnica scăpată]	131
[Căroră le plac fetele și rumâncile]	132
Anonim	
Istoria Țării Rumânești dă la lăt 1769	135
Anonim	
Istorie di patima Gălașilor let 1769 noemvrie 29	144
Anonim	
Istorie ce au scos domnilor și boerilor	151
Anonim	
Stihuri politice. Asupra stemei prealuminatului și preainălțatului Domnului nostru Io Alexandru Ypsilantu-Voevodu	155
Anonim	
Acrostihuri prinu versuri asupra stemmei înpărătești	156
Anonim	
[Versuri pentru moartea domnului Grigorie Ghica]	157
Anonim	
Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa (Fragmente)	165
Anonim	
Stihuri asupra peirii răposatului Manolachi Bogdan...	172
Anonim	
Stihuri 14. Asupra coroanei înălțimei sale domnului Io Alexandru Ioanu Ypsilantu-Voevodu, stăpînulu Țării Rumânești	188
Anonim	
Stihuri 14. Deasupra coroanei înălțimei sale prealinștitului mieu Domnu Io Alexandru Ioannu Ypsilantu-Voevodu	189
Anonim	
[Versuri inaugurale]	190

Tiparul executat sub ed. 5905/985 la
BACAU
INTREPRINDEREA POLITICAFICA

Bun de tipar : 05.03.85. COH ed. : 10,34.
Coh tipar : 15.

Leactor : ANDREI RUSU
Tehnoredactor : VASILE CIUCA

VENDEAT
1987

Anonim
 Mazilirea lui Alexandru Moruzi din domnia Țării
 Românești 193
 Anonim
 Istoria a Alexandrului celui Mare [Versuri inaugu-
 rale] 194
 Glosar 195
 Postfață 203
 Bibliografie selectivă 207
 Indice de autori și traducători 232

VERIFICAT
 2017

DATA
 RESTITUIRII

08. IAN 2007		29. IAN 2007
03. FEB 2003		11. MAR 2007
18. FEB 2003		21. IV 2007
	10. IAN 2007	12. FEB 2007
	25. 01	
13 XI		
08. IAN 2007	12. FEB 2007	09. FEB 2007
		09 - 11 - 2009
08. IAN 2007		25 - 11 - 2009
		20 - 12 - 2011
	20. MAR 2007	
	H X II	09 - 02 - 2012

31 - 05 - 2012

18. DEC 2002